SAUL BELLOW

BOŞLUKTA SALLANAN ADAM

NOBEL

Saul Bellow

BOŞLUKTA

SALLANAN

ADAM

Türkçesi:

Neşe Olcaytu

Orijinal adı :

Dangling Man

15 Aralık, 1942

Kişinin kendi kendisiyle sık sık konuşma alışkanlığına sahip olduğu bir dönem vardı ve iç dünyasıyla ilgili olayları belgelemek utanç verici değildi. Oysa bugün, günlük tutmak kişinin kendine yenilgisi olarak nitelendirilecek bir zayıflık ve küçümsenerek değerlendirilen bir zevk sayılıyor. Çünkü katı bir dönem bu içinde bulunduğumuz. Bugün, bir atletin ya da bir kabadayının ilkeleri —kanımca İngiliz kibarlığından geçen bir Amerikan kalıtımı— Büyük İskender'e kadar uzanan kavga ve uğraşın, din ve şiddetin garip karışımı tüm tarih boyunca her zamankinden daha güçlü olmuştur. Duygularınız var mı? Bu duygularınızı doğru ya da doğru olmayan biçimlerde belirlemenin yolları vardır. Bir iç dünyanız var mı? Kimsenin değil, kendi sorununuzdur. Heyecanlarınız var mı? Boğun onları. Bir düzeye kadar herkes bu ilkeye boyun eğer. Ve kısıtlı bir biçimde, belli bir içtenlik sayılır bu; sıkı ağızlı bir açık sözlülük. Fakat içtenliğin en gerçek olanının yasaklayıcı bir etkisi vardır. En ciddi sorunlar katılığın içinde boğulur. içe dönüklük yoktur ve bu nedenle büyük vurgunlarda ya da yüreklilikte yenemeyecekleri düşmanlara karşı iyi korunmamışlardır.

Güçlükleriniz varsa sessizce çözümlemeye bakın der on emirden biri. Lânet olsun! Ben kendi sorunlarım hakkında konuşmak istiyorum. Ve Siva'nın kolları kadar benim de dudaklarım olsaydı ve onun gibi sürekli olarak bunları kullanabilseydim, yine de kendime hakça davranmış olmazdım. Şu sıralardaki ruh çöküntüm içinde günlük tutmam bir zorunluluk oldu benim için — yani kendi kendime konuşmam. Bunun hiç de kendime karşı bir yenilgi olduğu suçluluğunu duymuyorum. Katı olanlar suskunluklarının bedelini görür; uçaklarda uçar, boğa güreşi yapar ya da balık avlarlar. Benimse odamdan çıktığım enderdir.

Hemen hemen tüm yaşamını geçirdiği bir kentte, kişinin asla yalnızlığı düşünülemez; yine de ben tam anlamıyla bu *durumdayım.* Tek bir odada, günün on saati yalnızım. Bu tür evlerde belli rahatsızlıklarına rağmen yaşam fena sayılmaz: yemek kokuları, böcekler ve garip komşular gibi. Fakat yıllar geçtikçe her üçüne de alıştım.

Epeyce kitabım var. Karım okuyacağım umuduyla sürekli olarak yenilerini getiriyor. Bense okumayı sadece isteyip oturuyorum. Eskiden, kendi katımız olduğu zaman sürekli okurdum. Gerçeği söylemek gerekirse, okuyabileceğimden de hızlı, ardı ardına kitaplar alırdım o zamanlar. Bu

kitaplar gözümün önünde olunca, günü gününe sürdürmeye zorlandığım bu yaşamdan çok daha değerli ve gerekli bir yaşamın güvencesi gibi görünürdü bana. Böylesi üstün bir yaşama düzeyine ulaşmak mümkün olmazsa, hiç değilse belirtilerini göz önünde bulundurmuş oluyordum. Görüyor ve dokunabiliyordum. Oysa şimdi, bu denli boş zamanım olduğu şu sıralar kendimi bir dönemde başlattığım çalışmalarıma verebilmeliyim. Ama okuyamadığımı görüyorum. Kitaplar sarmıyor beni. Birkaç sayfa ya da zaman zaman olduğu gibi sadece birkaç paragraftan sonra devam edemiyorum.

Orduya çağrılmam üzerine Inter - American Seyahat Acentasındaki görevimi terkedişimden bu yana neredeyse yedi ay geçti. Hâlâ bekliyorum. önemsiz, kırmızı şeritlerle çevrelenmiş bir tür bürokratik komedi gibi görünebilir bu durumum. Başlangıçta ben kendim de böyle kabul etmiştim. Geçtiğimiz mayıs ayında kâğıtlarım tamamlanmadığı için geri gönderildiğimde bir tatil, kısa ve geçici bir dönem gibi başladı her şey. On sekiz yıldır burada yaşıyorum ama hâlâ bir Kanadalıyım. Dost bir yabancı olmama rağmen hakkımda bir soruşturma yapılmaksızın orduya kaydedilmem söz konusu edilemez. Beş hafta bekledikten sonra Inter - American Acentasından Mr. Mallender ile beni geçici olarak göreve alması için görüştüm. Fakat Mr. Mallender işlerin öylesine kötü gittiğinden söz etti ki, uzun yıllar hizmet etmiş olmalarına rağmen Mr. Trager ile Mr. Bishop gibi kişileri bile işten çıkartmak zorunda kaldığını anlattı. Bana hiçbir şekilde yardım edemeyeceğini söyledi. Eylül ayının sonunda, hakkımdaki soruşturmanın tamamlandığını ve onaylandığını bildiren bir mektup aldım. İşlemler gereğince ikinci kez kan tahlili yaptıracaktım. Bir ay sonra IA bölüğüne ayrıldığım ve her an orduya çağrılabileceğim için hazır olmam gerektiği haberini aldım. Tekrar beklemeye koyuldum. Sonunda, Kasım ayında kendi araştırmalarımla evli erkeklerin durumunu etkileyen yeni bir madde çıkarıldığını ve bu nedenle orduya alınmamın ertelendiğini öğrendim. Tekrar bir sınıflandırılmaya alınmam için dilekte bulundum, çünkü işimden alınmıştım. üç hafta süren açıklamalardan sonra bölüğüm 3A olarak saptandı. Fakat orduya alınmamdan önce, diyelim bir hafta içinde tekrar kan tahlili için çağrıldım. (Her tahlil sadece altmış gün için geçerli olabiliyor). Tekrar geri çevrildim. Bu usandırıcı ve can sıkıcı durum henüz sona ermiş değil, eminim. İki, üç, hattâ dört ay daha sürüp gidecek böyle.

Bütün bir süre içinde Iva, karım, beni destekliyor. Durumumun hiç de can sıkıcı olmadığını söyleyerek bu özgürlüğün tadını çıkartmamı istiyor.

Okumamı, orduda yapamıyacağım her türlü şeyi yapmamı öğütlüyor. Bir yıl kadar önce büyük bir istekle, daha çok biyografik olmak üzere düşünürler üzerine deneme yazılarına başlamıştım. Diderot hakkındaki bir yazımın ortasına gelmişken bu işi bıraktım. Fakat bir sarsıntı geçirmeye başladığımda bu yazıları sürdürmem gerektiği belli belirsiz anlaşılmıştı. Iva bir işe girmemi istemiyordu. Zaten IA bölüğüne kayıtlı olarak iyi bir işe girmem de mümkün değildi.

Iva kendi halinde, sessiz bir kızcağızdır. Karşısındaki kişinin konuşma cesaretini kıran bir havası vardır. Artık birbirimizle sırdaş sayılmayız; ona sözünü edemediğim pek çok konu var. Dostlarımız yok değil, ama artık onlarla görüşmüyoruz. Zaten birkaçı kentin uzak köşelerinde oturuyor. Bazıları ise Washington'da. Ve tabii bazıları da orduya alındı; bir tanesi de başka bir ülkede. Chicago'lu dostlarımla giderek ayrı düşüyoruz. Onlarla görüşmeye pek istekli olduğum da söylenemez. Sanırım aramızdaki farklılıkların bir kısmı giderilebilir. Fakat gördüğüm kadarıyla bizleri bir arada tutan bağlar kopmuş durumda ve bu bağları yeniden sağlamlaştırmak pek içimden gelmiyor. Odamda tembel tembel oturup temizlikçi kadının kapıyı vurmasını, postacının gelişini, radyo programlarını ve belli düşüncelerin her günkü akışını beklemek gibi önemsiz günlük olaylar içinde yoğruluyorum.

İşe girmeyi düşündüm ama özgürlüğümü nasıl değerlendireceğimi ve bir işe nasıl sarılacağımı bilemediğimi kabullenmeye de pek yanaşmıyorum, çünkü dayandığım hiçbir şey yok — tek sözcükle kişiliğim denebilir. Geçen defa ikinci sınıflandırılmamda yazılmak için bir atılım yaptım, fakat yabancılar için tek yol, atanmayı beklemek sanırım. Beklemekten başka çare yok — sallantıda, boşlukta, moral çöküntüsüne boğularak beklemek. Giderek çürüdüğüm gözle görülür bir hal aldı. Tanrı vergisi cömertliğim ve iyi niyetime karşın acıları biriktiriyorum. Fakat son yedi aydır süren gecikme, bu sıkıntılı dönemimin nedenlerinden sadece biri. Yine bunu zaman zaman perde gerisi olarak düşünüyorum. Ama daha ötesi var. Bana yaptığı zararın bilincine varana kadar yok olmuş olacağım.

16 Aralık

Çevrem hareketlendikçe daha da ağırlaştığımı farketmeye başladım ve yalnızlığımın, çevremin gürültü patırtısıyla çılgınlığına karşı aynı oranda arttığını. Bu sabah Washington'dan Tad'ın karısı onun Kuzey Afrika'ya

gittiği haberini yazmış. ömrüm boyunca böylesine bir durgunluk hissetmemiştim. Tütün almaya bile çıkmak güç geliyor, oysa pekâlâ bir pipo tüttürmeyi canım çekiyor. Bekleyeceğim. Tad belki de şu anda Cezayir ya da Oran'a inmek üzere. Belki Casbah'da ilk yürüyüşüne çıkmıştır bile. Geçen yıl Pepe le Moko'yu birlikte görmüştük. Bütün içtenliğimle onun adına sevindim, asla kıskançlık değil. Fakat Tad Afrika'ya doğru uçarken, dostumuz Stillman Brezilya'da oradan oraya mekik dokurken ben sandalyemde kök salıyorum ve bu duygu dirençle beni rahatsız ediyor. Yerimden kalkmayı bile deneyemeyecek haldeyim. Öylesine gerçek ki bu, tüm vücudumla duyuyorum. Evet, yerimden kalkabilirim ve odanın içinde dolaşabilirim, hatta tütün almaya bile gidebilirim, fakat bu çabayı göstermek beni büsbütün rahatsız edecek. Aldırmazsam geçecek aslında. Her zaman bu tür kuruntular yiyip bitirmiştir içimi. Kışın ortasında soğuk güneşin vurduğu bir duvara bakarak, çevremi saran buzlara rağmen kendimi, şubat değil de temmuz ayında yaşadığıma inandırdığımı bilirim. Aynı şekilde yaz mevsiminde içimi titretecek kadar kendimi etkilediğim olmuştur. Ve yine aynı şekilde günün herhangi bir saatini kendime göre değiştirdiğim olmuştur. Bilinen, alışılagelmiş bir oyundur bu, sanırım. öylesine geliştirilebilir ki, belki de gerçeği yok edecek düzeye varabilir. Marie yatağı yapmaya geldiğinde yerimden kalkıp paltomun düğmelerini ilikleyeceğim ve tütün almaya gideceğim. Böylece bu duygudan kurtulacağım.

Odamdan çıkmak için bir neden bulmam konusunda çok istekliyim ama sadece bir istek olarak kalıyor. Bu bir kural halinde. Tekrar içeri girdiğimde hemen bir neden aramaya koyuluyorum. Dışarı çıktığımda ise uzağa gitmiyorum. Ortalama olarak üç blok kadar bir çember içinde dolaşıp dönüyorum. Sürekli olarak da tanıdık biriyle karşılaşacağımdan ve şaşkınlıkla bana sorular yöneltceklerinden korkuyorum. Kente inmekten kaçınıyorum. İnmek zorunda kaldığım zamanlarda da belli sokaklardan özellikle geçmiyorum. Sanırım okul günlerimden kalma bir duyguyla günün ortasında boş ve tembel tembel sokaklarda gezinmek aykırı geliyor bana.

Yine de kendi kendime nedenler bulmakta pek başarılı sayılmam. Günde dört kezden fazla dışarı çıktığım enderdir. Zaten üçü yemekler için. Arada sırada da belli bir iş için, ya da başıboş bir içgüdüyle çıkarım. Ender olarak uzun yürüyüşleri denerim. Hareketsizlikten giderek şişmanlıyorum. Iva buna karşı çıktığı zaman orduda kısa bir süre içinde kilo vereceğimi söylüyorum ona. Hoş bu mevsimde yollar gezintiye çıkılacak gibi değil,

ayrıca fazla ayakkabım da yok. Arada sırada daha uzun yürüyüşler yaptığım da oluyor. örneğin çamaşırhaneye, berbere, zarf almak için Woolworth mağazasına kadar ya da Iva'nın isteği üzerine daha da uzağa, bankaya kadar. Zaman zaman da onun haberi olmaksızın Kitty Daumler'i görmeye gidiyorum. Bir de zorunlu aile ziyaretleri var tabii.

Sık sık lokanta değiştirme alışkanlığına düştüm. Hiçbir lokantada tanıdık bir yüz olmak istemem. Sandviççiler, garson kızlar, kasiyerler ile dost olup onlar için yalanlar uydurmak zorunda kalmak da hiç hoşuma gitmez.

Sabah sekiz buçukta kahvaltımı ederim. Sonra eve döner, pencere önündeki sallanan koltuğuma yerleşip gazetemi okurum baştan sona, satır atlamaksızın. önce komik dizilere göz atarım. (Bunları izleyişim çocukluğumdan kalma bir alışkanlıktır. Öyle ki, en yenilerini hattâ en tatsız olanları bile okurum). Sonra ciddi haberlere geçerim, sütun yazarlarından dedikodu sayfasına, yemek tariflerine, ölüm ilânlarına, sosyete haberlerine, reklâmlara, çocuk bilmecelerine ve her şeye tek tek göz gezdiririm. Gazeteyi elimden bırakmak istemediğimden komik dizileri, herhangi birini atlamış olmayayım diye baştan okuduğum çoktur.

Uykudan sonra yeniden doğarak tekrar yaşama döndüğümde çıplak bedenim giyinerek, zihnim de aynı çıplaklığını kirleterek bambaşka bir dünyada bulurum kendimi. Pencereyi kaldırarak havayı yoklarım, gazeteleri açarak dünyaya göz atarım.

Şimdi yaşamın içindeyim. İyice uyandım. Hemen hemen öğle oluyor, yemek zamanı. Saat on birden bu yana tekrar acıktığımı düşünerek huzursuzum. Evin sessizliğinde bir kapının kapanışı, musluktan damlayan su Sesleri, radyatörden gelen buhar fokurtusu ve uzaktan uzağa bir dikiş makinasının gürültüleri duyuluyor. Henüz yapılmamış duran karyolaya ve odanın duvarlarına doğru gün ışığı vuruyor. Temizlikçi kadın kapıyı vurarak açtı. Ağzında bir sigara duruyor. önünde sigara içme cesaretini gösterdiği tek kişi benim galiba; önemsiz biri olduğumu farkediyor.

Lokantada hiç de acıkmamış olduğumu farkettim ama başka bir seçim olmadığı için bir şeyler yedim. Bu defa merdivenleri çıkmak her zamankinden biraz daha güç geldi. Soluk soluğa odaya çıktım ve radyonun düğmesini çevirdim, sigara yaktım. Yarım saat kadar senfonik müzik dinledim, fakat konuşmacının reklâmlara başlamadan önce yaptığı açıklamayı kaçırdığım için rahatsız oldum. Saat birde gün akışını değiştirdi, yeni bir tür rahatsızlık başgösterdi. Okumak için tüm çabamı sarfediyorum

fakat ne cümlelere, ne de sözcüklerin anlamlarına kendimi verebiliyorum. Çabamı iki katına çıkartmaya çalışıyorum, yine de belli belirsiz, birbiriyle bağlantılı ya da bağlantısız, önemli, önemsiz bir sürü düşünce kafamın içinden gelip geçiyor. Ve birdenbire elimdeki kitabı kapattım. Sokaklar kadar bomboş kitap da. Tekrar radyoyu açtım. Saat üç ve bugün henüz hiçbir olay yok. Evet saat üç ve neredeyse karanlık içime bastırmaya başladı bile. Saat üç: postacı son defa evin önünden geçti ve kutuma bir şey bırakmadı.

Yalnızca gazete okudum ve bir kitaba üstünkörü göz attım, rastgele düşünceler gelip geçti kafamdan…

Bay Beşe Beş, Beş feet boyunda, Beş feet eninde… ve şu anda, ev kadınları gibi, radyo dinliyorum.

Ev sahibesinin kızı radyoyu fazla açmamamız konusunda bizi uyarmıştı. Annesi üç aydan uzun bir süredir yatalak. Fazla yaşayacağından umutlu değiller. Kadın kör ve saçları dökülüyor. Doksanına yakın olmalı. Zaman zaman, merdivenlerden çıkarken perdelerin arasından onu görürüm. Eylül’den bu yana kızı evin yönetimini üzerine almış durumda. Kocası Yüzbaşı Briggs ile üçüncü katta oturuyorlar. Briggs karargâh kumandanı. Elli yaşlarında (karısından çok yaşlı), sert ifadeli, temiz giyimli, kır saçlı, sessiz ve az konuşan bir adam yüzbaşı. Onu genellikle geceleri yatmadan önce parmaklıkların önünde son sigarasını tüttürerek dolaşırken görürüz.

Saat dört buçukta yan odadan Mr. Vanaker’ın öksürerek homurdandığını duydum. Iva kendince bazı nedenlerle ona ‘kurt adam’ adını taktı. Garip, insanı rahatsız eden bir yaratık. Öksürüğü, eminim, fazla alkolden ve biraz da sinirsel. Aynı zamanda da bir tür toplumsal hastalık bana kalırsa, ama Iva aynı görüşte değil. Oysa ben onun ilgi çekmek için öksürme alışkanlığında olduğunu biliyorum. Pansiyon biçiminde kiralanan apartmanlarda uzun yıllar yaşadım ve bu tiplerle ilgili gözlemlerim oldu. Dorchester sokağında yaşlı bir adam vardı. Oda kapısını hiçbir zaman kapatmaz, oturduğu ya da yattığı yerden gece-gündüz gelip geçenleri izlerdi. Schiller sokağında da sürekli olarak musluğu açık bırakan bir başka tip tanımıştım. Kendini bizlere, ya da diğer kimselere tanıtmanın bir yoluydu bu onca. Mr. Vanaker da öksürüyor. Bu kadarla da kalmayıp tuvalete gittiği zaman kapıyı aralık bırakıyor. Koridordan ayaklarını sürüyerek geçip gider, az sonra da suları saça döke kendini duyurmaya çalışır. Iva son zamanlarda Mrs. Briggs’e bu konuda yakınmış, kadıncağız duvara bir kâğıt astı. ‘içerdeyken lütfen kapıyı

kapalı tutunuz ve koridorlarda dolaşırken bornoz giyiniz.’ Ama pek değişen bir şey olmadı.

Mrs. Briggs kanalıyla Mr. Vanaker hakkında ilginç bilgiler edindik. Yaşlı evsahibemiz yatağa düşmeden önce sürekli olarak birlikte sinemaya gitmeleri için üsteliyormuş. ‘Herkes için açık seçik olan şeyleri annem hiç göremez’ diyor genç kadın. Mr. Vanaker telefona çağrıldığı zaman sadece pijamasının altıyla aşağı inermiş. Bornozla ilgili uyarı bu nedenle yapıldı. Yüzbaşı araya girip bu soruna bir son vermiş. Marie boş odalarda yarım yarım içilmiş pürolar buluyormuş. Mr. Vanaker’in gizlice evin içinde dolaştığından kuşkulanıyor ve hiç kibar olmadığından yakınıyormuş. Marie onun da odasını temizliyor, bu nedenle biliyordur. Yüksek ahlâk ve terbiye anlayışı vardır Marie’nin, Vanaker’den söz ederken burun delikleri açılıyor. Yaşlı Mrs. Kiefer’in bir kez onu kovmakla gözdağı verdiğini söylüyor.

Vanaker hareketli ve güçlü. Şapka kullanmaz. Siyah köstebek derisi ceketiyle karlı çalılar arasından sokakta hızla yürür. Sokak kapısını hızla vurur, ilk basamakta ayakkabılarındaki karları temizler. Sonra şiddetli bir öksürük tutmuşçasına merdivenleri çıkar.

Saat altıda Fallon’un lokantasında Iva ile buluştuk. Orada oldukça sık yeriz. Arada sırada Merit, ya da 53. caddedeki kafeteryaya gideriz değişiklik olsun diye. Gecelerimiz genellikle kısa geçer, gece yarısı olmadan uyuruz.

17 Aralık

Narkoz verilmiş gibi bir durgunluk bugünkü. Zaman zaman bu durumumda hiç de yadırganacak bir şey olduğunu farkedemiyorum bile. Fakat öte yandan zaman zaman da kendimi bir savaş kurbanı olarak düşünerek dehşet ve öfkeye kapılıyorum. Değiştim. Geçtiğimiz hafta içinde iki olay ne denli değiştiğimi gösterdi bana. İlkine pek olay denemez. Goethe’nin ‘Şiir ve Yaşam’ adlı yapıtını karıştırırken şu satırlarla karşılaştım: ‘Yaşama karşı bu isteksizliği hem fiziksel hem de ahlâk açısından nedenlere bağlamak mümkün…’ Okumaya devam etmek için yeterince etkilemişti bu kadarı beni. ‘Yaşamın tüm rahatlığı düzenli bir dış olaylar silsilesine dayanır. Gece gündüz ve mevsim değişiklikleri, meyva ve çiçeklerin açılması, sürekli olarak tekrar eden ve bize zevk veren, daha doğrusu zevk vermesi gereken bu değişimler yeryüzündeki yaşamımızın ana dürtüleridir. Bu değişimlere açık olduğumuz kadar mutlu oluruz; öte

yandan bu değişimlerle hiçbir şekilde ilgilenmez, duyarsız kalırsak acı bir hayal kırıklığına, ağır bir hastalığa tutuluruz. İşte o zaman yaşama karşı isteksizlik başlar ve yaşamak bir yük haline gelir. Bir İngiliz'in öyküsü meşhurdur: Her gün giyinip soyunmak zorunda olmadığı için kendisini astığı anlatılır.' Pek alışkın olmadığım bir duyguyla okumaya devam ettim. Arka sayfada 'Yaşamın Yorgunluğu' adlı başlıkla Goethe'nin yazısı devam ediyordu. Tam anlamıyla 'Radix malorum est' diyordu yaşam yorgunluğu için. 'Aşk tutkusunun tekrarlanmasından başka hiçbir şey neden olamaz bu yorgunluğa.' Korkunç bir düş kırıklığına uğrayarak kitabı bıraktım.

Yine de bir yıl önce bu satırları okumuş olsaydım beni ne denli farklı bir biçimde etkileyeceğini düşünmeden edemedim. Ve ne denli değişmiş olduğumu böylece farkettim. O zaman belki gerçek olduğunu kabul ederdim bu düşünüşün, ama pek kayda değer bulmazdım. İngiliz'in öyküsü de belki beni eğlendirirdi ama etkilemezdi. Oysa şimdi onun can sıkıntısı 'aşk tutkusu'nu silip attı ve kendini asan İngiliz, benim için 'Measure for Measure' adlı kitapta yaşama duyduğu nefretin ölümle eşit bir düzeye ulaşarak idam edileceği gün hücresinden çıkmak istemeyen katilin yanında yer aldı. Bu iki insana böylesine yaklaşmış olduğumu hissetmek bana ne denli değiştiğimi gösterdi.

Şimdi ikinci olay:

Kayınpederim yaşlı Almstad, şiddetli bir soğuk algınlığıyla yattı. Ve Iva annesinin ne denli münasebetsiz bir kadın olduğunu çok iyi bildiği için benim onlara göz kulak olmamı istedi.

Almstadt'lar kentin Kuzeybatı kesiminde oturuyorlar. Bir saatlik can sıkıcı bir yol. Evi bir keşmekeş içinde buldum. Mrs. Almstadt yatakları yapmak, yemek pişirmek, kocasıyla ilgilenmek ve telefonlara cevap vermek için oradan oraya koşuşturuyordu. Telefon beş dakikadan fazla boş kalmıyordu.

Sürekli olarak arkadaşları arıyor, her birine tek tek aynı konuları anlatıp, yakınıyordu. Kayınvalidemden oldum olası nefret etmişimdir. Kısa boylu, kumral, biraz hanım hanımcıktır. Yüzünün rengi, doğal haliyle görebilirseniz, sağlıklıdır. Gözleri iridir ve bilmiş bakışlarıyla sadece aptallığını yansıtır. Çünkü ortada bilinecek, bilmişlik edecek hiçbir şey yoktur. Yüzünü kat kat pudralar. Dudakları henüz olgunlaşmış genç hanımlardan yaşlılara kadar evrenselleşmiş şehvetli dudak biçiminde boyalıdır. Mrs. Almstadt ellisine yakın, fakat yüzü şimdiden özenine ve

kaygulanışına rağmen kırışık içinde. Her zaman yeni makyaj malzemeleri ve losyonlar alır.

O gün eve geldiğimde telefonda konuşuyordu. Ben de dosdoğru kayınpederin odasına geçtim. Dizlerini kaldırmış, omuzlarını büzmüş, yatıyordu. Öyle ki, karşıdan bakınca boynu hiç görünmüyor, başı doğrudan vücuduna oturtulmuş gibi duruyordu. Pijamasının önü açılmış, kırlaşmış tüylerinin altından beyaz ve etli göğsü görünüyordu. Yüksek yakalı pijama gömleği ve cebinin üzerindeki ay armasıyla bir başkası gibi görünüyordu. Öyle ki, biraz da gülünçtü. Mrs. Almstadt'ın marifetiydi bu. Giysilerini o almış ve hasta yatağında kocasını Çinli bir yüksek subay ya da bir Romanof prensi gibi giydirmişti. Yaşlı Almstadt iri parmaklarını ipekli yorganın üzerinde kenetlemişti. Beni tümüyle kinsiz bir bakışla karşıladığı söylenemezdi. Aynı zamanda hasta yatmanın ,da rahatsızlığı içindeydi. Yine de birkaç gün yatakta kalmaya katlanabileceğini açıkça belirlemek ister gibiydi. Oyununun pek söktüğü yoktu ya; işleri, kayıtsız ve meydan okurcasına bir çelişki içinde anlattığına göre, güvenilir ellerdeymiş.

Tekrar telefon çaldı ve Mrs. Almstadt bir kez daha sayısız dostlarından (kim olduklarını Tanrı bilir) birine aynı dertlerinden yakınmaya başladı. Doktor her zamanki gibi bu kış da grip salgını olduğunu söylemişti. Bitkindi, çok bitkin. Evin işleri, Mr. Almstadt'ın bakımı, hepsi bir araya gelmişti. Hasta bir insanı da bırakamazdı ya… evde bir yardımcı kadın olmadıkça ne yapabilirdi insan? Sürekli konuşuyordu. Yaşlı Almstadt ise duymuyor gibiydi. Zaman zaman karısının karşısında sağır gibi otururdu. Fakat aslında onu duymamak olanaksızdı. Her yere yetişen cırtlak ve ahenksiz bir sesi vardı. Bütün merakım: Yaşlı Almstadt gerçekten etkilenmiyor muydu, yoksa bu suskunluğuna karşın karısını dayanılmaz bir yaratık olarak gerçek yönüyle görüyor muydu? Beş yıldır damatları olarak yaşlı Almstadt'ın karısını ne eleştirdiğini, ne de savunduğunu hiç duymadım. Sadece iki kez, 'Katy hâlâ çocuktur, hiç büyümedi.' dediğini anımsıyorum.

Farkında olmadan 'Nasıl bunca zamandır sürdürebildiniz, Mr. Almstadt —' diye sorduğumu duydum.

'Sürdürmek' mi? Neyi?' dedi.

'Karınızla' diye atıldım. 'Ben yapamazdım, eminim.'[1]

‘Neden söz ediyorsun?’ diye sordu, şaşırmış ve öfkeli. Sanırım kimsenin yüzüne karşı bu biçimde konuşmasını kabul edecek bir anlayışta değildi. Fakat kendime hakim olamamıştım. O anda bir yanlışlık yaptığımı düşünemedim, sadece doğal bir soruydu bence. Aynı açıklıkla devam etmekten başka çıkar yol bulamamıştım.

‘Ne demek’ istediğini anlayamadım. Neden söz ediyorsun?’ diye tekrarladı.

‘Baksanıza, bir kulak kabartın.’

‘Oh, telefon demek istiyorsun.’

‘Evet, telefon.’

Biraz rahatlamış göründü. ‘Pek aldırmam. Bütün kadınlar çok konuşur. Belki Katy hepsinden çok konuşur ama bu kadarına da göz yummak gerekir. O…’

‘Hiç büyümedi, değil mi?’

Sözünü böyle bitireceğinden pek emin değildim ama kendi deyişi olduğu için pek karşı çıkmadı. Dudaklarını kısarak başını salladı. ‘Evet, bu doğru. insanlar birbirine benzemez.’ Sert bir ifadeyle konuşuyordu, henüz kızgınlığı geçmemişti anlaşılan. Bana arada bir göz yummak zorunda kalıyordu. Genellikle bir büyüğe gerektiği gibi davranamadığım için bunu, dolaylı olarak, kendi anlayışıma bıraktı. Yüzü öfkeden kıpkırmızı olmuştu ve uzun süre geçmedi.

Pirinç parmaklıkların tek bir renk halinde, çay kızıllığındaki ışığı altında öylece kıpkırmızı ve sert ifadesiyle parlıyordu. Saklaması gerektiği için mi özellikle gerçek görüşünü açığa vurmamaya çalışıyordu acaba? Hoş bu görüşünü kendine saklamakta son derece haklıydı. Yoksa gerçekten söylediklerine inanıyor muydu? İkincisi daha olası görünüyordu bana. Boş lâflar, can sıkıntısı ve benzeri pek çok gerçek her evlilikle birlikte vardır. Yine de bir olasılık daha vardı Almstadt’ların evliliğinde: yaşlı Almstadt’ın gerçekte karısına aldırmaz göründüğüne kanmamak gerekiyordu — hoş bunun farkında bile olmadığı söylenebilirdi— yaşlı Almstadt karısının telefon konuşmasını pekâlâ duyuyor, ondan hoşlanıyor, onu, üzerinde fazla düşünmeksizin istiyordu. Geveze, biraz budala hali ve çekingen cilveleriyle karısına katlanmaktan zevk duyuyordu. Birbirimize baktığımızda yüzü bir köpeğin ifadesini almıştı. Garip bir rahatsızlıkla alt üst olmuş hissettim kendimi ve hayal gücümden utanç duydum.

Yaşlı Almstadt doktorun yazdığı reçeteyi alıp eczaneye gitmemi istedi. Tam dışarı çıkarken Mrs. Almstadt'ın telefonda yine dostlarından biriyle konuşmaları kulağıma çalındı. 'Iva'mın kocası Joseph bize yardıma geldi. Şu sıralar çalışmıyor, orduya alınmak üzere bekliyor. Dünya kadar boş zamanı var.' Geri dönecek oldum, sonra durdum, öfkemden çılgına dönmüştüm. Fakat o telefonun siyah böbrek biçimindeki ahizesini yanağına bastırarak hiçbir şeyin farkında değilmişcesine bana gülümsüyordu. Amaçlı bir kötülükle söylememiş olabilir mi diye düşündüm. Suçsuz olabilir miydi? Kafasından geçenler gerçekte bomboş, anlamsız, dümdüz şeyler olabilir miydi? Boş domino taşları gibi? Yoksa yarı kurnaz, yarı masum denebilir miydi onun için? Belki de kendisinin bile bilmediği, farkında olmadığı bir fesatlık vardı içinde.

Keskin bir rüzgâr vardı dışarıda; koyu ve sık bir bulut tabakası ardından güneşin soğuk ışınları evlerin pencerelerine vuruyordu. Rüzgâr sokakları kurutmuştu, (bir gün önce hava yağışlıydı), ve yol kenarlarında toplanmış kar birikintileri de bu görüntüye eklenerek hava kış yüzüyle kendini gösteriyordu. Çevre bomboştu. Sokakta yürüyen ikinci adamla tam bir blok boşluk uzanıyordu aramızda. O da ne olduğu bilinmeyen bir iş peşinde olmalıydı. Güneşin soğuk ışınları altında, solmadan önceki rengini almış uzun, asker paltosuyla bir adam.

Bir kahve içerek krapon kâğıtlarıyla örülmüş bir bölümünde beklediğim eczaneden yeşil Noel hediye kâğıdına sarılmış paketimi aldım ve çıktım.

Geri dönerken bir berber dükkânının vitrinindeki sergi dikkatimi çekti. 'Mutfak artıklarından şık biblolar — Mrs. J. Kowolski 3538 Pierce sokağı.' Mozaik resimler, sigara izmaritlerinin yaprakları üzerine saplanmış kibritlerle yapılmış süs eşyaları, greypfurt kabuklarıyla kaplanmış teneke kutulardan sigara tabakaları, selofan kâğıdından örülmüş bir kemer, cam parçaları gömülmüş bir mektup açacağı, ve yağlı boya iki dinî tablo. Camekânın içinde bir döner sütun üzerinde sergilenmiş biblolar, şişelerin arasından bakınan Lucky Tiger ve içerde dergisini okuyan berber. Paketim elimde, geri dönerek gri renkli sokak direklerini geçip, posta kutularına çarpıp duran kilitsiz kapıyı iterek insanın içini daraltan kovuğa girdim.

Yukarıda yaşlı Almstadt'la var gücümle uğraştım. Mrs. Almstad'a bir bardak portakal suyu hazırlattım, yaşlı adamın vücudunu alkolle iyice ovarak bir ilâç verip uyuttum. Ona masaj yaparken keyifle mırıldanarak göründüğümden güçlü olduğumu söyledi. Bu süre içinde aramız iyice

yumuşamıştı. Ama hiçbir konuşmaya girmemem gerekiyordu, çünkü sessiz kaldığım sürece başka bir yanlışlık yapmamı önlemiş oluyordum. Ya da konuşmaya başlarsam durumumu açıklamaya, tembellikle geçen bu süre için kendimi savunmaya çalışıyordum. Yaşlı Almstadt bu konuya hiç değinmiyordu. Doğrusu kendi babam bu konuda daha az düşüncelidir. O olsa sorar soruştururdu, oysa Almstadt sözünü bile etmiyordu.

Tam gömleğimin sıvanmış kollarını indirip gitmeye hazırlanıyordum, kayınvalidem benim için bir bardak portakal suyu hazırladığını söyledi. Bu öğle yemeği sayılmazdı hoş, ama hiç yoktan iyiydi. Bana hazırladığı portakal suyunu almak üzere mutfağa girdiğimde musluğun önünde yarısı temizlenmiş bir piliç gördüm. Sarı pençeleri dimdik havada, boynu bükülmüş, musluğa, kanları damlayan barsaklarına doğru bakıyordu sanki. Portakal suyu bardağım, pilicin yanında duruyordu. İçinde de kahverengi bir tüy. Bardağı lavaboya boşalttım. Şapkamı ve atkımı alarak, paltomu bıraktığım oturma odasına geçtim. Mr. ve Mrs. Almstadt yatak odasında çene çalıyorlardı. Pencereden dışarı baktım.

Güneş kaybolmuştu; kar atıştırıyordu. Siyah asfaltın üzerine benek benek saçılmış, damların üzerinde yavaş yavaş birikmeye başlamıştı. Bulunduğum üçüncü kat yüksekliğinden epeyce uzaklara kadar açıklık vardı. Yakında göğün grisinden biraz daha açık tonda, bacalarından dumanlar tüten damlar görülüyordu. Yoksul evler, depolar, ilân tahtaları, yol kemerleri, donuk bir ışıkla yanan elektrik lâmbaları, park etmiş ve gelip geçen arabalar ve yol üzerinde tek tük çıplak ağaçlar görüntüyü tamamlayarak uzanıyordu önümde. Alnımı cama yapıştırıp bir süre bu görüntüyü’ izledim. Çevreme bakıp bakıp kendime değişmez bir soruyu tekrarlamak canımı sıkan, bana acı veren bir alışkanlığım olmuştu artık: nerede ve ne zaman, geçmişte ya da her ne zaman ise, neyin bir zerreciği insanoğlunun yararına olmuştu? Ya da olmuş muydu? Hiç kuşkusuz şu önümde uzanan ilân tahtaları, sokaklar, yollar, evler, tüm çirkinliği ve kötülüğüyle kişinin iç dünyasıyla, iç yaşamıyla yakından ilgiliydi. Yine de kuşkulu diye düşünüyordum. Bu evlerin, yolların çevresinde insanoğlunun yaşamı vardı ve bunlar, diyelim evler, insanoğlunun ne olduğunu, yarattıklarıyla kıyaslamalı bir ilişkiyi, bir benzerliği simgeliyordu. insanoğlunun, pek kabullenemediğim üstün yollarla yarattıklarıydı. Bir fark olmalıydı, gözümden kaçan bir kalite, ne bileyim, insanlarla eşyalar arasında, hatta davranışlarla insanlar arasında. Yoksa buralarda yaşayan insanlar, aralarında yaşadıkları eşyaların sadece bir yansıması olurdu gerçekte. Onları suçlamaktan kaçınmak için

çabalamışımdır hep. Günü gününe gazete okumamın ardında gizli olan da bu değil miydi? işlerinde, politikalarında, tavernalarda, sinemalarda, tecavüzlerde, boşanmalarda, cinayetlerde ortak bir insanlığın belirgin izlerini bulabilmek için sürekli çaba göstermişimdir.

Hiçbir şekilde yadsıyamazdım; bunu yazmak beni ilgilendiriyordu. Çünkü insanlara kaptırmıştım kendimi, aynı sorun içindeydim onlarla. ister istemez onların benimle aynı kuşaktan olduklarını, benim toplumum, benim dünyam olduklarını kabullenmek zorundaydım. Aynı olay içindeki kişilerdik, ölüme kadar birbirimize bağlı, birbirimizle ilişki içinde. Aynı zamanda onların varlığının benim varlığımı mümkün kıldığının da bilincindeydim. Sık sık söylendiği gibi, gerçekten yüzyılın son yarısı, bir dönemin en uç noktasına, sonuna doğru yaklaşıyorsa, o zaman benim de, orada, dipte sadece bedenimi, yaşamımı gelecekte bir zamana bırakmaktan başka yapacak şeyim yok. Bu, büyük bir olasılıkla lânetlenmiş bir dönem olacaktır. Fakat… bu şekilde düşünmek de yanlışlık olabilir. Soluk alıp verdikçe camın üzerinde buharlar oluşup, kayboluyordu. Belki bir yanlışlık.. Ve lânetlenmiş dönemleri, o isimsiz gömülenleri düşündükçe, merak ederdim… Nasıl olduğunu nereden bilebilirdik? öz olarak insanoğlunun ruhu hep aynı olmalıydı. iyiler, açıkça görülüyor ki, daha az iz bırakmıştır. Ve yavaş yavaş anlamaya başlıyorduk ki, tüm tarihi yanlış yorumlamıştık. Bunun yanı sıra geçmiş yüzyılın devlerinin bir tatmin duyacakları Liverpool’ları, Londra’ları vardı. Tıpkı bizim Chicago’larımız, Detroit’lerimiz gibi. Gözlerimin önündeki bu yıkıntılara rağmen, her gün okuduğum gazetenin rengini oluşturdukları halde yanılmam için bir şans olabilir de… Aradığımız dünyalar, asla gördüklerimiz olmamıştır; ne de pazarlığını yaptığımız dünyalar satın aldıklarımız.

‘Değişmez’ bir sorudan söz etmiştim. Fakat gerçekte son aylarda bu soru hiç de ‘değişmez’ niteliğinde kalmamıştır. Bütün bunlar geçen kış düşünmüş olabileceklerimdi ve şimdi daha da yoğunlaşmış haliyle bana sadece bir zamanlar nasıl bir insan olduğumu hatırlatmaya yarıyor. Uzun bir süre ‘ortak insanlık’ ve bir takım şeyleri ‘kabullenebilme’ sorunları tamamen kafamdan silinmişti. Ve birdenbire bütün bunların son derece olağan geldiği o eski halimden nasıl farklılaşmış olduğumu gördüm.

18 Aralık

Yasal nedenlerle yine eski ben olmam gerekiyor. Herhangi bir soru açılacak olsa, kimliğim sorulacak olsa eski kimliğimi öne sürmekten başka yapacak hiçbir şeyim yok. Kendimi günü gününe yetiştirmek çabasını göstermedim; ya kayıtsızlıktan, ya da korkudan - bilmiyorum. Bir yıl önceki Joseph ile ilgili pek az şey beni memnun ediyor. Ona, o zamanki özelliklerine ve sözlerine gülmekten kendimi alamıyorum.

Yirmi yedi yaşında, lnter - American Seyahat Acentasında bir memur. Uzun boylu, epey uzunca ve sarsak, fakat yine de yakışıklı genç bir adam. Wisconsin üniversitesi Tarih bölümü mezunu, beş yıllık evli, arkadaş canlısı, kendisini sevilen bir kişi sayan, fakat inceden inceye incelendiğinde biraz garip yanları ortaya çıkan bir adam.

Garip? Ne yönden? Her şeyden önce görünüşünde bir bozukluk var. Yüzü uzun, düz burunlu, sert ifadeli. Bıyıkları onu olduğundan yaşlı gösteriyor. Gözleri koyu ve göz akı görünmeyecek kadar iri gözbebekleri var. iri olduğu kadar biraz da fırlak. Saçları siyah. Bakışları, pek içten değil, zaman zaman kontrollü. Cana yakın haline rağmen sert, yakınlaşmayı engelleyen bakışları var. ‘Mesafeli’ olmaya dikkat eden, varlığına önem vermek isteyen bir kimse. Ama soğuk değil. Ne de bencil olduğu söylenebilir. Dikkatli, hatta tetikte bekler gibi bir hali var. Kendi de açıkladığı gibi sürekli olarak kendi kendisini gözler. Hiçbir şeyi kaçırmak istemez.

Karısı bıyıksız halini hatırlamıyor. ilk tanıştıklarında ise Joseph henüz on sekizine basmıştı. Almstadt’ların evine ilk kez davet edildiğinde puro içmiş ve yüksek sesle, bilgili ve emin bir tonla Alman Sosyal Demokrasi anlayışı hakkında konuşmuştu (o zamanlar komünizm yanlısıydı.) Iva’nın babası onun en az yirmi beş yaşında olduğu izlenimine kapılarak kızını eve yaşlı erkekleri davet etmemesi konusunda kızgınlıkla uyarmıştı. Şimdi bu olayı anlatmak Mr. Almstadt’ı eğlendiriyor. Artık aile arasında bir şaka haline gelmişti bu öykü. Yaşlı Almstadt, ‘Kızımı Rusya’ya kaçıracak sanmıştım.’ diye anlatır.

Joseph’in giyimine bakacak olursak, (onun eski, atılmış neyi varsa onları giyiyorum) bu haliyle olgunluğuna bir şeyler kattığı söylenebilir. Ayakkabıları, sivri burunlu ve biraz züppece. Gerçekten öyle. Ama bunu biraz genel görünüşüne ‘tezat’ olsun diye yaptığı düşünülebilir. Geniş burunlu ayakkabılar otuzunu geçkin bir kişi izlenimini verirdi ona. Her konuda olduğu gibi giyim konusundaki seçiminde de Joseph belli bir

amaçla hareket ettiğinin bilincindedir. Kötü giyinmeyi savunan kişilere bir cevabıdır bu onun. Bakımsız, ütüsüz üst baş, özgürlüğün bir belirtisidir şeklinde düşünen kişilere. Bu tür uygunsuzluklarla ilgili ufak tefek çelişkilere yer vermeksizin iç dünyasını savunmaktır onun için önemli olan. Dahası var; kendi deyişiyle ‘bir zamanların üniforması’ diye adlandırdığı biçimde giyinmek ona hüzünlü ve pek olumlu sayılmayacak bir tatmin duygusu verir. Kısaca, onun amaçları için dış görünüşe daha az önem vermesi daha iyi görünmektedir. Yine de kendini göstermeyi başarır.

Bu yönleriyle arkadaşları zaman zaman onu gülünç bulurlar. Evet, kendi de bunu kabullenir ve pek çok yönüyle gülünç olduğunu söyler. Fakat elden bir şey gelmez. Gösterişli kimselerin görünüm ve tavırları, pek ender olarak görünüm ve tavırlarına güvenmeyen gösterişsiz kimselerle kıyaslanabilir. Joseph’in yapmaya çalıştığı kolay değil doğrusu. Ve başardığı oranda garipsenmesi de olağan. Ayrıca gülünç ya da garip özelliklerin her insanda var olduğunu söyler. Bütünüyle bunu kontrol altına alabilmek olanaksızdır.

‘Gülünç ya da garip özellikler’… Bu tür deyişlerin garip bir yankılanışı vardır kulakta. lnter - American Seyahat Acentasına onu memur olarak alanlar, oldukça iyi bir insana benzeyen bu yeni memura zamanla değişik gözlerle bakmaya başlamışlardı. Fakat John Pearl ya da Morris Abt gibi çocukluk arkadaşları bile onu tanımakta güçlük çekerler. Ve Joseph, anlaşılma hevesine karşın yine de onlara çoğu zaman yardımcı olamaz.

Joseph öğrenimini bıraktığından bu yana kendisini bir aydın olarak düşünmekten vazgeçmemiştir, ve sürekli olarak çevresi kitaplarla sarılıdır. Bilime kendini vermeden önce ilk çağlarda din, daha önce Romantizm ve çocukların inanılmaz dünyası konularına eğilmişti. Tabii ki çalışıp para kazanmak zorundaydı ama yapmak zorunda oldukları ve yapmak istedikleri arasında bir denge kurmaya çabalamıştır; yani zorunlu olduğu ve istekli olduğu konular arasında. Bir uzlaşma olduğu kesin, ama insanoğlunun yaşamı bu tür uzlaşmalarla dopdolu olurdu o zaman. Joseph iki yönlü bu başarısından gurur duyar ve —bir bakıma yanılıyorsa da— bir Makyavelci izlenimi uyandırmaktan hoşlanır. Rollerini birbirinden kesin bir çizgiyle ayırdetmesini bilir ve hatta işinde eksiksiz, üstün bir memur olduğunu gösterecek noktaya ulaşmıştır. Sadece hayalcilerin hiç de duygularına yenilmiş kişiler olmadığını kanıtlamak için.

Ne var ki, herkes Joseph’in kendine hakim, ne istediğini ve bunu nasıl elde edeceğini bilen bir kimse olduğunu kabullenmiştir. Son yedi sekiz

yıldır genel bir tasarı içinde her işini uyumla sürdürmeyi başarmıştı. Bu tasarı içinde dostları, ailesi ve karısı vardı. Karısıyla ilişkilerinde kendi seçtiği kitapları okuması ve onun kendi hayranlık duyduğu şeylere hayranlık duyması konusunda epeyce güçlüklerle karşılaşmıştı. Ne dereceye kadar başarılı olduğunu kestiremiyordu henüz.

Joseph'in 'az gösterişli kimseler' ve her insandaki 'gülünç unsur' gibi konulardan söz ederken katı olduğu düşünülmemelidir. Sert ve acımasız değildir o. Kendisini 'tout comprendre c'est tout pardonner' anlayışının yeminli bir taraftarı olarak tanımlar. Tümüyle iyi ve mükemmel bir dünyaya inananların kötülüğü anlayamadıklarını savunur. Kötümserlere gelince, onlara da 'Bütün gördükleri bu mu?' sorusunu yöneltir. Joseph'e göre, dünya hem iyi hem kötüdür, bu nedenle de her ikisi de değildir. Bu tür bir yargı, her iki yanlılar için de tatmin edicidir. Oysa Joseph'e göre yargı, insanoğlu üzerine düşünceler; bulanık ve belirgin, kıskanç, hırslı, iyi, öfkeli, meraklı özellikleriyle her biri kendi zamanı ve gelenekleri, amaçları çerçevesinde bir değişiklik ve gariplik belirtisi içinde incelenmesinden sonra gelir. Bir anlamda, her şey iyidir çünkü vardır. Ya da iyi olsun, kötü olsun, vardır. Tanımı olanaksızdır ve bu nedenle ulaşılmazdır, olağanüstüdür.

Fakat bütün bunlara rağmen Joseph bir gariplik duygusu içindedir. Dünyaya ait değilmişçesine, bir bulutun altında kalmış, yukarı doğru, uzaktan bakar gibi. Şimdi, her insanoğlunun bu duyguyu bir noktaya kadar paylaştığını söylüyor. Bir çocuk, annesiyle babasının gerçek olmadıklarını hisseder; gerçek babası uzakta bir yerdedir ve bir gün çıkagelecek, ona sahiplenecektir. Başkaları için ise yaşadığımız gerçek dünya değil, sadece bir kopya, ya da sahte bir benzetmedir. Joseph'in gariplik duygusu zaman zaman bir fesatlık biçimine dönüşür: sadece bir kötülük olarak değil, fakat güzelliğin, heyecanların değişik biçimleri- ve aynı zamanda var olmanın alışılagelmiş, etkisiz yaşama biçimi. Böyle bir duygunun gölgesi altında yaşamak bir çaba sarfetmektir. Kişiyi düşüncelere ittiği kadar huzursuz da eder ve kişi, kardeş, ana baba ve eşinden önce yoldan geçen birine bağlanmak gereğini duyar.

20 Aralık

Tatil hazırlıkları. Dün, Iva için alış veriş yapmak üzere dışarı çıktım. Kentte, her köşede ellerinde çıngırakları, pamuktan bembeyaz uzun

sakalları ve kırmızı giysileriyle Noel Babalar göze çarpıyordu. Yoksulların aşkına, hayırseverlik adına çıngırak sesleri. Binalar üzerinde, havada, insana göz dağı veren koskocaman çelenkler yapılmıştı. Alışverişe çıkmış binlerce kişi isli kırmızı tuğla binaların önünden, ilâhi ezgileri arasında dükkânlara girip çıkıyorlardı. Kutsal çilekler katranlı deliklerde kırmızı ışıklar gibi parıldıyordu. Müzik kutularından ‘Beyaz Bir Noel Düşlüyorum’ şarkısı duyuluyor, herkes kar yağması için dua ediyordu. Yağmur ya da sulu kar olasılığı insanlarda panik yaratıyor.

Vanaker son günlerde huzursuz. Odasındaki eşyaların yerini değiştirip duruyor. Marie her zamankinden beter yakınıyor. Vanaker’in karyolasının yerini değiştirmesi onun temizlik işini güçleştirmişti. Kapının önü battallaşmıştı. Marie zaten onun odasına girmeye hevesli değil. Vanaker’in hiç temiz olmadığını söylüyor. Çarşaflarını çamaşırhaneye göndermekteyse pencerede havalandırıyormuş. Geceden astığı iç çamaşırlarını sabah toplamayı unutuyormuş. Mrs. Briggs’in anlattığına göre Vanaker altmış yaşlarında bir hanımla evlenmeye kararlıymış, fakat kadın onun Katolik olması ve her akşam St. Thomas kilisesine gidip Katolik dininin esaslarını öğrenmesi için üsteliyormuş. Aynı zamanda kendi gözlemlerimle onun İskoç Mason Din Topluluğundan üst üste mektuplar aldığının farkındayım. Sanırım gece yarısı saat ikide kalkıp odanın şeklini değiştirmesinin nedeni düştüğü bu çelişkilerdir.

Nel gecesi iki yere yemeğe çağrıldık, biri Almstadt’larda. diğeri erkek kardeşim Amos’ların evinde. Bana kalsa ikisini de reddetmek isterdim.

22 Aralık

Akşamüzeri olağanüstü bir öfkelenme patlak verdi. Myron Adler ile beraberdik. inanılmaz bir biçimde kendi kendimi şaşırttığıma inandım. Myron’a gelince, dehşete kapıldı. Bana telefon ederek kendi yönettiği bir oylama işi için bir takım kimselerle anket yapmam üzere geçici bir iş önermişti. Arrow lokantasında onunla buluşmak üzere evden aceleyle fırladım. Lokantaya ondan önce gelmiştim. Arkalara doğru bir masaya oturdum ve ansızın müthiş bir durgunluk, bir can sıkıntısı kapladı içimi. Arrow lokantasına yıllardır uğramamıştım. Bir zamanlar heyecanlı gençlerin toplanma yeriydi; akşamüzerleri hangi saatte uğrasanız, sosyalizm, psikopatoloji ya da Avrupalı insanın geleceği hakkında derin tartışmaların yapıldığı bir yer. Myron ile Arrow’da buluşmayı ben

istemiştim. Nedense ilk aklıma gelen yer olmuştu. Şimdi ise içime bir sıkıntı çökmüştü. Sonra çevreme bakınmaya başladım ve dökme gemiler, Japon yüzleri ve çeşitli afişlere göz gezdirirken birdenbire masalardan birinde Jimmy Burns'u gördüm. Tanımadığım bir adamla oturuyordu. Yoldaş Joe ve Yoldaş Jim derdik birbirimize. O günlerimizden sonra ya iki ya da üç kez görüşmüşüzdür. Epeyce değişmiş göründü bana. Alnı genişlemiş, yüz ifadesi daha sertleşmişti sanki. Onu başımla selâmladım fakat ondan beni tanıdığını belirten hiçbir karşılık görmedim. Beni görmezlikten gelip öyle bir baktı ki, sanırım ancak 'dönme'lere bu tavır takınılır.

Birkaç dakika sonra Myron geldiğinde hemen işle ilgili bir şeyler anlatmaya koyuldu. Sabırsızca onun sözünü keserek, 'Bir dakika dur.' dedim.

'Ne oldu?'

'Çok ilginç bir şey.' dedim. 'Sana durumu açıklayana kadar biraz sabret. Şuradaki kahverengi giysili adamı görüyor musun? Adı Jimmy Burns'dur. On yıl önce kendisine 'Yoldaş Jimmy' diye hitab etme hakkına sahiptim.'

'Ee, ne olmuş?'

'Ona selâm verdim ama sanki şurada oturmuyormuşum gibi davrandı bana.'

'Ne var bunda?' dedi Myron.

'Bu olağan bir davranış mı? Bir zamanlar yakın dosttuk.'

'Ee?'

Şu aptalca soruyu sormaktan vazgeçsen, ha!' diye öfkeyle bağırdım ona.

'Boynuna atılmasını beklemiyorsundur herhalde.'

'Anlamıyorsun. Onu adam yerine bile koymayacak kadar küçük görüyorum.'

'O halde gerçekten anlamıyorum seni. Gerçekten anlamıyorum.'

'Bak dinle. Beni görmezlikten gelmeye hiçbir hakkı yok. Bu her zaman başıma geliyor benim. Sen bunu anlayamazsın çünkü politikaya girmiş bir kimse değilsin. Oysa ben bunun anlamını çok iyi biliyorum. Yanına gidip kendisine bir merhaba demek istiyorum. ister hoşuna gitsin, ister gitmesin.'

'Saçmalama. Ne diye bir olay çıkartmak istiyorsun?'

‘Çünkü canım olay çıkartmak istiyor. Beni tanıyor mu, tanımıyor mu bakalım? Hem de öyle bir tanıyor ki!’ Gittikçe öfkeleniyordum. ‘Bunu anlayamaman beni şaşırtıyor doğrusu.’

‘Buraya seninle bir iş görüşmeye geldim, kavga çıkartmanı seyretmeye değil.’

‘Kavga mı? Ona aldırdığımı mı sanıyorsun? Sadece bir prensip meselesi, ama senin için pek önemli sayılmıyor sanırım. Artık onların partisine üye olmadığım için hakkımda emirler verilmiştir ve şu gördüğün gibi budalaları da benimle konuşmamaları için uyarmışlardır. Meselenin ne olduğunu göremiyor musun hâlâ?’

‘Hayır’ dedi Myron aldırmaz bir tavırla.

Sana meselenin ne olduğunu söyleyeyim o halde. Benimle konuşulması, bana selâm verilmesi doğal hakkımdır. En basit kuraldır bu. Bütün mesele bu işte ve üzerinde duracağım.’

‘Oh, Joseph.’

‘Yok gerçekten üzerinde duracağım. Dinle beni. Bir insanı bir başkasıyla konuşmaktan men etmek, bir başkasıyla haberleşmekten men etmek o insanın düşünmesini de engellemektir. Çünkü pek çok büyük yazarın da dediği gibi düşünce, bir tür haberleşme yoludur. Ve bu açıkça şunu belirliyor: parti, üyelerinin düşünmesine engel oluyor, sadece katı bir disiplin içinde buyruklarına boyun eğmesini istiyor. işte! Çünkü güya bu da devrimci bir parti. Beni üzen de bu ya zaten. Bir insan böylesi körü körüne buyruklara boyun eğiyorsa özgürlüklerin yok olmasına, zorbalığın onun yerini almasına göz yumuyor, yardımcı oluyor demektir.’

‘Hadi bırak bunları.’ dedi Myron. ‘Fazla üzerinde durdun.’

‘Daha fazla üzerinde durmam gereken bir mesele bu. Son derece önemli bir mesele üstelik.’

‘Fakat onlarla ilişkini keseli yıllar oluyor, öyle değil mi?’ diye sordu Myron. ‘Bu durumu henüz mü farkettin yani?’

‘Sadece unutmadım. O insanların farklılığına inanmıştım. Onların bir Irk adına, ‘le genre humain’ adına atıp tuttukları boş lâflara kendilerini adamış olduklarına, buna hizmet ettiklerine inandığım zamanları unutmadım. Oh, evet öyleydiler! Aralarından çekilir çekilmez bir hemşirenin taşıdığı lâzımlıkla insanlık adına onların tüm örgütünün yapamadığını başardığını

anlamıştım. Bunu böyle düşündüğüm anda dehşete düştüğümü anımsamak tuhafıma gıdiyor şimdi. Ne? Reformizm mi?’

‘Bunu duymuştum.’

Öyle olmalı: Reformizm! Korkunç bir şey. Birliğin bölünmesinden bir ay kadar sonra Jane Addams’a özür dilemek amacıyla bir mektup yazmıştım. Henüz sağdı o zamanlar.’

‘Gerçekten mi?’ diye merakla yüzüme bakarak sordu.

‘Hiçbir zaman postalamadım, ama postalamam gerekirdi belki. inanmıyor musun bana?’

‘Neden inanmıyayım?’

‘Dünyayı Kari Marx gibi tepeden tırnağa yeniden düzenlemek konusunda fikrimi değiştirdim ve birkaç yara sarmakta karar kıldım. Tabii bu da geçiciydi.’

‘Öyle miydi?’

‘Oh, Tanrı aşkına Mike! Pekâlâ biliyorsun bunu.’ diye yüksek sesle bağırdım.

Burns ile birlikte oturan yabancı dönüp baktı, fakat diğeri hâlâ beni görmemiş gibi davranmakta devam ediyordu. ‘Evet, doğru.’ dedim. ‘Öbür tarafa bak, sen, devam et. Myron, bu adam çıldırmış. Zaten hiçbir zaman aklı başında değildi. Her şey çok değişmiş ve o çok gerilerde kalmış. Fakat her şeyin eskisi gibi olduğunu sanıyor. Hâlâ alnına o proleter perçemini düşürerek Amerika’nın Robespier’i olmak hevesinde. Diğerleri duyduklarına ayak uydurmayı becerdiler ama bu hâlâ devrime inanıyor. Kanlar dökülecek, yönetim el değiştirecek ve sonra devlet tarihin amansız akışına göre sararıp solacak, kuruyacak. Doğrusu bahse girerdim. Onun kafasının içini çok iyi bilirim. Bak sana onun hakkında bir şey söyleyeyim. Odasında ne saklardı biliyor musun? Bir gün onunla birlikte odasına çıkmıştım ve kentin büyültülmüş ölçekte muazzam bir haritası gözüme çarptı. üzerinde iğnelerle işaretlenmiş yerler vardı. ‘Nedir bunlar, Jim?’ diye sordum. inan bana, isyan gününde bir sokak çatışmasını yönetmeye hazırlandığını anlattı. Kentin en merkezi sokaklarının mahzen ve damları, köşebaşı arındaki gazete bâyileri (bilirsin şu Parizyen bâyiler) hep barikat olarak işaretlenmişti. Hatta boş lağımları bile işaretlemişti, silâh saklamak için. Belediye arşivlerinden çıkartmış bütün bu gizli yerleri. O zamanlar ne denli bir çılgınlık olduğunu düşünememiştim. Bir zamanlar olağan kabul

ettiğimiz düşünüşler sonraları ne inanılmaz görünüyor! Ve o hâlâ bu kafada. Bahse girerim haritası hâlâ duruyordur. Hasta, tutsak! Hepsi böyleydi, Mike. Hey, Burns! Hey!’ diye birden ona seslendim.

‘Joseph sus, Tanrı aşkına, sus! Ne yapıyorsun? Herkes sana bakıyor.’

Burns bir an için bana doğru baktı ve karşısında oturan yabancıyla konuşmasına devam etti. Adam her kim ise, tekrar beni incelemek istercesine döndü.

Ne biliyorsun! Burns benim için takla atacak değil! Onu etkileyemiyorum artık. Silinip gittim onun için. işte böyle!’ Parmaklarımı şaklatarak devam ettim. ‘Küçük görülecek bir dönme küçük burjuvayım ben; daha kötüsü olabilir mi? Şu sersem! Hey tutsak!’ diye tekrar seslendim.

‘Çıldırdın mı? Kendine gel.’ diye Myron masayı çekti. ‘Seni kavga çıkartmadan buradan alıp götürmem gerek. Sanırım bu kavgayı çıkartmakta kararlısın. Palton nerede? Hangisi seninki? Hey, çıldırdın sen! Buraya gel.’ Fakat artık Myron’un bana ulaşamayacağı kadar masadan uzaklaşmıştım. Burns’un önüne dikildim.

‘Az önce sana selâm verdim, farketmedin mi?’

Hiç cevap vermedi.

‘Beni tanımıyor musun? Oysa ben seni çok iyi tanıyorum. Cevap versene, kim olduğumu bilmiyor musun?’

‘Evet, tanıyorum.’ diye alçak bir sesle Burns cevap verdi.

‘Duymak istediğim buydu.’ dedim. ‘Sadece emin olmak istedim. Geliyorum, Myron.’ Kolumu sıyırıp çektim ve birlikte masadan uzaklaştık.

Bu davranışımın Myron üzerinde kötü bir etki yarattığının farkındaydım. Fakat sadece son günlerde pek kendimde olmadığımı açıklayıcı birkaç sözden başka bir çaba göstermedim durumu düzeltmek için. Bunu da başka bir lokantaya girip oturduktan sonra söyledim. Birden sessizleşmiştim. Bu patlamanın nasıl olduğunu bilmiyordum. Hâlâ da bilmiyorum. Sanırım kafamın karmakarışık oluşuna bağlamak gerekiyordu bu davranışımı. Fakat bunu Myron’a nasıl anlatabilirdim? Her şeyden önce içinde bulunduğum durum ve nedenleri üzerinde uzun bir açıklamaya girmem gerekirdi. Karşımda kıvranacak, bense boş yere kendimi acınacak bir duruma sokacaktım.

Biraz iş hakkında konuştuk ve beni kendi üstlerine salık vereceğini söyledi'. işi alabileceğimden umutlu olduğunu belirtti ama telefonda daha emin konuşmuştu. Myron beni sever, bundan eminim. Fakat bugünkü durumuna ulaşabilmek için çok çalıştı ve sanırım benim sorumluluğumu üzerine almaması gerektiği konusunda karar vermek fazla güç olmamıştır onun için. Gerçekçidir. Hiç de güvenilir bir insan olmayabilirim. 'Meselenin prensibi' diye ortaya çıkıp tuhaf bir davranış içinde, ya da bir içgüdüyle onu güç bir duruma düşürebilirim. Az önce olanlardan sonra onu suçlayamazdım.

Yine de bütün bu olup bitenler yüzünden kendime tümüyle kızamıyordum. Böyle bir sahne yaratmak hoş değildi hiç kuşkusuz, fakat Burns'a kızgınlığım da pek yanlış sayılmazdı. Ama Jane Addams'a mektup yazdığım masalını uydurmam yanlıştı. Ne diye yapmıştım bunu? Bir amacım vardı, evet. Yine de daha iyi bir masal bulabilirdim. Bir an için sadece dürüst bir davranış içinde itiraf etmeyi düşünmedim değil. Fakat bir de bunu öne sürecek olsaydım ve bu kadarla bıraksaydım (çünkü daha fazlasını anlatmak istemiyordum) Myron'un kafası iyice karışacak ve güvensizliği artacaktı. O halde ne diye dürüst davranmak adına durumu daha da kötüye vardırayım diye düşündüm.

Ve sonunda, ayrılmak üzereyken, 'Mike,' dedim. Eğer bu iş için düşündüğün bir başkası varsa o kimseyi salık vermekte serbestsin. Ne kadar süre buralarda olabileceğimi hiç bilmiyorum. Her an bir bildiriyle orduya çağrılabilirim. O zaman her şeyi yarıda bırakıp gitmek zorunda kalırım. Bu da hiç hoş olmaz. Yine de beni düşündüğün için teşekkürler… '

'Oh Joseph, bak. .'

'Aldırma, Mike. Gerçekten içtenlikle söylüyorum.'

'Senin adını da vereceğim. Hem Joseph, seninle uzun uzun konuşmak istiyorum, şu günlerde bir ara buluşalım, ne dersin?'

'Pekâlâ, fakat dertleşmek için pek uygun bir arkadaş sayılmam, boşlukta gibiyim. Bu işi de unut gitsin.' Bunları söyler söylemez yanından uzaklaştım. Onun sırtından bir yük hafiflettiğimden emin, rahattım. Hem böylece en doğru şekliyle kendimi de temize çıkartmıştım.

Daha sonra bu olayları baştan düşününce bütün suçu kendi omuzlarıma yüklememin gereksizliğine karar verdim. Bana öyle göründü ki, Myron lokantada kendimi düşürdüğüm durum ve onun üzerine çektiğim

bakışlardan daha çok benim bu patlamamın nedenleri için kavgılanmıştı. Eğer üzerinde düşündüyse bu davranışım için nedenlerim olduğunu da görmüştür. üstelik bir dostu endişelendirecek nedenlerim olduğunu. Dahası, yapmak istediğim şeyin hiç de önemsiz olmadığını da farketmiştir. Çünkü Burns'un terbiyesizliği gerçekte bir zamanlar kendimi adamış olduğum bir inancın, yüklendiğim bir görevin ihanetini simgeliyordu. Ve üzüntüm —her ne kadar Burns'u hedef almış göründüyse de- tümüyle bu yoldan sapanlara karşıydı.

Fakat bu durumda Myron'dan çok şey beklemiş oluyordum. Bugünkü durumuna yükselmenin gururunu duyacak bir kişiydi: başarılı genç bir adam, rahat, saygıdeğer, son zamanlarda benim içine düştüğüm ruh durumundan şimdilik uzak. En kötüsü Myron'un, pek çok kişiler gibi, bulduğu rahatı değerlendirmeyi öğrenmiş olmasıydı. Uzlaşmayı öğrenmişti, rahatlığı öğrenmişti. Bu, kişinin sadece kendisi için bir kusur değildi, dal budak salacak sonuçlar doğurabilirdi — korkunç sonuçlar.

Aylardır dostlarıma kızgınım. Beni terkettiklerini düşünüyorum. Geçtiğimiz Mart ayında Servatius'ların partisinden bu yana terkedilişim konusunda kara kara düşünüyorum. Öyle ki, çok önemli ve büyük bir felâket haline getirdim bu durumu. Oysa hiç de böyle bir durum yok ortada. Aynı zamanda da gerçekte sadece kendi dar görüşlülüğümün yanlışlığı içinde sabit bir fikir halinde ihanete uğramanın üzüntüsüne kaptırdım kendimi. Evet, kendi yanlışlığım ve gereksiz bir kabarma, büyüklük ve tatsız davranışlarımı Joseph'in üzerine yıkarak kendimi bütün bunlardan ayrı tutuşum. Gerçekte Servatius'ların partisi çevremdeki kişilerin kusurlarını görmeye zorladı beni. Aslında olmam gerektiği gibi kurnaz davranabilseydim çok uzun zaman önce bütün bunları görürdüm. Hoş bütün dostluklarımız süresince biraz olsun farkındaydım sanırım.

Biraz olsun diyorum ve bu noktada tekrar Joseph'i canlandırmanın gereğine inanıyorum — şu tasarıları bitmek bilmeyen yaratık. Hâlâ cevaplandırmasını istediğim bir soru sormuştur kendi kendine. 'iyi bir insan nasıl yaşamalıdır? Ne yapmalıdır?' işte bu noktadan hareket eden tasarılar. Ne yazık ki, çoğu budalacaydı. Hem de kendi kendine karşı aldatmacalara sürükledi bütün bu tasarılar onu. Her şeyi istedikleri gibi gören kişilerin düştüğü yanlışlıklara düştü. Ya da, daha doğrusu, bu tasarıları gereğince her şeyi istedikleri gibi görmeleri gereken kişilerin düştükleri yanlışlıklara. insanoğlunun babasını, kardeşini katleden olarak doğduğu görüşünde bir

noktada bir adalet olabilir. insanoğlunun kan güden öfkeli içgüdüleriyle doodolu oluşu, ilk günlerden bu yana baş kaldırışı, insanoğlunun evcilleştirilmesi gereken bir hayvan oluşu. Fakat Joseph buna karşı çıktı. Böylesine güçlü bir nefretin geçmişi yoktu onda. Bulamıyordu bunun izlerini, bulamazdı da. Yumuşak başlılığına inanmıştı o, hem de dindarca. Bu inancın doğal bir hırçınlığa, kurnazlığa engel olmasına izin vererek hem kendine, hem dostlarına zarar vermişti. Ona istediğini veremiyorlardı dostları.

İstediği bir ‘ruh birliği’ydi; ya da üyeleri kin, kan gütme ve hainliği yasaklayan bir topluluk. Yırtıcılık ve kana susamışlık yaşamın geçiciliği duygusunu yitiren kişilerde vardır. Dünya eksik, henüz olmamış bir meyva gibi, aynı zamanda da tehlikeli; ve hiçbir ölçü olmasaydı var olma — Joseph’in çok eskiden kafasına yerleşmiş olan Hobbs’un deyişiyle— ‘çirkin, vahşi ve kısa’ olurdu. Başkalarının da tehlike ve eksiklik ve bu olmamışlığa karşı kendilerini savunmak üzere birleşmeleri halinde hiç de böyle olmayacaktı.

Başkaları diye adlandırdığı kişileri bulduğunu sanıyordu, fakat Servatius’ların partisinden çok önce Joseph (ya da daha doğrusu ben) yapılan gelişme hakkında kuşkularını belirlemeye başlamıştı. Benimki gibi güç bir tasarı, ya da program içinde doğal olan her şeyi hesaba katmak gerektiğini görmeye başlamıştım — çürümüşlük dahil. Gerçeklere bağlı kalmam gerekiyordu ve çürümüşlük bu gerçeklerden biriydi.

Fakat parti yine de beni şaşırtmıştı.

Gitmek istememiştim, üsteleyen Iva olmuştu. Mina’ya bağlılığından ve düş kırıklığına uğrayan bir ev sahibesinin durumunu bildiği için. Partilerden epey zamandır zevk alamıyordum. Dostlarımla tek tek, ya da ikişer ikişer görüşmek kadar hiçbir ilişki hoşuma gitmiyordu. Fakat toplu halde onları görmek beni umutsuzlandırıyordu. Ne bekleyebileceğinizi önceden biliyordunuz. Fıkraların, şakaların nasıl anlatılacağını biliyordunuz. Gösterilerin kimin tarafından yapılacağını, bu oyunlardan kimin utanç duyacağını, incineceğini ya da memnun kalacağını hepsini önceden biliyordunuz. Stilman’ın ne yapacağını, George Hayza’nın ne yapacağını biliyordunuz. Abt herkesle alaya başlayacak, Minna’nın kocasıyla arasında olaylar çıkacaktı. Arsızlıkların, türlü bozuklukların, gerginliklerin olacağı kesindi, yine de bütün bunları bile bile gidiyordunuz işte. Peki neden? Çünkü Minna bir parti veriyordu. Çünkü dostlarınız orada olacaktı. Ve onlar

da siz orada olacaksınız diye geliyorlardı. Hiç kimsenin, ne olursa olsun, hayal kırıklığına uğratılmaması gerekiyordu.

Aralanan kapıdan içerinin sıcak havası ve gürültüsü üzerimize doğru geldiği anda bu defa olsun partiye gitmemek için daha şiddetle karşı çıkmadığıma pişman olmuştum. Minna girişte, holde karşıladı bizi. Dik yakası ince gümüş biyeli, siyah bir giysi vardı üzerinde. Bacakları çıplaktı, yüksek topuklu kırmızı ayakkabılar giyiyordu. ilk bakışta ne denli içkili olduğu anlaşılmıyordu. önce kendinden emin, ciddi göründü bize; yüzü beyaz, alnı kırışıklarla doluydu. Sonra nasıl terlediğini ve bakışlarını bir noktaya toplayamadığını farkettik. önce Iva'ya, sonra bana, hiçbir şey söylemeden öylece baktı. Ne gibi bir davranış beklememiz gerektiğini bilemiyorduk. Sonra birdenbire insanı şaşkınlığa uğratan bir biçimde, 'Gongları çalın! Geldiler!' diye bağırdı.

'Kim?' diye Jack Brill kapıdan başını uzatarak sordu. 'Joseph ile Iva. Her zaman en son gelirler. Herkes havasına girdikten sonra, çevremizde dolaşıp kendi kendimizi nasıl kandırdığımızı izlerler.'

Benim suçum oldu.' diye Iva mırıldanacak oldu. Minna'nın ani çıkışıyla ikimiz de biraz duralamıştık. 'Öyle kötü üşütmüşüm ki…*

'Şekerim, sadece şaka yapmak istedim' dedi Minna. 'Hadi içeri gelin.'

Bizi oturma odasına doğru geçirdi. içerde müzik sonuna kadar açılmıştı, bir yandan konuklar buna aldırmaksızın konuşup duruyorlardı; kimsenin müzik dinlediği yoktu. Ve saatler, günler, haftalar öncesinden en ufak ayrıntılarına kadar tahmin edilebilecek bir sahneydi gözlerimizin önündeki. İsveç stili hafif mobilyalar, kahverengi halı, Chagall ve Gris tabloları, şöminenin üzerinden sarkan asma, Cohasset punç kabı. Minna epeyce 'yabancı' davet etmişti. Yani iç çevreden olmayıp fakat yine de tanıdık sayılanlar. Bir kez tanıştırıldığım genç bir kadın vardı örneğin. Onu hafif çıkık, yumuşacık dudaklarından tanımıştım. Yine de oldukça güzeldi. Adını yakalayamadım. Minna ile aynı büroda mı çalışıyordu? Şuradaki tel çerçeveli gözlüklü, şişko adamla mı evliydi? Kocasıyla da karşılaşmış mıydım? Hiçbir zaman cevabını bilemiyeceğim sorulardı bunlar. Zaten bu gürültü ve keşmekeş içinde kayıtsız kalmaktan başka yapacak bir şeyim de yoktu. İşte o yabancılarla birlikteydik. içlerinde Jack Brill gibi zamanla iyice tanıdıklarımız vardı. Diğerleri kendi grupları arasında kalmış, birbirinden ayırdedemediğimiz yabancılar olarak gerektiğinde 'şu gözlüklü adam' ya da 'şu tipsiz çift' gibi hatırlatmalarla söz ettiğimiz kişilerdi.

Yavaş yavaş tanıdıklarımız, arkadaşlarımız görünmeye başladı: Abt, George, Hayza, Myron, Robbie Stillman. Partinin gözdeleriydi bunlar, dikkatler üzerlerindeydi. Diğerleri onlara bakanlardı. Dışta kalmanın onları memnun ettiği, eğlendirdiği ya da üzüntü verdiği bilinemezdi. Hatta dışta kalmış olduklarının farkında olup olmadıkları bile bilinemezdi. Parti, seyrettikleri ve kendileri çevresinde sürüp gidiyordu. Eğer olup bitenin bilincine varırlarsa, en iyi biçimde değerlendirmesini bilirlerdi.

Siz de ister istemez katılıyordunuz bu çarka. Odada ilk turunuz bittikten sonra elinizde bir sigara ve bir bardak içkiyle bir kenara çekiliyordunuz. Ya da yer bulabilirseniz oturuyordunuz. ve partinin gözdelerini ya da dans edenleri izlemeye koyuluyordunuz. Robbie Stillman'ın kekeme bir genç kızın başına gelen terslikler hakkında defalarca anlattığı öyküyü, ya da Aquarium'un merdivenlerinde elinde pilli radyosuyla karşılaştığı aylâk aylâk gezinen bir adamın öyküsünü duyuyordunuz. Bu öyküleri anlattığı için onu daha az sevdiğiniz söylenemezdi. Kendisinin bile buna katlanmaya zorlandığını hisseder gibiydiniz. isteksizce başladığını ve gerçekte kimsenin sonunu dinlemeyi istemediği bu öyküleri anlatmak ve bitirmek zorunda kaldığını hissedebiliyordunuz. Onu da suçlayamazdınız.

Minna yüksek topukları üzerinde düştü düşecek izlenimini veren dengesiz bir yürüyüşle grupların arasında dolaşıyordu.

Sonunda George Hayza'nın önünde durdu. Bir tartışmaya giriştiklerini duyduk. Minna onun yıllar önce bir sürrealist akımına kapıldığı sıralarda meşhur olan bir şiirini banda okumasını istiyordu. George kendi saygınlığı açısından reddediyordu. Daha doğrusu hafif kızararak ve gülümseyerek reddetmeye çalışıyordu. Olayı bastırmak istiyordu. Herkes, kendi başta olmak kaydıyla bıkmıştı zaten. Birkaç kişi onu desteklemek amacıyla yanaştı. Abt, sabırsızca, George'un şiirini okumak için kendi kendine karar vermesine hak tanınması gerektiğini belirtti. Orada bulunanların hepsi de defalarca bu şiiri dinlemiş olduklarına göre…

'Herkes dinlemedi.' dedi Minna. 'Ayrıca banda almak istiyorum. Pekâlâ mantıklı.'

'Öyle, gerçekten çok mantıklı.'

Abt tartışmaktan vazgeçti, çünkü bu defa başka bir durum ortaya çıkacaktı. Abt bir zamanlar Minna ile nişanlıydı, fakat hiçbirimizin bilmediği bir takım nedenlerle Minna birdenbire Harry Servatius ile evlenmeye karar vermişti. Bu nedenle Abt ile Minna arasında kırgın bir

takım duyguların karışık bir geçmişi vardı. Abt giderek artan bir utançla aradan çekildi, Minna da üstelemelerine devam etti Şiir banda alındı. George’un sesi fazla yüksek ve titrek çıkıyordu.

‘Yalnızım

Ve pişmanlıklar…’

George bağışlanmasını ister gibi yüzü acı bir gülümsemeyle burkularak çekildi. Sonuç olarak sadece Minna’nın istediği olmuştu. Bandı başa alıp tekrar çaldı.

‘Bu gece bir gariplik var. Ne oldu?’ diye Myron’a sordum.

‘Oh, sanırım Harry. Gilda Hillman ile çalışma odasındalar. Bütün akşam oraya kapandılar, konuşuyor olmalılar.’

‘Joseph diye Iva oturduğu yerden eğilerek bardağını uzattı. ‘Bana biraz daha içki alır mısın?’

‘Iva, biraz ağır gitsen iyi olur.’ diye Jack Brill onu uyararak bir kahkaha attı.

Punç için mi söylüyorsun bunu?’

‘içimi hafif ama hiç de hafif bir içki değil.’

‘Kendini pek iyi hissetmiyorsun, içmesen daha iyi.’ dedim.

‘Neden böyle susadığımı bilmiyorum. Tuzlu bir şey de yemedim ki.’

‘istersen su getireyim.’

‘Su mu?’ diye küçümseyerek bardağını geri çekti. ‘Bu gece içmemeni istiyorum. Kuvvetli bir içki hazırlamışlar.’ Ses tonum oldukça sertti, boyun eğmezlik edilecek gibi değildi. Fakat az sonra onu içki kabının orada gördüm ve kaşla göz arasında bardağı dikişine sert bir bakışla karşılık verdim. Bir an için yanına gidip bardağı elinden kapıp almayı düşünecek kadar rahatsız olmuştum.

Ne var ki, böyle davranmaktansa Abt ile günün konusu olan Libya’daki savaş hakkında konuşmaya giriştim. Konuşa konuşa mutfağa doğru yürüdük.

Abt en eski ve en yakın arkadaşlarımdan biridir. Ona fazlasıyla bağlı ve yakın olmuşumdur ve belki de onun bana verdiğinden daha fazla değer vermişimdir kendisine. Bu pek farketmez aslında; onun da hiç kuşkusuz bana sonsuz sevgisi ve biraz saygısı vardır. Üniversitede bir süre aynı odayı

paylaşmıştık. Sonraları bir süre politik bir sorun nedeniyle birbirimizden uzaklaştık. Chicago'ya döndükten sonra ise eski dostluğumuzu sürdürdük, hatta doktora vermek üzere çalıştığı sürece bizimle birlikte kaldı denebilir. Abt geçtiğimiz Temmuz ayına kadar politik bilimlerde öğretim üyesiydi.

'İtalyan'lara çok şey borçluyuz.' diyordu. 'Savaşa karşı akla yatkın bir tutum içindeler. Evlerine dönmek istiyorlar. Borçlu olduğumuz tek şey bu değil. Kapitalizm onları hiçbir zaman toplama - çıkartma konusunda kurbanı edemedi. Aklı başında insanlar olarak kaldılar.' (Ağır ağır konuşuyordu ve konuştuğu anda düşünüp söylüyordu bütün bunları. Abt'ın eski bir alışkanlığıydı bu.) Hiçbir zaman kendileriyle övünmediler. Arminius'un varislerinden daha zevkli oldukları gibi onlar gibi boş bir gurur peşinde de değiller. Hiç kuşkusuz bu bir İtalyan yanlışlığıydı. Tacitus Almanları şişirdi..'

Iva yüzünden duyduğum huzursuzluğum geçmişti. Onun İtalyan'lara övgüsünü keyifle dinlemeye koyulmuştum bile. 'Demek borcumuz bu.' dedim gülümseyerek. 'Bizi kurtaracaklarını sanıyor musun?'

'Bize bir zararları olmayacak. Uygarlık Akdeniz'den, doğduğu yerden, tekrar başlayacağa benziyor.'

'Dr. Rood ile bu konu hakkında hiç konuştun mu?' 'Beni ciddiye alıp bu fikri çalmaya kalkışırdı.'

Dr. Arnold Rood ya da Abt'ın 'Mary Baker Rood' adını kullanmaktan hoşlandığı kişi kendi bölüm başkanı ve üniversite dekanıydı.

'Kaç yaşında vardır?'

'Hâlâ beğenilen, hâlâ kentin en iyi para alan 'Okur'u, ve her zaman olduğu kadar cahil. Ben değişik görüşlerimle, en çok uğraşmayı sevdiği bir problem haline geldim onun için. Bilim ve Sağlık konusunda da haftada iki kez onu görmem gerekiyor. Bir gün bıçağı gırtlağına dayayıp, 'Duanı yap pis köpek' diye üzerine yürüyeceğim. Bu aşağılık bir yalanlama, tıpkı Johnson'un Berkeley'in zaferini taşlaması gibi. Fakat bu adamla uğraşmak için başka bir yol düşünemiyorum.'

Güldüm ve aynı anda bir kahkaha, daha tiz, hatta bir çığlığı andıran bir ses duyuldu evin ön tarafından doğru. Aşağı, salona döndüm.

'Minna.' dedi Abt.

‘Elden bir şey gelse keşke ….’ Bu çığlık beni şaşırtmış ve bizi karşıladığı andaki ifadesiyle yüzü gözümün önüne gelmişti. Herkes bağrışarak içeri doldu ve böyle bir kalabalığın toplanmasının ne anlama gelebileceğini düşünmeye başladım. Birdenbire bu tür toplantıların gerçek amacının insanların içinde kalmış her şeyin boşalıvermesi olduğu düşüncesi aklıma geldi. Hayvanların yaşamak için tuz ve kirece ihtiyaç duyup aramaları gibi bizler de Eski Yunan’da olduğu gibi dinî ayinler, danslarla bu gereksinmemizi gideriyor, diğer büyük festivallerde ve yerli eğlencelerini andıran gürültülü kalabalıklarda acılara, işkencelere tanık oluyor, öfke, nefret ve arzularımıza geçici de olsa özgürlük tanıyarak kendi kendimize oyun oynuyoruz. Ne var ki, bunları incelikle ve gizli bir biçimde yapamıyoruz. Bir biçimlenmeden, sistemden yoksun, sarhoşluğa dayanarak, Tanrıları katlediyor, intikam dolu acı çığlıklar atıyoruz. Bu dehşet verici sahne karşısında yüzümü buruşturdum.

‘Oh öyle, hali kötü.’

Onun bu sözleri beni daha da emin kıldı ve Abt bunu hissetti.

Fakat kendini böyle bırakmamalı…’ Mutfağa doğru hızlı ayak seslerinin yaklaştığı duyuldu. ‘Öyle bir şey vardır ki ..’ Fakat yine sözünü bitirmedi. George’un eşliğinde Minna içeri girdi.

‘Nedir o öyle bir şey dediğin?’ diye Minna sordu.

‘Bağıran sen miydin?’ dedi Abt.

‘Bağırmıyordum. Buzdolabının önünden çekil. George ile buz almaya geldik. Hey, siz ne diye böyle mutfakta gizleniyorsunuz sahi? Dışarda parti var. Bu ikisi ..’ George’a döndü. ‘ .. hep bir arada böyle bir köşeye çekilirler. Bu ölü kaldırıcısı giysileriyle, öteki de. . gözlerinin altında halkalarla. Bir fesatlık kurar gibi, bir şeyler çevirir gibi.’ Sallana sallana dışarı çıktı. George sabit, olup bitenleri pek onaylamayan bir yüz ifadesiyle elinde buz dolu kabı taşıyordu.

‘Nefis bir gece geçiriyor, değil mi?’ dedi Abt.

‘Harry de sarhoş mu? Nesi var bunların yahu?’

Belki biraz tatsız, ama Harry ne yaptığını bilir.’ dedi Abt. ‘Hoş bizi ilgilendirmez.’

‘iyi geçindiklerini sanıyordum.’

Ortada bir problem var, fakat ..’ Yüzünü ekşitti. ‘Çok tatsız.’

‘Muhakkak.’

‘Bu gece ben de payımı aldım. Şu George’nin allahın cezası şiir meselesi.’

‘Oh, evet biliyorum.’

‘Alnımı ak tutacağım.’

Fazlasıyla rahatsız olmuştum. Abt olağandışı mutsuz görünüyor, öyle konuşuyordu. Onun mutsuzluğunun olağandışı olduğunu söylemek istemiyorum; tersine mutlu olduğu enderdi. Fakat bu gece alışılmış şakacılığı ve umursamaz kabalığı, tersliği her zamankinden daha sertti. Bunu farketmiştim ve Dr. Rood’u bıçaklamaktan söz ederken ürkmedim değil. iç geçirdim. Tabii hâlâ Minna’ya aşıktı. Ya da onda uğradığı düş kırıklığından hiçbir şekilde sıyrılamadığını söylemek daha doğru. Fakat bu kadarla kalmıyordu, biliyordum — ‘aşk’ ya da ‘düş kırıklığı’ gibi sözcüklerle anlatılamıyacak bir doyumsuzluk, bir memnunsuzluktu onunkisi. Dahası, Abt’ın mutsuzluğu ve onun bezgin, bitkin fakat yetenekli bir boksör gibi buna meydan okumaya çalıştığını görmek beni usandırmıştı ve kendi kendimden rahatsız oluyordum. Bunu kabul etmek istemedim, ona yakınlık duymak için duygularımı zorladım. Mutsuzdu işte, öyle değil mi?

Oturma odasına döndük. Iva, piyano sehpasının üzerinde Stillman ile yan yana oturuyordu. Servatius ve Gilda Hillmann ortaya çıkmışlardı, dans ediyorlardı. Gilda’nın yüzü Servatius’un göğsünde, ağır ağır dans ediyorlardı.

‘Birbirlerine yakışan bir çift, değil mi?’ dedi Minna. Arkamızda duruyordu. Huzursuzca ona döndük.

‘Öyle, öyle.’ dedi. ‘Harry güzel dans eder, Gilda da fena değil.’ Hiç cevap vermedik. ‘Oh, siz de kokuşmuş bir çiftsiniz.’ Yanımızdan uzaklaşacak oldu fakat daha ağır konuşmak üzere döndü. ‘Kendiniz hakkında böyle üstün fikirler edinmeyin, Harry gibi olamazsınız, değilsiniz de zaten.’

‘Minna.’ diyecek oldum.

‘Minna sensin!’

Döndük. ‘Gittikçe daha kötü oluyor.’ dedim ama yersizdi bunu söylemek. ‘Gitsek iyi olacak.’ Abt cevap vermedi.

Iva'ya paltosunu almaya çıkacağımı söyledim. Ne diye? Ben henüz gitmek istemiyorum.' Ve bu sorunu böylece hallettiğinden emin, sakin sakin çevresine bakındı. Hafif sarhoştu o da.

Üsteledim. 'Geç oluyor ama.'

'Oh, partiyi dağıtmayın şimdi.' diye Stillman araya girdi. 'Biraz daha kalın.'

Az sonra Jack Brill ağzı kulaklarında, yüzü kıpkırmızı olmuş bir halde yanımıza geldi. 'Minna seni arıyor, Morris.'

'Beni mi? Ne istiyormuş?' dedi Abt.

'Bilmem ama bulacağından eminim.'

'Morris!'

'Morris!'

'İşte geliyor, söyledim sana.'

'Morris.' diyerek Minna elini omuzuna koydu. 'Parti için bir şey yapmanı istiyorum senden. Biraz canlandırmak gerek, çok ölü geçiyor.'

Korkarım sana yardımcı olamıyacağım.'

'Pekâlâ olabilirsin, harika bir fikrim var.'

Kimse fikrinin ne olduğunu sormadı. Jack Brill, herkesin huzursuz haline bakıp gülerek, 'Neymiş bu fikrin, Minna?' diye sordu.

'Morris birini ipnotize edecek.'

'Yanılıyorsun.' dedi Abt. 'Amatörce ipnotizmayı çoktan bıraktım. Partini canlandırması için başkasına rica et.' Minna'nın yüzüne bakmadan, oldukça soğuk konuştu.

'Pek iyi bir fikir de değil bu.' diye araya girdim.

'Yanılıyorsun. Harika bir fikir. Lütfen karışma bu işe.'

'Bırak allah aşkına, Minna. Kimse böyle bir gösteriye hevesli değil,' dedi George Hayza.

Sen de karışma bu işe ve sus lütfen, George.' Yalvarırcasına Abt'a döndü. 'Morris, biliyorum bana kızgınsın, fakat ne olur bu kez kırma. Bir şeyler yapmazsak parti dağılacak.'

'Aslında unuttum da. Artık kimseyi ipnotize edemiyorum, yıllardır yapmıyorum.'

‘Yok yok, unutmamışsındır, yapabilirsin. Belleğin kuvvetlidir.’

‘Minna, çekil git.’ dedim.

‘O istediğini yaptırır.’ diye Jack Brill kıkırdadı. ‘Bakın görürsünüz.’

‘Onu cesaretlendiriyorsun.’ dedim sert bir çıkışla.

‘Minna’nın herhangi bir şeyi yapması için onu cesaretlendirmeye gerek yoktur ki. Beni suçlama boş yere.’ Hâlâ gülümsüyordu ama bu gülümsemenin ardında kırgın ve düşmanca bir soğukluk gizliydi. ‘Sadece onun istediğini yaptırmasını görmek hoşuma gidiyor.’

‘Morris, lütfen.’

‘Bir takım numaralar yapması için başkasını bul, Minna. Bak, Myron burada.’

İnce oyun ve espriler için biraz kalın kafalıdır o, hiçbir numara bilmez.’

‘Tanrı’ya şükürler olsun ki öyleyim,’ dedi Myron. ‘Şimdi sana birini bulmak gerek.’ dedi Minna. ‘Kimseyi filân istemiyorum ben.’

Piyanonun tuşlarına basarak, ‘Dikkat!’ diye seslendi. Servatius ile Gilda danslarını hiç bozmadılar. ‘Morris’in ipnotize etmesi için bir gönüllü var mı içinizde? Judy, ne dersin?’ Judy tel çerçeveli gözlükleri olan yabancıyla beraber gelen genç kadındı. ‘Hayır mı diyorsun? Kendini ele vermekten korktun galiba? Biraz cesaret ister tabii. Stillman? Bu kişiler ipnotizmaya karşı. Hiç gönüllü yok mu aranızda?’ Hiç kimse gönüllü çıkmadı. ‘Ne çok korkak varmış meğer aramızda.’

‘İşte.’ dedim. ‘Görüyorsun kimse ilgilenmiyor.’

‘O halde gönüllü ben olacağım.’ diyerek Minna, Abt’a döndü.

‘Akla gelebilecek en budalaca öneri.’ dedi George. Neden beni ipnotize etmesin? Ne var bunda?’

Abt’in ne cevap vereceğini bekledik. Son ana kadar Minna’nın önerisi hakkında ne düşündüğünü belirtecek hiçbir tepki göstermemişti. Bir doktorun hastası olan bir işçinin karşısında ne denli bir açıklama yapması gerektiğini düşünürken kaşlarını kaldırmış, bakışlarında bir şeyler gizleyen haliyle karşısındakini bekletiyordu. Tavandaki gizli ışık, yüzünün bir tarafına doğru vuruyor ve kalınca bir karton maske görünümünü veriyordu suratına, dümdüz siyah saçları geniş alnından geriye doğru taranmış ve gözler ustaca katlanarak delinmiş bir maske.

‘Lânetler üzerime yağsın!’ dedi Jack Brill sessizce kulağıma. ‘Onu bu oyuna sokacak, bak görürsün.’

‘Oh, imkânsız bu.’

Abt duraladı.

‘Evet?’ diye Minna üsteledi.

‘Pekâlâ, neden olmasın?’

‘Morris.’

Beni duymazlıktan geldi.

Diğerleri de karşı çıkacak oldu. ‘Minna içkili.’ dedi Stillman. Ve George, ‘Ne yaptığınızın farkında mısınız?’ diye atıldı. Fakat Abt onları da duymazlıktan geldi- ve ne bir açıklamaya, ne de kendini haklı göstermek için bir çabaya girişti. Minna ile ikisi çalışma odasına doğru yürüdüler.

‘Sizlere haber veririz. Daha doğrusu Morris haber verir.’ dedi Minna. ‘O zaman hepiniz içeri gelirsiniz.’

Onların ardından bir sessizlik çöktü salona. Dans durmuştu. Jack Brill omuzunu duvara yaslamış, piposu ağzında, bizleri izlemekten büyük bir zevk alır gibi bakınıyordu. Harry Servatius ile Gilda bir köşede daracık bir koltuğa sıkışmış oturuyorlardı. Odada konuşan sadece ikisiydi; ne var ki, konuştukları anlaşılmıyor, sadece Harry’nin sırnaşık sesi, Gilda’nın çatlak kahkahaları duyuluyordu. Gilda’nın böylesine komik bulduğu ne söylüyor olabilirdi Harry? Kendisini budalaca bir duruma düşürmüştü. Hele Abt onun fazla içkili olmadığı konusunda haklıysa iki katı budalalık ediyordu. Iva içkisini piyanonun üzerine koymuş, sık sık bir yudum alıp bardağı yerine bırakıyordu. Onun amaçsızca, dalgın dalgın kucağındaki kâğıt peçeteyi katlayıp düzeltmesi ve belirsiz bakışlarla çevresine göz gezdirmesi hiç hoşuma gitmiyordu.

Abt bizleri çalışma odasına çağırdığında Gilda ile Harry arkada kaldılar. Hepimiz çalışma odasına doluşmuştuk ve utanç dolu bir sessizlik içinde kanepede uzanmış olan Minna’ya gözlerimizi dikmiş bakıyorduk. ilk başta rol yapmadığını pek kavramamıştım, fakat duruşundaki, halindeki değişiklik muazzamdı. Bir anda yeterince gerçek olduğuna inanmıştım. Vücudunu serbestçe bırakmış, yatıyordu. Arkasından doğru kuvvetli bir ışık duvara vuruyordu. Ayakkabılarından birinin bağları çözülmüş ve topuğu çıkmış, parmak uçlarına takılı sallanıyordu. Kolları iki yana açılmış,

avuçları yukarı dönüktü. Bileklerinin ne denli incecik ve kemikli olduğu hemen farkediliyordu. Ve iki damar çizgisinin arasında kalan beni görülüyordu. Fakat kalçalarının genişliği ve göze çarpan kadınsı özellikleri, giysisinin altından dizleri, göğüsleri, boynu ve boyun kemikleriyle bir kadından çok bir korkuluk gibiydi ve bu haliyle oldukça üzgün görünüyordu. Minna'nın bu görünümü beni fazlaca etkiledi. Öyle ki, Abt'ın' bu gösterisine daha da öfkelenmiştim.

Abt, Minna'nın yanı başına oturarak yumuşak bir ses tonuyla konuşmaya başladı. Minna'nın soluk alıp verişi normal, fakat biraz kısıktı. üst dudağı hafifçe yukarı doğru kalkmıştı.

Abt önce ona soğuğu hissettirerek gösteriye başladı. Biri radyatörleri söndürmüş olmalı. ürperdim. Sen üşümüyor musun? üşümüş görünüyorsun. Burası oldukça soğuk, dondurucu.' Minna içini çekerek bacaklarını büzdü. Sonra Abt ona elini çimdikleyeceğini fakat hiç acı duymayacağını anlatmaya koyuldu. Ve gerçekten Minna hiçbir acı duymadı. Oysa Abt'in çimdiklediği yerde uzun süre iz kaldı. Minna'nın kolunu hareket ettiremez hale getirdi, sonra ona kolunu kaldırmasını emretti. Abt onu serbest bırakana kadar Minna epeyce uğraştı. Hepimiz, yarı yarıya ipnotize edilmiş halde hem olanları görmekten korkarak hem de görmeye heves ederek Minna'nın havada duran üst dudağı ve kırışmış göz kapaklarından kendimizi alamıyorduk. Abt onu dinlenmesi için bıraktı, fakat çok kısa bir süre için. Sonra kaç bardak içki içtiğini hatırlatmaya çalıştı. Abt sayıyordu, Minna doğru olan rakamda işaret verecekti. Bunun üzerine sanki karşı çıkmak ister gibi göz kapaklarının altından gözlerini kaydırdığı farkedildi. Abt saymaya başladı.

Kanepenin ucunda, Minna'nın çıplak topuğu pantalonuma sürünecek biçimde ayakta duruyordum. Kolundaki bene parmağımla dokunmak gereğini hissettim. Birdenbire onun kapanmış göz kapaklarına bakarken Abt'a karşı duyduğum sabırsızlık öfkeye dönüştü. Evet, hoşuna gidiyordu bu. Onu durdurmak için ne yapabilirim diye düşündüm. Bu arada Abt saymaya devam ediyordu. 'Altı? Yedi?' Minna cevap vermek istiyordu ama bütün çabasına rağmen işareti veremiyordu bir türlü. Belki kendisine yöneltilen aşağılanmayı hissetmişti. 'Demek hatırlayamıyorsun?' dedi Abt. 'Hatırlayamıyor musun?' Minna başını salladı. Belki sayı saymasını unutmuşsundur. Bakalım gerçekten unutmuş musun? Şimdi yanağına arka

arkaya birkaç fiske vuracağım. Sen de sayacaksın ve bana söyleyeceksin. Hazır mısın?’

‘Yeter artık Morris, onu kendine getir. Yeterince gösteri yaptın.’

Beni duymuş gibi görünmüyordu. ‘Başlıyorum.’ dedi. Dört kez hafifçe Minna’nın yanağına vurdu. Minna dudaklarını kıpırdatarak ‘dö..’ sesini çıkaracak gibi oldu fakat birdenbire doğrularak gözleri açıldı, ‘Harry! Oh, Harry!’ diye bir çığlık attı ve ardından ağlamaya başladı. Yüzü dehşet içindeydi.

‘Biraz fazlaca ileri gittiğini söylemiştim.’ dedim.

Abt şaşkınlıkla Minna’ya doğru elini uzattı.

Rahat bırak onu!’ diye biri bağırdı.

‘Oh, Harry! Harry!’

‘Morris, bir şeyler yapsana!’ diye Robbie Stillman bağırdı. ‘Yüzüne bir tokat atsana. Görmüyor musun kriz geçiriyor!’

‘Ona dokunmayın. Gidip Servatius’u çağırayım.’ diye Jack Brill araya girdi. Dışarı doğru koştu, fakat Minna’nın kocası kapıya gelmişti bile.

‘Harry! Harry, Harry!’

‘Önünden çekilin, göremiyor onu.’ dedi George.

‘Odayı boşaltalım hadi.’ diyerek Jack Brill hepimizi dürtüklemeye başladı. ‘Hadi, hadi, orada durmayın.’ Abt, Brill’in elini iterek bana duyamadığım bir şeyler mırıldandı.

Iva oturma odasında değildi. Onu aramaya koyuldum ve mutfağın verandasında buldum.

‘Ne yapıyorsun burada böyle?’ diye ters bir şekilde sordum.

Ne var bunda? içersi çok sıcaktı, biraz serinlemek istedim.’

Onu içeri çektim. ‘Bu gece neyin var senin? Ne oldu sana?’

Onu mutfakta bırakarak çalışma odasına döndüm. Brill kapıda nöbet tutuyordu.

‘Nasıl oldu?’ diye sordum.

‘Atlatacak, merak etme. George ile Harry yanındalar. Ne güzel bir kapanış oldu doğrusu.’

‘Karım da adamakıllı içmiş.’

‘Karın mı? Iva mı demek istiyorsun?’

Evet, Iva.’ Bu soruyu sormakta haklıydı çünkü ona gerçekten hâlâ bir yabancı gibi davranıyordum ve buna kırılmıştı. Az önce Minna’yı kışkırttığı için beni huzursuz etmişti ama şimdi diğerlerinden daha kötü olmadığını görüyordum.

‘Parti tam bir keşmekeş oldu, öyle değil mi?’

‘Öyle.’ diye katıldım ona.

‘Bu insanlar üzerinde hiç düşündün mü? Nesi var herkesin böyle?’

‘Çok düşündüm.’ dedim. ‘Sen ne düşünüyorsun?’

‘Demek fikrimi soruyorsun.’ dedi Brill gülümseyerek. ‘Bütün bunları bir yabancının gözüyle görmek istiyorsun, öyle mi?’

‘Sen tam anlamıyla bir yabancı sayılmazsın, Jack.’

Sadece beş altı yıldır aranızdayım. Her neyse, eğer ne düşündüğümü öğrenmek istiyorsan…’

‘Bana biraz sert davranıyorsun gibi geliyor.’ diye mırıldandım.

‘Doğru. Sıkı fıkı, küçük bir grup bu. içlerinden bazılarını seviyorum. Minna’yı ise çok seviyorum. Diğerleri , biraz burnu büyük sınıfına giriyor. Pek anlaşabileceğim gibi değiller. Hattâ soğuk. Sen bile. Eğer böyle söylememe gücenmiyorsan…’

‘Yoo .. ’

‘Kapalı bir kutusun. Aslında kötü bir insan olmadığını anlamam için epeyce zaman geçti. önceleri herkesin sana göre davranmasını isteyen bir insan olduğunu sanmıştım. Bundan biraz farklı ve biraz daha iyisin. Ne var ki, Abt değil. O kötü bir ‘hasta’ olarak nitelendirilebilir.’

‘Belki onun da üzerinde daha çok düşünülmesi gerekir.’ ,

‘Onun için biraz daha çaba sarfedebilmeyi isterdim. Hayır, yanlış olan bir şey var. Hem sonra sizler birbirinizin varlığıyla bir ömür boyu kendinize yetecek bir doygunluk duyabiliyorsunuz. Diğer herkesi dışınızda tutuyorsunuz. Kırıcı oluyor bu, örneğin benim gibiler için.’

‘O halde neden aramızdasın?’

‘Bilmiyorum. Sanırım bu yaşantınızı sürdürüşünüzü izlemek ilginç geliyor bana.’

‘Oh, anlıyorum.’

‘Sen sordun.’

‘Hiçbir şey yok bunda, Jack. Hoşça kal.’ Elimi uzattım; bir anlık şaşkınlıktan sonra (belki buruk, alaylı bir şaşkınlık denebilirdi buna) elimi sıktı.

‘Hoşça kal, Joseph.’

Iva yürüyecek halde değildi. Bir taksi çağırdım, onun binmesine yardım ettim ve yol boyunca başı omuzuma dayalı, uyudu. Kavşakta durduğumuzda, gölgede kalan yüzüne doğru şöyle bir baktım. Sarı trafik lâmbasının ışığı şakağına vuruyordu. Ve ince bir damar şakak kemiğinin oyuntusunda hafif bir kıvrım yapıyordu. O anda Minna’ya, koltukta yatarken gösterdiğim tepkiye benzer bir şey duydum. Taksi, gündüz yağan karın çıkan rüzgârla yerden savrulan tanecikleri arasından, karanlık caddeden, ilerliyordu.

Bütün bu olanlara ne demek gerekiyordu? Kendi kendime ben de içkiliymişim gibi sordum. Bir sıçrayışta Hobbns’in deyişiyle ‘ çirkin vahşi ve kısa’ dünyanın ortasına düşmüştük işte. Bütün duygularım; Minna’ya bakarken duygulanışım, Jack Brill’in sözleri ve Iva’nın dik başlılığı — hepsi birden saldırıya geçmişti. Ne diyebilirdim? Soruyu tekrarlıyordum fakat tam bunu düşünürken soruyu soruşumdaki amacımın ne olduğunu farkettim. Abt’ı temize çıkartacak, onu koruyacak bir yol arıyordum ve onun kanalıyla ‘ruh birliği’nden geriye kalan her şeyi. Fakat o zaman Abt ne kadar suçlanabilirdi?

Gerçeği kabul edelim. Birisi sürekli gözdağı ile karşılaşıyor ve zaman zaman bu ‘çirkin, vahşi, kısa’ dünya tarafından kuşatılarak, beklenmedik köşelerde kıstırılıp savaş kaybediyordu. Birlik içinde mi? Yoo, kendi kendine de. Biri tümüyle cahil olabilir miydi? Böyle zamanlarda? ‘ O kadar çok ihanet vardı ki; hava kadar, su kadar, içinizde, çevrenizde, ister istemez bir parçanız olarak giriyordu yaşamınıza. Onlar için nüfuz edemiyecekleri hiçbir şey yoktu.

Taksi durdu. Iva’nın inmesine yardım ettim, evde onu soydum, yatağa yatırdım. Battaniyenin üzerinde, çıplak koluyla ışıktan gözlerini korumaya çalışıyordu. Işığı söndürdüm ve karanlıkta soyundum.

Ne gibi bir engel koyabilirdi kişi bu ihanetlerin önüne? Eğer Abt’ın hainliği ve öç alma isteği bir kadının elini çimdiklemeye kadar düştüyse, en

ufak açıkları incelemekle kendi düşüncelerimde nelerden vazgeçebilirdim? Ya Iva? — ve diğerleri, evet, ya diğerleri?

Birden bütün bunların hiçbirinin Abt için birer özür olamayacağını hissettim. Ve ben kurnazca baştan karşı koymakla işin sonuna varmayı becermiştim sadece. Hayır, onu haklı göremezdim, gösteremezdim. Minna'nın elini çimdikleyişi beni irkiltmişti. Onun için hiçbir özür bulamazdım, düşünemezdim. Hem de hiç. Ona duyduğum neydi? Bunu yavaş yavaş anlamaya başlıyordum. Evet, 'oyun'daki öfke ve kin beni irkiltmişti; karşısındaki insan tepki gösteremeyecek durumda olduğu için daha da vahşiydi bu davranış. Uykuya dalana kadar epeyce zaman geçti. Alnımı çarşafın bir ucuyla silerek ertesi gün daha aklı başında, sakin bir biçimde düşünürüm bütün bunları diye kendi kendime söz verdim. Fakat gerçeği bulduğumu şimdiden biliyordum ve ne yarın, ne de bir başka gün bunu kafamdan atamıyacağımı biliyordum. Huzursuz, sürekli düşler içinde bir gece geçirdim.

Bu sadece başlangıçtı. Bu geceyi izleyen aylar içinde kurduğum çevremde art arda zayıflıklar gözüme çarpmaya başlamıştı artık. Jack Brill'in gördüklerini görmüştüm, fakat ondan daha iyi bildiğim için daha ince eleyip sık dokuyor, daha katı düşünüyordum her şeyi. Bir başkasının bütün bunların beni ne denli etkilediğini bilebilmesi oldukça güç aslında. Çünkü kimse plânımı, özünü, katılığını, benim bağımlılığımı benim kadar anlayamaz. Budalaca ya da değil, gereksinmelerimi karşılıyordu ya. Belki plân küçümsenebilirdi ama gereksinmelerim asla.

Partiden sonra ne Harry'yi ne Minna'yı görmedim. Ziyaretlerine gitmedim. Gecenin sonrası ne olmuştu, hiç bilmiyordum; sanırım aralarındaki sorunlar sonunda çözümlenmiştir. Abt Washington'a gitti. Sık sık yazıyor, genellikle neden kendisine çok az yazdığımı sormak için. Bir yönetici olarak başarılı; anladığım kadarıyla kendi pek yetinmese de 'parlak' bir genç sayılır. Belki ona daha sık yazmam gerekir; her şeye rağmen, ne olursa olsun eski bir arkadaşımdı. Onda hayal kırıklığına uğramam onun suçu değildi.

23 Aralık

Saat on bire kadar uyudum; bütün öğleden sonra evin içinde oturdum, belli bir şey üzerinde kafa yormadan, düşünmeden gün geçti. Noel gecesi Amos'lara yemeğe gidiyoruz. Iva onların davetini kabul etti.

24 Aralık

Myron Adler, acentanın bana sözünü ettiği araştırma ışı için kadın memurlarla çalışmaya karar verdiğini bildirmek üzere telefon etti; kadınlar için askere alınma olasılığı yoktu, böylece işi yarıda bırakma tehlikesi de ortadan kalkmış oluyordu. Fakat yine de beni işe aldırmak için çaba gösterdiğini söyledi. Beni salık verdiği belgelerin bir kopyasını sakladığını ve verdiği sözleri tuttuğunu kanıtlamak üzere bunları bana göndereceğini de belirtti. Buna hiç gerek olmadığını söyledim, kendisine inanıyordum. Yine de gönderecekmiş. Yakında bir gün benimle görüşmek istediğini söyledi. Kesin bir gün kararlaştırmaksızın tatilde görüşmeye karar verdik. Sanırım benim birisi tarafından ele alınıp üzerimde uğraşılması gerektiği kanısında. iyi niyetine inanıyorum ama benim için fazla uğraşmasına izin vermek niyetinde değilim.

John Pearl ve Abt bize Noel kartları göndermiş. Bugünlerde şu kırtasiyeciye kadar gidip zarf almam gerekecek. Iva bir hafta kadar önceden kartpostallar almıştı ama zarflarını unutmuş. Bu zahmete değeceğine pek kendimi inandıramıyorum ya, neyse. Yine de çevremizle iyi ilişkilerimizi sürdürmemiz gerektiğini düşünüyorum.

Vanaker son günlerde müthiş içiyor. Yarım litrelik boş içki şişelerini komşu bahçelere atıyor. Bu sabah karın altında kalmış tam on sekiz şişe saydım.

Iva kapımızı kilitli tutmamız konusunda ısrar ediyor. Bazı eşyaları kayboluyormuş. Ethel Pearl ona doğum gününde bir kutu içinde beş küçük parfüm şişesi göndermişti. Tuvalet masasındaki sepetin içinde sakladığı bu şişelerden ikisi kayıpmış. Ve Iva o kendinden emin tavrıyla, ‘Bir kleptomanyak o.’ diyor. Vanaker demek istiyor tabii. Parfüm şişelerinin kaybolmasına adamakıllı kızmış ve Mrs. Briggs ile bunu konuşmaya niyetli. Odanın anahtarını bir anahtarlığa takıp üzerimde taşımam gerekecek anlaşılan.

26 Aralık

Başımı dertten kurtaramıyorum bir türlü. Dün gece Amos’larda kendi kendimi rezil ettim. Ben olayı hafife alabilirim ama Iva titizlikle üzerinde duruyor.

Benden on iki yaş büyük olan ağabeyim Amos varlıklı bir adam. Borsada ufak bir işle hayata atıldı ve yirmi beşine gelmeden önemli bir yer sahibi oldu. Ailemiz onunla çok onurlanır; o da karşılığında görevlerine bağlı, güvenilir bir evlâttır. önceleri bana karşı ‘koruyucu’ bir tutum içindeydi fakat kısa zamanda benim neyin peşinde olduğumu, amacımın ne olduğunu anlayamadığını itiraf ederek bundan vazgeçti. Radikal partiye katılışıma kırılmış, sonradan kendini ayrıldığıma inandırarak rahatlamıştı. Iva ile evlenişim de onu düş kırıklığına uğratmıştı. Kendi karısı Dolly’nin babası varlıklıydı. Benim de kendisini örnek alarak zengin bir kızla evlenmem için çok üsteledi. Hele kendi önerdiği işi kabul etmeyip lnter - American Acentasındaki bu küçümsenecek işe girmem onu büsbütün düş kırıklığına uğratmıştı. Beni budalalık etmekle suçladı ve bir yıl kadar hiç görüşmedik. Sonra Iva ile barışmamız için bir ortam hazırladılar. Ağabeyim her ne kadar benim seçtiğim işi ve kendime göre yollarımı oldukça garip buluyorsa da barışmamızdan bu yana aramız oldukça iyi. Benim yaşayışımı onaylamadığını açıkça söylememek için dikkatli davranıyor güya, ama her karşılaşışımızda beni sorguya çekiş biçimiyle ne denli üzdüğünü hiç anlayamadı gitti. Genellikle acımasız ve zaman zaman da kaba oluyor bu soruşturmalarında. Nedense kendi ailesinden birinin kendince olanakları içinde yaşamasını kabullenemiyor.

‘Henüz bir haber yok mu? Nasıl idare ediyorsun para durumunu? Yani paraya ihtiyacın var mı?’ Hiçbir zaman para yardımını kabul etmemişimdir.

Mayıs ayından beri işten ayrıldığım için son zamanlarda bu konuda her zamankinden daha çok baskı yapmaya başlamıştı. Birkaç kez adıma yüklü miktarda çekler gönderdi. Hepsini anında geri gönderdim. Son kez çekini geri gönderdiğimde, ‘Doğrusu ben olsam alırdım, bu denli gururlu ve inatçı olmamalısın. Yok yok ağabeyim Amos bunu yapmaz deme, Bir gün bana para vermeyi dene de gör.’

Bir ay kadar önce bir gün onlara gittiğimizde üzerime üzerime attığı bir takım giysilerini almayı reddettiğimde öyle bir sahne yarattı ki, Iva sonunda yalvarırcasına kulağıma, ‘Al şunları Joseph, al da bitsin bu!’ diye fısıldadı. Ve boyun eğdim.

(Ağabeyim bizi sık sık yemeğe çağırır. Sanırım pek gıda alamadığımızı düşünüyor)

Dolly hoş bir kadın. Hâlâ incecik, göğüsleri iri ama dik ve dolgun; çekici bir görünüşü, ensesini açıkta bırakacak biçimde tepeye topladığı siyah

saçları var. Güzel bir boynu var; her zaman hayranlık duymuşumdur ince, uzun boynuna. On altı yaşındaki yeğenim Etta'nın annesinden aldığı özelliklerden biri de budur. Kadınsı özelliklerin başta gelenlerinden bence: Peygamber isaiah'ın şu sözleri mırıldanışını çok iyi anlayabiliyorum: 'Cennetin kızları çok kibirli oldukları için, ve uzun boyunları öne doğru, gözleri anlamlı, yürüyüşleri cilvelidir; bu yüzden Tanrı onların başlarına kılıcıyla vuracak ve 'mahrem' yerlerini keşfedecektir.'

Farklı bir anlayışla da olsa aynı bağlantının kafamızda yer etmiş olması beni şaşkınlığa düşürüyor. Kuşkusuz öne doğru uzanmış boyunlar' ve o eski deyişlerin ince bağlantısıdır hayalimde kadını belirleyen. Burada paralellik son buluyor, çünkü bu ikilem yönünden kin bağlamış olmadığım gibi, bunu farketmekte bir tad, bir mutluluk bulmuşumdur.

Yeğenimle hiç geçinemeyiz; aramızda uzun süren bir düşmanlık vardır. Bizim ailemiz varlıklı değildi; Amos sık sık ne denli mücadeleler geçirdiğini, küçük bir çocukken kılıksızlığını ve babamın ona çok az harçlık verebildiğini anlatır durur. Ve Dolly ile ağabeyim Etta'yı yoksulluğun, kötülüğünden çok önemsiz olduğu anlayışı içinde yetiştirdiler. Varlıklı bir ailenin kızı olarak onun sıkıntılı, kötü döşenmiş evlerde, hizmetçisiz, uşaksız, kötü giyimli ve borç para alacak kadar az onurlu kişilerle arasında dağlar kadar fark olduğunu hissetmesi için böyle yetiştirildi. Etta annesinin ailesini üstün tutar, onlara daha yakındır. Kuzenlerinin otomobilleri, yazlık evleri vardır. Ben, bu durumda onun için hiç önem taşımıyorum.

Düşmanlığımıza rağmen son zamanlara kadar onu etkilemeye çalıştım. Doğum günlerinde ona kitaplar, plâk albümleri gönderiyordum. Onun üzerinde çok az etkim olabileceğini biliyordum gerçekte. On iki yaşında Etta'yı çeşitli konularda uyarmak, yetiştirmek amacını ön plâna alarak Fransızca derslerine başladım onunla. (Babası hiç kuşkusuz kızının eksiksiz yetişmesini istiyordu) Pek başarılı olamadım. Görev heyecanı, daha Etta'nın güvenini kazanmadan beni ele verdi. Annesine, ona 'kötü şeyler' öğrettiğimi söyledi. Ve ben Dolly'ye kızını 'kurtarmaya' çalıştığımı nasıl anlatabilirdim? Aşağılayıcı olurdu bu. Etta derslerden nefret ediyordu, daha doğrusu benden nefret ediyordu. Eğer ben dersleri sürdürmemek için bir neden bulmasaydım o bulacaktı.

Etta boş bir kız. Eminim, aynanın karşısında saatlerini harcıyordur. Aynı zamanda .benimle ilgili benzerlikleri olduğunun da farkında, bundan da-eminim. Aile çevresinde sözü edilen belirgin benzerliklerin dışında ortak

taraflarımız çoktu. Gözlerimiz, dudak biçimimiz ve hatta kulaklarımız küçük ve sivri biçimiyle tıpatıp aynıydı. Dolly'nin ise bambaşkaydı. Daha basit benzerliklerimiz de vardı ve hiç kuşkusuz o da farkındaydı. Böylelikle aramızdaki düşmanlık her ne ise ona daha da acı veriyor olmalıydı.

Yemekte, başlangıçta pek az katıldığım konuşmalar karne ile erzak almanın zorlukları üzerine sürüp gitti. Dolly ile Amos kahveyi çok severler, fakat birer vatansever olarak yakınmalarından söz etmediler. Konuyu ayakkabı ve giyim üzerine yönelttiler. Büyük bir Doğulu ayakkabı fabrikası adına çalışan Dolly'nin erkek kardeşi Loren onları hükümetin deri satışlarını kısıtlama niyetinde olduğu konusunda uyardı.

'Dört çift ayakkabıyla bir koskoca yılı geçiremeyiz ya.' dedi Dolly.

Ama bu hiç de vatanseverlik olmuyordu, öyle değil mi? Çelişki gözden kaçmayacak kadar açıktı.

'İnsanların alıştıkları biçimde sürdürmeleri gereken noktaların göz önünde bulundurulması gerekir.' dedi Arnos. 'Yaşama düzeyleri ve koşulları. Hükümet bütün bunlar üzerinde durmuyor. Oysa hayırseverler bile iki aileye aynı tutarda yardım yapmaz. Çok büyük güçlükler çıkartırdı bu.'

'Evet, ben bunu demek istemiştim.' dedi Dolly. 'Buna istifçilik denemez.'

'Hayır.' dedim. Bana dönerek konuşmuştu.

'Daha ilerde kumaş ve giyim üzerine de akın başlayacak.' diye Amos doğruladı. 'Kazanç halinde, tüketicinin pazarlaması bu biçimde olur.'

Tabii Joseph için kaygılanacak bir şey yok. Ordu ona bakacak ama biz zavallı siviller… '

'Joseph zaten buna kaygılanmazdı.' dedi Iva. 'Bu onu etkilemezdi. Yılda bir çiftten fazla ayakkabı almaz ki.' 'Dolaştığı yok ki.' dedi Etta ve annesi ona sert bir bakış fırlattı.

'Pek dışarı çıkmam gerçekten. Durgun bir yaşantım var.' dedim.

'Ben de sadece bunu demek istemiştim, anneciğim.'

'Benim demek istediğim Joseph'in bu olup bitenlere pek aldırmadığıdır.' diye Iva çabuk çabuk konuşarak devam etti. 'Önüne ne yemek konduğuna da pek aldırmaz. Hepsi yemek değil mi, işte. Evde yemek pişirdiğim zamanlar onu memnun etmek konusunda hiç güçlük çıkartmazdı.'

‘Ne büyük bir şans! Amos çok zor beğenir. ikisinin kardeş olduğuna inanamıyor insan. Aynı annenin yetiştirdiği iki kardeş diyemezsin.’

‘Her konuda yetiştirilmesi bu denli kolay bir çocuk değildi ama.’ diye Amos masanın karşı tarafından gülerek söze katıldı.

‘Ne zaman orduya gidiyorsun, Joseph?’ diye Etta sordu.

Etta?’ dedi Amos kızını azarlarcasına.

‘Özür dilerim, Joseph AMCA! Ne zaman gidiyorsun?’ ‘Bilmiyorum, Tanrı ne zaman dilerse.’

Bu sözlerim onları güldürdü.

‘Sanırım Tanrı bu işi pek ağırdan alıyor.’ dedi Dolly. ‘Acelesi yok.’ diye Iva araya girdi. ‘Ne kadar geç giderse o kadar iyi.’

‘Oh, tabii.’ dedi Dolly. ‘Neler hissettiğini biliyorum.’ ‘Fakat Joseph pek öyle düşünmüyor, ne dersin Joseoh?’ diye Amos memnun memnun bana baktı. Eminim Tanrı’nın acele etmesi için ne yapması gerektiğini araştırmak isterdi. Hem sonra sorun sadece bekliyor olması da değil, ilerleme olanaklarını da kaçıracak. Bir an önce orduya girip subay adayı olmalıydı.’

‘Pek subay olmayı ve bunun için uğraşmayı isteyeceğimi sanmıyorum doğrusu.’

Neden, anlayamıyorum?’ dedi Amos. ‘Neden peki?’ ‘Benim görüşümce savaş tümüyle bir şanssızlıktır. Bundan yararlanıp yükselmeyi istemem.’

‘Fakat bir ordu için subaylar gerekli. Yani sen yan gelip yatmak mı istiyorsun? Çok daha iyisini yapabileceğin bir işi beceriksiz budalanın teki mi yapsın istiyorsun?’

‘Buna alışkınım.’ dedim omuz silkerek. ‘İçinde bulunduğumuz koşullarda zaten çoğunlukla böyle yürümüyor mu işler? Ordu bu düzenin dışında olacak değil ya.’

‘Iva, onu bu tutumunu sürdürmesine göz yummak niyetinde misin? Doğrusu mükemmel bir ordu kurarız, bu gidişle.’

‘Bu benim kendi inandığım bir düşüncemdir, Iva değiştiremez ve öyle sanıyorum ki değiştirmeyi de istemez. Orduya gidenlerin çoğu sivil yaşamlarındaki hırslarını yenemeyip ölülerin sırtından yükselmeyi kabullenebiliyor, buna aldırmıyor. Kişinin kendi özel koşullarınca yaşaması aşağılanacak bir şey değildir. Sokrat ağır zırhlı bir piyade askeriydi.’

‘Sokrat ha?’ dedi Amos. ‘Pekâlâ yeterli ve iyi bir neden sayılır.’

Yemekten sonra, saat biraz ilerledikten sonra Amos beni bir kenara çekerek yatak odasına çıkarttı ve yüz dolarlık bir banknot çıkartarak ceketimin iç cebine bir mendil yerleştirir gibi soktu. ‘Bu bizim Noel armağanımız.’

‘Sağol,’ dedim parayı cebimden çıkartıp tuvalet masasının üzerine bırakarak. Fakat ne yazık ki, alamam.’

‘Neden alamazmışsın? Saçma! Bunu reddedemezsin, söylediğim gibi bir armağan yalnızca.’ Banknotu kaptı. ‘Daha inat et sen. Havalarda uçuyorsun, sadece geçen yıl için gelir vergisi olarak ne ödedim biliyor musun? Bilmiyorsun, değil mi? O halde bunun o paranın bir damlası bile olmadığını söyleyeyim de öğren. Bunu sana vermekle hiçbir şeyden kaybetmiyorum ben.’

‘Fakat ben bu parayı ne yapacağım, Amos. İhtiyacım yok ki.’

Tanıdığım en inatçı keçisin sen bu yeryüzünde! Hiç kimsenin birazcık bile olsun yardımı ağır geliyor sana.’

‘Neden öyle söylüyorsun? üzerimdeki şu gömlek senin, bak ayağımdaki çoraplar da. Onlar için teşekkür edenin, Kullanıyorum işte. Ama başka bir şeye ihtiyacım yok.’

‘Joseph!’ diye haykırdı. ‘Seninle ne yapacağımı bilemiyorum. Bütün bu inançlarınla senin için giderek kaygılanmaya başlıyorum. Nasıl uğraşabileceğimi bilmek isterdim. Sonunda kendi kendini mahvedeceksin. Hiç değilse arada Iva’yı da düşün. Geleceği ne olacak onun?’

‘Oh, gelecek ha?’

‘Evet, gelecek.’

‘Kimin geleceğinin ne olacağı belli ki?’

Herkesin.’ dedi Amos. ‘Örneğin benim.’

‘Eh, sen şanslısın. Senin yerinde olsaydım ben de biraz düşünürdüm’ ama geleceklerini düşünmekten vazgeçmek zorunda kalan yüzlerce, binlerce insan var. Bundan böyle kişisel gelecek diye bir kavram kalmadı. işte bu nedenle benim orduda bir geleceğim olabileceğini söylediğin zaman gülünç geliyor bana. O trajedi içinde geleceği düşünmek ha? Geleceğim için bir iğne bile harcamam. Ve belki senin gibi olamam ….’ Konuşmamın sonuna doğru sesim titremeye başlamıştı.

Amos bir süre sessiz, gözlerini üzerime dikti. Sonra, ‘Şu parayı al, Joseph.’ dedi ve çıktı. Merdivenlerden aşağı inişini duydum.

Sarhoş gibi yatağın üzerine bıraktım kendimi. Başımı ellerimin arasına aldım. Odanın bir köşesinden zayıf bir ışık süzülüyordu, ve bakır abajurun aralığından ince bir çizgi halinde perdeye doğru vuruyordu. Odanın geri kalan kısmı karanlıktı. Tavana ise caddenin yeşil ışıkları vuruyor, bembeyaz yüzeyi enine doğru keserek panjurun bir balık kılçığını andıran gölgesi düşüyordu. Konuşmalarım Amos üzerinde nasıl bir etki yaratmıştı? Bunu kestirebilmek olanaksızdı. Ne düşünebilirdi acaba? Belki de durumumu her zamankinden daha umutsuz görüyordu. Ya ben ne düşünüyordum? Söylediklerimin yarısı, her ne kadar öfkeyle ağzımdan çıkmışsa da, gerçek payı olan sözler miydi? Onun kişisel güvenlik anlayışı bende yoktu, ve buna kesinlikle karşıydım; ama başka bir gelecek anlayışına, hayır. Yine de onunla bir mantık düzeyinde nasıl olup birleşebilirdik? Onun ruh anlayışı öylesine uzaktı ki, sadece kendi için düşündüğü ufuk çizgisinde ufak tefek tepecikler olarak düşünülebilirdi. Daha fazlası değil. Ama zamanla daha yakına gelecekti. Evet, bu ufuklar çökünce, ki bu çöküntüden kurtulmaya imkân yoktu, o zaman herkes gerçekle yüz yüze kalıyordu. Banyoya gidip elimi yüzümü yıkadım. Göğsümü sıkıştıran o duygu hafifliyordu. Havluyu yerine astığımda kafam az önceki kadar karışık değildi. Halının kenarına, karanlığın içine düşen yüz doları aldım. Parayı geri vermeye kalkarsam yine bir sahne yaratılacaktı. Bunu denemekten daha iyi bir şey düşündüm. Amos’un gözlerini karıştırarak bir toplu iğne ya da herhangi bir tutacak arandım. İlk karıştırdığım gözde benzeri hiçbir şey bulamayınca bir göz daha açtım, derken bir tane daha. Sonunda Dolly’nin tuvalet masasının gözlerinden birinde bir iğnedenlik buldum. Karyolanın başucuna parayı iliştirdim. Sonra, odadan dışarı çıktım. Koridorda, aşağıdan radyonun sesi ve evdekilerin kahkahalarıyla çeşitli yorumları kulağıma çalındı. Onlara katılmamaya karar verdim.

Iva’yı Dolly, Etta ve Amos ile baş başa bırakmamın onun için ne denli zor olacağını düşünmeme karşın dönüp bir üst kata, tavan arasına çıktım. Burasını Dolly bir müzik odası olarak düzenlemişti. Odanın bir duvarını kullanılmayı bekleyen işlemeli bacaklı büyük bir piyano kaplıyordu. Buradaki piyanoya pek el sürülmezdi, çünkü aşağı kata daha şık, bir zencinin dişleri gibi sırıtan beyaz tuşlarıyla daha modern yeni bir piyano alınmıştı. Karşı duvarda ise tavana kadar yükselen plâk gözleriyle büyük bir müzik dolabı vardı. Bir yıl kadar önce Etta’ya hediye ettiğim,

Piatigorsky'nin yorumladığı Haydn'ın çello için bir yapıtını aramaya koyuldum. Bir tek plâğı bulabilmek için bir düzine albüm karıştırmam gerekiyordu. Dolly ile Etta bütün 'sahiplenme' anlayışlarına karşın fazlasıyla dikkatsiz sayılırlardı. Sayısız kırık plâk vardı. Neyse ki, aradığım plâğı sağlam buldum. Kırık ya da kayıp olsaydı içimin sıkıntısı iki katına çıkacak, iyice keyfim kaçacaktı. Plâğı koydum ve yüzümü piyanoya doğru dönerek bir koltuğa yerleştim.

Ağır başlayan ilk bölümdü bu parçanın en sevdiğim yeri. Ağırbaşlı açılış notaları, ardından bilinçli, düşünceli bir itiraf… Müziğin üzerimdeki etkisi hâlâ acı çekme ve zayıflıklarım konusunda çıraklık dönemimde olduğumu gösteriyordu. hiçbir çaba göstermemiştim; dahası, bütün bu duygulardan sakınmak, kaçınmak hakkını göremiyordum kendimde. Bu kadarı ilk notalarda belirgin bir biçimde yorumlanıvermişti. Kimse bir ayrıcalık inin yalvarıp yakınamazdı; bu hiç de insanoğlunun bir 'üstünlüğü' sayılmazdı.

Peki bütün bu duygularla ne yapacağım, bunları nasıl karşılayacağım soruları ikinci bölümde cevaplanıyordu: hiçbir kötülüğe yer vermeksizin, incelikle. Gerçekte bu cevabı kendime tam anlamıyla uygulayabildiğim pek söylenemezse de doğruluğunu görebiliyordum ve anlatılmaz bir biçimde duygulanmıştım. Tam bir insan olana kadar benim cevabım olamazdı bu. Peki ben tam bir insan olmayı yardımsız, kendi başıma mı başarmak zorundaydım? Bunu başarabilmek için çok zayıftım, isteğimi gerçekleştirememiştim. O halde hangi köşeden yardım arayabilirdim, bu güç neredeydi? Hangi kuralla, hangi düzen içinde, kim tarafından istenebilirdi? Kişisel mi, insanlık adına mı, yoksa evrensel mi? Müzik sadece bir kaynağı adlandırıyordu, evrensel olanı, yani Tanrı'yı. Fakat umutsuzluk ve keşmekeşten doğan bir boyun eğiş ne üzücü olurdu? Ve korkudan, vücutça çaresiz olmak — tıpkı bir hastalığa çare aramak ve bu çarenin nasıl sağlanacağına aldırmamak… Plâk bitti, baştan koydum. Hayır, Tanrı değil, hiçbir üstün güç değildi. Benim kendi buluşum değildi bu, çok önceden, çok eskidendi. Kendimden daha üstün bir gücün varlığını kabullenemediğim için kendi kendimle pek gururlanamazdım. Ya da benim sadece bir fikir, ya da bir fikrin parçası olduğum üstün bir gücün. Bu değildi ama hiçbir düzen karşısında paniğe kapılmak istemiyordum. Benim gözümde bu büyük bir cinayetti. Bu duyduğum cevabın, bana insan yüreğinin pek ender olarak rahatsız edilen noktalarına kolaylıkla nüfuz eden bu cevabın, dindar bir kişi tarafından bestelenişine memnundum. Peki doygunluk arayan bir zihnin feda edilişi dışında bu cevabı elde etmenin

yolu yok muydu? Hastalığın çaresinden, başka bir hastalık sıçrıyordu. Yeni bir sorun değildi bu, sık sık düşündüğüm bir sorundu. Ama böylesine umutsuz bir heyecanla, bir cevap bulabilmek için böylesine çaresizce düşündüğüm bir sorun değildi. Ne de böylesine bir yalnızlık duygusuyla. Kendi gücümle yetersizliğin ve boyun eğişin yararları karşısında nedenlerimin yargısına geri dönmem gerekliydi.

Plâğı üçüncü kez dinlemeye koyulduğumda Etta içeri girdi. Benimle hiç konuşmadan plâkların bulunduğu rafların birinden rengârenk bir albüm çekip aldı, beklemeye başladı. Sabırsız bir biçimde kaşları çatılmış, ifadesiz yüzüme gözlerini dikmişti. Müziği pek duyamıyordum artık. Bir anda kaçınılmaz olduğunu farkettiğim bir gerginliğe girmiştim bile. Pikap dolabının içine uzanarak kolu arandım.

‘Bir dakika. Ne yapıyorsun?’ diye bir adım atarak bana doğru ilerledi.

Saldırgan bir tavırla döndüm. ‘Ne var?’ dedim.

‘Pikabı kullanmak istiyorum, Joseph.’

‘Henüz dinlediğim parça bitmedi.’

‘Beni ilgilendirmez.’ diye üsteledi. ‘Bu kadar zaman dinledin ya. Şimdi sıra benim. Defalarca aynı plâğı çaldın durdun.’

‘Sinsi sinsi dinliyordun, değil mi?’ dedim onu suçlarcasına.

‘Hiç de değil. Öyle bir açmışsın ki, aşağı katta herkes duydu.’

‘Plâk bitene kadar beklemen gerekecek, Etta.’

‘Beklemiyeceğim.’ dedi. ‘Annemin aldığı Cugat albümlerini çalmak istiyorum. Bütün gün sabırsızlıkla bekledim bunu.’

Yana çekilmedim, arkamda pikap sallandı ve iğne plâğın son oyukları arasını çizerek cızırdadı. ‘Parçanın ikinci bölümünü dinler dinlemez gideceğim zaten.’

‘Fakat yemekten kalktığımızdan beri pikabı sen çalıyorsun. Sıra benim.’

‘Hayır’ diye cevap verdim.

‘Sen bana hayır diyemezsin.’

‘Diyemezsin ne demek!’ diyerek ani bir öfkeyle bağırdım.

‘Benim pikabım o. Kendi pikabımı kullandırtmıyorsun bana.’

‘Eh, bu az gelirse…

‘Hakkımda düşündüklerin ve söylediklerin beni hiç mi hiç ilgilendirmiyor.’ Sesi bir motor gürültüsünden de yüksek çıkmıştı. ‘Ben Cugat plâklarımı dinlemek istiyorum, umurumda değil hiçbir şey.’

Kendimi kontrol etmek için büyük bir çaba göstererek, ‘Bak’ dedim. ‘Yukarı gelişimde bir amacım vardı, bunun ne olduğunu açıklamam gerekli değil. Ama sen benim yukarda yalnız oturduğum düşüncesine bile tahammül edemedin. Belki kendi kendime eğlendiğimi sandın. Ya da saklandığımı. Ve hemen rahatımı kaçırmak için peşimden koştun. Söyle, yalan mı?’

‘Ne kadar zekisin, amcacığım!’

‘Ne kadar zekisin!’ diye aynen tekrarladım. ‘Ne konuştuğunun bile farkında değilsin, saçmalıyorsun. Budala bir çocukla kavga etmek gereksiz. Zaman kaybı. Ama bana karşı neler hissettiğini çok iyi biliyorum. Benden ne denli nefret ettiğini biliyorum. Tanrı’ya şükür sadece bir çocuksun ve bana karşı koyacak güçte değilsin.’

‘Sen delisin, amca!’

‘Tamam, konuşacaklarımızı konuştuk ve bitti.’ dedim, kendimi başarılı bir biçimde kontrol ettiğime inanıyordum. ‘Conga mıdır, nedir, istediğin müziği dinleyebilirsin ama ben gittikten sonra. Şimdi istersen gidebilirsin, istersen oturup parçanın sonuna kadar dinlememi beklersin.’ ‘Ne diye bekleyecekmişim? Sen benim istediğim plâğı dinle! Dilencilerin seçme hakkı yoktur!’ Öylesine savaş kazanmış bir tavırla mırıldandı ki bu sözleri, çok önceden hazırlanmış olduğunu anlamam hiç de güç olmadı.

‘Küçük bir hayvansın sen. Tıpkı hayvanlar gibi pis ve yılışık. Seni ancak bir temiz dayak paklar.’

‘Oh’ diye soludu. ‘Seni pis… pis… beş para etmez, üçkâğıtçı!’ Onu kolundan tuttuğum gibi kendime doğru çektim.

‘Allah kahretsin seni, Joseph! Bırak, bırak beni!’ Elindeki albüm dağılarak yere düştü. Boş kalan eliyle yüzüme uzanmak istedi, onu saçlarından hırsla tutarak kafasını geriye çekiverdim. Sürekli bağırıyordu. Tırnaklarından kıl payı kurtuldum. Korkudan gözlerini sımsıkı kapamıştı.

‘Sana bir dilenciden, kolay kolay unutamıyacağın bir anı bırakmak istiyorum!’ diye saçlarından sürükleyerek onu piyano sehpasına oturttum.

‘Yapma, Joseph!’ diye bağırmaya başladı. ‘Pis köpek!’

Onu bacaklarımın arasına kıstırdım. İlk birkaç tokatı atarken aşağıdakilerin yukarı koşuştuğunu duymuştum fakat her şeye rağmen, bu olaydan sonra bütün olacaklara rağmen, onun cezalandırılmasında kararlıydım. Sadece başıma gelecekleri bildiğim için daha hafif vuruyordum. 'Boşuna uğraşma!' diye ensesinden yakaladım. 'İstersen bağır çağır, küfret bana. Hiçbir yararı olmayacak.'

Amos koşarak içeri daldı, arkasından soluk soluğa Dolly ile Iva göründü.

'Joseph.' Amos soluk soluğa konuştu. Bırak kızı, bırak diyorum!'

Hemen bırakmadım onu. Artık bana karşı koymuyordu fakat uzun saçları yere doğru sarkmış, dolgun bacakları yarı çıplak, kucağımda öylece yatıyordu. Bu pozu daha çok ortalığı karıştırmak için mi, suçluluğumu hafifletmek için mi, yoksa herkesin görüp onu kurtarması için mi yaptığını önce anlamamıştım.

'Kalk ayağa, Etta.' dedi Dolly kısa ve kesin bir dille. 'Kalk ve eteğini ört.'

Etta ağır ağır doğruldu. Odadakilerin o anda ikimizin halini iyice gözleyebildiklerini sanmıyorum. 'Ve şimdi lütfen, Joseph, ne yaptığını açıklar mısın?' diye Dolly iri

gözlerini bana çevirerek sordu.

'Anneciğim,' diye Etta birden içini çekerek ağlamaya başladı. 'Ben hiçbir şey yapmadım, üzerime saldırdı!'

'Ne! Tanrı aşkına, ne diyorsun sen?' diye şaşkınlıkla atıldım. 'Dayağı haketmiştin, arandığın için dövdüm seni.'

Dolly'nin irileşmiş gözlerinde anlatılmaz bir anlama çabası ya da suçlama vardı. Aynı bakışla, gözlerimi gözlerinden ayırmadan ona karşılık verdim.

'Her ne nedenle olursa olsun, hiç kimse bugüne dek Etta'ya elini kaldırmamıştır, Joseph!'

'Her ne nedenle ha? Acaba amcasına dilenci demesi 'her ne nedenlerden' biri için yeterli midir? Kafanın içinde karmakarışık bir şeyler var değil mi? Neden cevap vermiyorsun?'

Dolly kocasına, sanki 'kardeşin delirmiş' demek istercesine baktı ve sanki şimdi de ona saldırdığımı söylemek istercesine.

‘Kucağıma oturttuğum gibi bir güzel patakladım onu. Hak ettiğinin yarısı bile değildi. Bana saydı, sövdü, küfretti. Onu çok güzel yetiştirdiniz doğrusu.’

‘Beni saçlarımdan tutup çekti.’ diye Etta ağlamaya devam etti. ‘Neredeyse boynumu koparacaktı.’

Iva pikabı kapatarak, oraya sanki gizlenmek istercesine oturdu. Bu da bana duyduğum utancı kabullendiğini göstermişti. Fakat gerçekte utanacak hiçbir şey yoktu. Zaten sonunda o da benim öfkelendiğim düzeye ulaşmıştı.

‘Başka ne yaptı kızım sana?’ diye Dolly sordu.

‘Yoksa bir şeyleri sakladığını mı düşünüyorsun? Onu dövdüm! Daha ne arıyorsun? Ne söyleyeceğini umuyorsun daha başka? Ne biçim bir aşağılık davranış ….?’

‘Bir vahşi gibi davranmayı bırak, Joseph!’ dedi Amos kesin bir dille.

‘Bütün bunlar aynı zamanda senin de suçundur.’ diye cevap verdim ona. ‘Görün işte kızınızı nasıl yetiştirdiğinizi?

Çok güzel bir eser yarattınız, değil mi? Sınıf ayırımını öğrettiniz ona, insanları ayırmasını, aşağılamasını, küçümsemesini, evet, kendi aileni yani. Senin için ‘her ne nedenle olursa olsun’ anlayışı önemli, değil mi? insanlar bir yılda bir düzine ayakkabı eskitemiyorsa, sadece bir çift ayakkabıyla bir yılı geçiriyorsa değersiz varlıklar mıdır?’

Çocuğa el kaldırmaya hakkın yok.’ dedi Dolly.

‘Odanda ne yaptığını neden söylemiyor?’ dedi Etta.

Iva’nın oturduğu yerden doğrulduğunu farkettim.

‘Ne?’ diye Dolly sordu.

‘Odandaydı.’

‘Oraya Amos ile birlikte gittik. işte kendisine sor.’

‘Ben seni gördüğümde babam yanında değildi. Annemin tuvalet masasını karıştırıyordun.’

‘Seni küçük sinsi!’ diye gözlerimi ona çevirerek bağırdım. ‘Duyuyorsunuz, değil mi?’ dedim diğerlerine dönerek. ‘Beni hırsızlıkla suçluyor.’

‘Ne yapıyordun odada?’ diye Etta sordu.

‘Bir şey arıyordum. Aşağı gidip tuvalet masasından herhangi bir şeyin eksik olup olmadığına bakabilirsin. Hiçbir şeyin kaybolmadığını göreceksin. Ya da üzerimi arayabilirsin, izin veriyorum.’

‘Peki öyleyse söyle, ne arıyordun? Kimsenin hırsız olduğunu söylediği yok.’

Düşündüğün bu ama, ben biliyorum.’

‘Söyle hadi.’ diye Dolly üsteledi.

Sadece bir toplu iğne arıyordum, o anda ihtiyacım vardı.’

Pikabın yanında, odanın karanlık köşesinde Iva başını öne doğru eğerek elleri arasına aldı. ‘Orada ne poz yapıyorsun sen de öyle?’ diye ona seslendim.

‘Sadece bir toplu iğne ha? Hepsi bu mu?’ dedi Dolly. Durumun ciddiyetine rağmen ağzı hafif bir gülümsemeyle kıvrıldı.

‘Evet, ve ne yazık ki doğru.’ Kimse cevap vermedi, devam ettim. ‘Sanırım böylelikle rezilliğim tamamlanmış oluyor. Sadece düşüncesiz, cüretkâr ve inatçı değil aynı zamanda bir dilenciyim. (Etta’ya dönerek önünde eğildim, gözyaşları içinde, yüzünde beni azarlar ifadesiyle başını çevirdi.) ‘Ve (Amos’a dönerek devam ettim) inatçı fakat gerçekte budalanın teki.’ Iva bana hiç bakmadan odayı terketti. ‘Sana gelince Amos,’ diye devam ettim. ‘Beni küçük görmeye başlayabilirsin. Sen de Etta, Dolly ile aynı kandan olmadığımız için, o, aileye bir şerefsizlik getirmediğim sürece bizim küçümsenen ailemizin dışında sayılır. Diyelim hırsızlıktan, tecavüz ya da daha kötü bir suçtan tutuklanmam gibi bir şerefsizlik… ‘ Ne Dolly ne de Amos cevap verme gereğini duymadılar.

Iva’nın arkasından aşağı indim.

Otobüste benimle hiç konuşmadı, indiğimizde önden koşarak benden ayrı yürüdü. Oda kapımıza vardığımda onu yatağın kenarına oturmuş, ağlar buldum.

‘Sevgili karıcığım,’ dedim. Hiç değilse senin bana inandığını görmek ne büyük mutluluk.’

27 Aralık

Bu sabah Amos telefon etti, onunla görüşmek üzere yerime Iva’yı gönderdim. Döndüğünde Iva neden durumu açıklığa kavuşturacak biçimde

konuşmadığımı ve ağabeyimin ailesine yanlış bir izlenim bırakmak istediğimi sordu bana. Kendi izlenimlerinden memnun olduktan sonra onların hakkımdaki izlenimlerinin beni hiç ilgilendirmediğini söyledim. Iva işe gitmeden önce kızaran göz kapaklarına civa oksit sürdü. Ağlaması saatlerce sürmüştü.

Bir tek noktada rahattım; para konusunda Etta'nın onu almayacak kadar büyüklük göstereceğine inanmadığım için huzursuzdum. Fakat Dolly'nin tuvalet masasında ne yaptığımı görmek için beklememişti. Para konusunda hiçbir şeyi bilmiyordu, yoksa beni çıldırtmak için çalardı da.

Şimdi Etta'nın bana bu denli benzemesinin onun için ne demek olabileceğini düşünüyorum. Ne diye dış görünüşümüzdeki benzerliğin diğer yönlerimizle de bağlantılı olduğunu düşünmem gerekiyordu ki? Bunun cevabını aramak için kendi yaşamımın çok gerilerine dönmem gerekecek. Pek geri dönmeyi istemediğim bu dönemler, ne var ki, gerekli bilgileri açığa koyacaktı. Ve işte bu geri dönüşte bir yüz, başka hiçbir benzerinde eşi olmayan bir önem taşıyordu benim için. Yüz benzerliği, kişiliklerin, yaradılışların ve büyük bir olasılıkla alınyazıların benzerliği anlamına gelmeliydi. ,

Ailemizde kadınlar güzel, erkekler ise yakışıklıdır. Kendimi yakışıklı bir erkek sayarak yetiştim. Gerçi anımsadığım belirli bir olay yoktur böyle düşünmemde. Sadece evin havasından gelen bir duygudur bu bana.

Şimdi dört yaşımda annemle teyzemin benim saçımın taranması konusunda aralarında çıkan tartışmayı anımsıyorum. Diana teyzem annemi eleştirerek buklelerimin kesilmesi için geç bile kaldığını söylemişti. Annem onun sözlerini kulak arkası ediyordu. Diana teyzem dünyayı umursamazdı. Bir gün beni alıp berbere götürdü, o günlerin modası olan bir biçimde saçlarımı kestirdi. Uzun buklelerimi de bir zarfın içine koyarak anneme getirdi ve kadıncağız hüngür hüngür ağlamaya başladı. Bu olaya sadece o yaşta görünüşümün gözümde nasıl büyültülmüş olduğunu anımsamak için değinmiyorum. Olgunluk çağımda başka bir bağlantıyla anımsamam gerektiği bir olay olduğu için anlatıyorum.

Oturma odasındaki masanın gözlerinden birinde aile resimleri dururdu. Ve çok küçüklüğümden beri tutkun olduğum bir. fotoğraf vardı içlerinde. Dedemin, yani annemin babasının ölmeden kısa bir süre önce yapılmış bir tablosuydu. Buruşmuş yumruğuna şakağını yaslamış, uzun sakalları sararmış fakat canlı, sıcacık gözleri sabit, üzerindeki giysiler kefen gibi. Bu

resimle büyümüştüm. Ve bir gün, on dört yaşımdayken buklelerimin saklı olduğu zarfla belikte bu resmi çekmeceden çıkarttım. Resmi incelerken birden dedemin kafasının zamanla, buklelerim, kesilmiş saçımla ve her şeyimle karşıma dikiliverereceği düşüncesine saplandım. Daha sonraları bu resmin benim ölümsüzlüğümün bir kanıtı olduğu inancı belirdi bende. Bir inançtan da fazla kesinlik kazanmış bir gerçek olmuştu bu benim için. Dedemin ve ondan önce yaşayanların kemikleri üzerine basarak sürdüreceğim geçici, ödünç bir yaşamım vardı. Fakat o, çok geçmişe dayanmayan görünümüyle benim üzerimdeydi sanki. Yıllar geçecek ve benim de ellerim buruşup bakışlarım sabitleşene dek beni yavaş yavaş geri isteyecekti. Belki can sıkıcı, tatsız bir düşünüştü bu ama hiç de korku verici değildi- ve boş gururum, gösterişim üzerinde olumlu bir etkisi oldu.

Ne var ki, sadece boş bir gurur, gösteriş değildi benimkisi. Böylesine yüzeyde değildi. Bugün için yüzüm tümüyle varlığımı, anlamımı simgelemektedir. Atalarımın, yani yeryüzünde yaşayanların bir belgesi, buna bağlı olarak, benim dünyaya sunuluşum, dünyayı görüşüm ve kabullenişim ve yine dolayısıyla, kendimi dünyaya sunuşum. Bütün hepsi kişisel ve özeldi; üzerinde asla konuşulmamıştı.

Fakat dahası, yakışıklılığımın bilincine vardığımda biraz olsun kuşkulanmamıştım bundan. Ölümlü olmak, açıkladığım gibi rolünü oynamış, boş gururum ve gösterişime karşı saldırıya geçmişti. Kuşku gizli gizli kurcalıyordu, çünkü sürekli düşünüyordum, ‘yanlış’ olan bir şey vardı. Daha doğrusu bir sahtelik vardı demek istedim. Ve işte o sıralarda bu olay oldu:

Orta okulda Will Harscha adında Alman bir çocukla arkadaş olmuştuk. Onun evine gidip gelirdim ve kız kardeşini, kendinden küçük erkek kardeşiyle annesini tanıyordum. Uzak bir semtte bir dükkânı olan babasıyla hiç karşılaşmamıştım ama. Bir pazar sabahı onu aradığımda babası da evdeydi; Will beni babasıyla tanıştırmak üzere içeri çağırdı. Şişmanca bir adamdı, siyah saçlı, esmerdi. İyi bir insana benziyordu.

‘Demek Joseph sensin.’ dedi elimi sıkarken. Ve karısına Almanca, ‘Er ist shön.’ dedi.

‘Mephisto war auch shön.’ diye bir cevap verdi Mrs. Harsha.

‘Mephisto!’ Ne dediğini anlamıştım. Donmuş kalmıştım. Mrs. Harsha beni izlemeye devam ederek ne söylediğini anladığımı kestirmiş olmalıydı.

Çünkü kocası gözlerini ona dikmişti. Mrs. Harscha ise dudakları sımsıkı kapalı, beni izlemeye devam etti.

Bir daha onları görmedim. Okulda Will'den elimden geldiğince kaçıyordum. Mrs. Harscha'nın sözlerini düşünmekten uykusuz geceler geçirdim. Sanki içimi görmüştü — bir içgüdüyle başkalarının göremediği bir kötülüğü hissetmişti diye düşünüyordum. Uzun süre kendimde insanlık dışı, şeytanca bir taraf olduğuna inandım. Sonraları bundan vazgeçtim. Eğer içimde bir şeytan olsa bile 'zavallı' bir şeytandı. özellikle bende olan bir şeytanlık da değildi bu, genel olarak insanlardaki şeytanlıktı. Fakat ne var ki, diğer insanlardan bir farklılığım olduğu konusundaki kendi kuşkularımın ve içimde çürümüş bir şeyler sakladığım kaygılarımın Mrs. Harscha gibi insanların varlığıyla doğrulandığı duygusuna kapılmıştım. (Bu, 'romantizm' dediğimiz bir anlayışın getirdiği eski bir inançtı bende.) Belki herkes için geçerlidir bu inanç. Ve belki kendi kendimizi, iyi kabul etmektense, diğerlerinin hakkımızdaki kötü izlenimlerine sarılacak kadar kendimizi iyi tanıdığımız için hepimizde vardır bu duygu. Mrs. Harscha çok iyi terbiye görmüş bir çocuk olarak benden hoşlanmamış olabilirdi. Ya da çocukluğumdan kalma bir alışkanlıkla arkadaşlarımın büyük yaştaki akrabaları ve özellikle anneleriyle sıkı ilişkiler kurmam ya da kurma çabası içinde olmam da onu rahatsız etmiş olabilirdi. Bir çocuk gibi davranmayışımı yanlış buluyordu belki. Pek çok kişi bu halime kızardı zaten.

Çok uzun yıllardır bu 'hasta' yönümden kendimi kurtarmıştım. Etta yüzünden bütün bu yıllara geri dönmüştüm, fakat ikimiz arasında bir paralellik olduğunu düşünmek için hiçbir neden yoktu gerçekte. Belki büyükbabamdan gelen benzerliğimizdi ortak olan yanımız. Fakat bir gün eğer onun bizi yok etmesi söz konusu ise, ortak yanları olmayanları da aynı şekilde yok edecektir.

Dolly'yi de düşünmüyor değildim. Tabii ki bir melek olmadığını biliyorum. Fakat dün geceki sahnede onun rolünü şöyle bir kafamda tekrarladığımda onu her zamankinden daha şeytanca gördüm. işte insanları hiç de iyi tanıyamadığımın bir kanıtı daha! Onların aşağılık taraflarına olasılık tanımamam — göz kırpışları, baş, el hareketlerin. deki kadar doğal kabul edilmesi gereken aşağılık taraflarına. Kuramsal olasılıklar, yani gerçek olmayan olasılıklar tanırım sadece. Biraz kurnazlık ve açık gözlülük yönünden kendimi eğitmeye başlamam gerekecek.

28 Aralık

Goethe, meyvalarda, çiçeklerin açmasında ve her mevsim doğa olaylarında tekrarlanan duyarlıklarıyla şu kötü ışığın altında, bizim pencereden bakıp sokağın kış görüntüsü hakkında ne düşünürdü acaba?

29 Aralık

Öğlen saat bire kadar uyudum. Saat dörtte yürüyüşe çıktım; yürüyüş sadece on dakika sürdü ve eve geri döndüm.

31 Aralık

Tatil şerefine traş oldum. Fakat sokağa çıkacak değiliz, Iva'nın dikişleri varmış.

2 Ocak, 1943

Mr. Vanaker yeni yılı sayısız viski şişeleriyle karşıladı. Öksüre tıksıra, bahçeyi şişe yağmuruna tutarak, sık sık gürültülü bir şekilde tuvalete gidip gelerek geçirdiği bu yılbaşı eğlencesini yangınla sona erdirdi. Saat on sıralarında her zamankinden boğuk bir biçimde homurtularını ve koridorda bir takım gürültülerini duyarak dışarı fırladım; duvara tutuna tutuna dumanların arasından yolunu bulmaya çalıştığını gördüm. Hemen odasının kapısını açtım, Iva da Yüzbaşı Briggs'e haber vermeye koştu. Sallanan koltuğu yanıyordu. Elinde bir su kabıyla içeri dalarak koltuğun üzerine boca etti. Kolsuz pijamaları vardı üzerinde. Çıplak kollarında yer yer isli parmak izleri görülüyordu. İri, etli ve biraz içine çökük yüzü, geniş alnına dökülen kırlaşmış bukleleriyle kıpkırmızı kesilmişti; üzüntülüydü. Hiç konuşmadı, sadece su kabını tekrar doldurmak üzere dışarı fırladı.

Bu arada diğer odalardakiler de dışarı uğramışlardı, çünkü duman bütün evi sarmıştı. Mrs. Bgrlett, arka taraftaki büyük odada oturan orta yaşlı hemşire, Avusturyalı güzel Mrs. Fessman, Yüzbaşı ve Mrs. Briggs ile üçüncü katta oturan Mr. Ringholm hepsi sahnedeydi.

'Söyleyin koltuğu dışarı çıkartsın.' dedi Mrs. Barlett bana.

Yangını söndürmeye çalışıyor işte.' dedim.

Vanaker'in odasından art arda el çırpma sesleri duyuldu.

'Elleriyle mi?'

‘Koltuğu dışarı çıkartsa daha iyi olacak. Ev ahşap, çok tehlikeli.’ diyerek Mrs. Barlett kimonosuyla uzun boylu bir siluet halinde dumanların arasından bana doğru yaklaştı. Başına bir eşarp sarmış, boynundan siyah pamuklu uyku maskesi sarkıyordu. ‘Birisinin ona gidip koltuğu dışarı çıkartmasını söylemesi gerekli, Mr.’ dedi. Fakat duman insanı boğar gibiydi. Mrs. Barlett gerileyip merdivenin başına kaçtı. Ben de gözlerimi ovuşturarak öksürüyordum. Biraz kendime gelebilmek için birkaç adım gerileyerek bizim odaya girdim. Pencereyi açarak başımı dışarı çıkarttım. Hava dondurucuydu. Dışardan kapı şiddetle vurulmaya başladı. Iva içeri uzandı.

‘Kendini odasına kilitledi.’ dedi. ‘Yüzbaşıdan korkuyor olmalı.’

Onunla birlikte tekrar dışarı çıktım.

‘Allah kahretsin!’ diye Yüzbaşı hem eğlenircesine, hem canı sıkkın söylenmeye başladı. ‘Ne diye kaçıyor sanki? Yangını nasıl söndürebilirim bu durumda?’ Kapıyı daha hızla yumruklamaya başladı. ‘Açın kapıyı, Mr. Vanaker, hadi.’

‘Nasıl sinirlerinize hakim olabiliyorsunuz, doğrusu şaşılacak şey!’ dedi Mrs. Barlett.

‘Mr. Vanaker!’

bir şeyim yok,’ diye Vanaker içerden cevap verdi.

‘Utanıyor, hepsi bu.’ diye Mrs. Barlett bizlere bir açıklama yaptı.

‘Kapıyı açmanı istiyorum.’ dedi Yüzbaşı. ‘içeri girip yangının sönüp sönmediğini görmem gerek.’

İçerden kilit açıldı- ve Vanaker gözlerinden yaşlar süzülerek eşikte göründü. Yüzbaşı onun yanından içeri, dumanların arasına daldı. Mr. Ringholm elini başına götürerek bu dumanın içki sersemliğine hiç de iyi gelmediğini mırıldandı.

‘Küllerin arasında olmadığımız için şanslıyız.’ dedi Mrs. Barlett.

Ve Yüzbaşı, koltuğu arkasından sürükleyerek kapıda göründü. O da öksürüyordu. Mr. Ringholm ile koltuğu aşağı taşıdılar. Halı da birkaç yerinden alev almıştı. Pencerenin pervazından iki avuç kar aldım, Mrs. Briggs de tutuşan yerleri ıslatarak ve halıyı ayağıyla döverek bana yardım etti. Vanaker doğru banyoya koştu, içerden suları etrafa sıçratarak yıkandığı duyuluyordu.

Az sonra, ‘Sigaraydı, Yüzbaşı.’ diye Vanaker’in açıklamasını duyduk. ‘Kahve fincanının tabağına bırakmıştım, oradan düştü… ’

‘Biraz dikkatli olman gerekiyor, ihtiyar.’ dedi Yüzbaşı. ‘Sigaralarına özellikle dikkat etmen gerekiyor. Tehlikelidir. Sigaralar tehlikelidir.’

‘Tamam, yüzbaşı.’

Tek yılbaşı eğlencemiz buydu ve tatili değerendirmek açısından oldukça kötü bir olaydı. Günün öylece geçip gidivermesi bizlerde bir terkedilmişlik duygusu yaratmamıştı desem pek doğru olmazdı. Sabah kapının önünden çocuklar düdükler öttürerek geçti. Akşamüzeri de aileler, en temiz giysileriyle yürüyüşe çıkmışlardı. Yüzbaşı ile eşi erkenden arabalarına binip gitmişlerdi. Yangın çıktığında henüz eve dönmüşlerdi.

Fakat bu tür olaylar günün düzenini altüst ediyor, günlük olayların sırasını bozuyor. Iva adına bir şey söyleyemiyeceğim, fakat benim için günlerin hiçbir özelliği kalmadığı bir gerçek. Eskiden yemek günü, çamaşır günü, olaylar başlatan günler, olaylar bitiren günler vardı, fakat artık birinin diğerinden hiçbir farkı yok. Hepsi birbirinin aynı. Öyle ki, salı gününü cumartesi gününden ayırdedecek hiçbir şey yok. Gazeteye dikkatli bakmadığım zaman hangi günde olduğumu bilmiyorum bile. Eğer cuma gününde olduğumuzu zannediyorsam ve perşembe olduğunu öğrenirsem bir gün kazanmaktan pek büyük bir sevinç de duymuyorum artık.

Bir takım sıkıntılar yaratmamın nedeni de bu olabilir. Emin değilim. Lokantada ve Amos’larda koşullar yeterince’ kışkırtıcıydı gerçi, ama yine de istemeseydim o sahneleri yaratmayabilirdim. ‘İkinci kahvemi ısmarladığım’ ya da garson kızın yanık tostumu geri almadığı’ gün diye günleri birbirinden ayırdedebilmek güçlüğünden sıkıldığım için yapıyorum belki de bütün bunları. Bu nedenle de sonucunun ne olacağını düşünmeksizin daha kesin olaylarla günleri birbirinden ayırdetmeye çalışıyor olabilirim. Belki de olayın yaratacağı sonuçlardan bir umut bekliyorum. Fiziksel acı duymak, yaşadığımızı anlamamıza yardım eder. öte yandan yaşama sarılmak, yaşamı sürdürmek için bizi kışkırtacak olaylar yoksa bu tür olayları arar, ortam hazırlar ve tekdüze, kaygusuz, önemsiz yaşamaktansa utanç ya da acı duymayı yeğ tutarız.

3 Ocak

Pasifik’teki kazada ölenler arasında Jefferson Forman adında biri var. St. Louis’li olarak bildirilmiş. Benim tanıdığım Jeff, Kansas City’dendi. Fakat son birkaç yıl içinde ailesi St. Louis’e geçmiş olabilir. Sık rastlanan bir ad değil onunki; aynı Forman olmalı. Ticaret gemilerinde olduğunu duymuştum. Savaş patlayınca yerini değiştirtmiş olacak. Cenova’da dört yıl kadar önce halkın içinde ‘A basso’ diye bağırdığı için tutuklandığı söylentileri gelmişti kulağıma. Kimsenin adını filân değil, sadece ‘A basso’ diye bağırmış. Tad’in anlattığına göre onun ‘A basso’ diye bağırmaktan başka bir suçu olduğunu kimse öne sürememişti ama yine de serbest bırakılması için konsolosluktan epeyce uğraşmışlardı. Jeff heyecanları severdi. Üniversiteden de bir kötü davranışı nedeniyle atılmıştı. Olayın aslını hiçbir zaman öğrenemedim. Ama ilk yılda atılmayışı doğrusu şaşırtıcıydı. Bir gece George Colini sokakta dövmüştü. Jeff bu davranışının nedenini hiçbir şekilde açıklamaya yanaşmadı, sadece rektörün önünde Colin’den özür diledi. Ve bir sabah beni erkenden uyandırdığında küllerle karıştırılmış kartopuna bana atmak gelmiş içinden!

Gazetedeki listede rütbesi asteğmen olarak verilmiş. Gemisi bir ‘Catalina’ imiş. Sanırım denizaltı onun için yeterli bir heyecan ve tehlike değildi. Onun kötü bir deneyle, insanca davranmanın kişiye her zaman anlatılamaz biçimde keder vereceğini keşfetmiş olduğundan kuşkulanırdım, hep. Ve yaşamı boyunca bu tür davranışlardan kaçınmaya . çalışmıştır.

4 Ocak

Dayanıksız, ölümlü, her şeye karşı duyarlı görünmemize karşın kan dökme ve kıyıma kendimizi kolaylıkla alıştırmışızdır. Hepimiz bir akım peşinde, bu kıyıma göz yuman kişileriz ve yine de kurbanlara pek az acırız. Bu savaşla birlikte gelmiş değildir, savaş hiç başlamamışken biz zaten buyduk. Ne var ki, şimdi daha belirgin. Gözümüzün önünde göçüp giden insanlara kılımız bile kıpırdamaz. Bizim için acı çekmiş bile olsalar, kurban onlar değil biz bile -olsak. Bize hükmedildiği düşüncesi hoşuma gitmiyor. Bunu düşünmek bile hoşuma gitmiyor. Kolay değil, güvenli değil. En incelikle açıklanışı, duygu ve hayal gücümüzün yetersizliği anlamındadır. Eski Joseph, yaşamın geçiciliği karşısında ağlanıp sızlanmaya karşıydı. Kişinin en iyi niyetiyle yara berelerinin payına düşenini kabullenmek zorunda olduğuna üzüldüğünü söylerdi. Yara bereler! Ne denli bir safiyetti bu! Evet. ince ruhlu, şefkatli görünen kişilerin bile bundan kaçış için bir

umutları olamıyacağının bilincine varmıştı. Ve bu da yeterince alçak gönüllülüktü.

Fakat yine de biz insanlar yok olma konusunda kaygılanırız; Ev kedileri serumlarla kurtarılmak üzere yüzlerce kilometre yola götürülür, ve Arkansas'da komşuları aylarca, gece gündüz doksan yaşındaki hasta bir adamı ölümden kurtarmak için başında bekler.

Jeff Forman öldü; Amos ise gelecek için ayakkabı stoku derdinde. Amos iyi yüreklidir. Amos bir yamyam da değil. Benim başarısızlığımın düşüncesine bile tahammülü yok. Parasızlığıma, geleceğimi düşünmeyişime de tahammül edemiyor. Jeff ise Pasifik suları altında erdemlilikten, değerlerden, şöhretten, paradan ve geleceğinden çok uzaklarda. Dosdoğru, açık düşüncelerimden uzak söylüyorum bunları. Gerçekte duyduğum, şaşkınlık ve dehşetten daha az hakça ve daha az insanca.

Bana gelince, savaştan yararlanmaktansa savaş sırasında ölmeyi yeğ tutarım. Çağrıldığım zaman orduya katılacağım ve hiçbir şekilde karşı koymayacağım. Ve tabii ki yine de savaşı atlatmayı umut ediyorum. Fakat fırsatçı olmaktansa kurban olmayı yeğlerim. Belki asılsız ama savaşı desteklediğimi söylüyorum; bu tür olayları kişisel ahlâk ve kişisel isteklerimizle bağlantılı düşünürüz, oysa kesinlikle böyle değildir. Tanrı gerçekten varsa, evet, Tanrı gerçekten vardır demek buna eş değerde bir deyiş olabilir. Biz varlığını tanısak da tanımasak da var olacaktır. Fakat onların ve bizim imparatorluklarımız arasında olduğu gibi gerçek bir seçim olanağı bulunabilseydi ben yine de bizimkini yeğ tutardım. Şıklar, özellikle istenilen şıklar sadece hayal ürünüdür.

Evet, ateş edeceğim, hayatlar söndüreceğim. Aynı şekilde bana da ateş edilecek ve belki benim hayatım alınacak. Yarı kesin nedenler yüzünden kesinlikle kan dökülecek. Her savaşta olduğu gibi. Nedense kendime karşı bunun yanlış olduğunu kabullenemiyorum.

5 Ocak

Bugün akşamüzeri dolaplarda ne kadar ayakkabı varsa boşaltıp yere oturdum ve hepsini boyamaya koyuldum. Çevremde paçavralar, keçeler ve fırçalarla bir süre için esenliğe kavuştuğumu hissettim. Sokağın kızılımsı ışığı pencereye vuruyor, ağaçların ölü dallarında serçeler kavga eder gibi bağrışıyorlardı. Hele Iva'nın ayakkabılarını boyayıp bir sıraya dizdiğimde

adamakıllı keyiflendim. Ödünç alınmış bir doygunluktu bu; küçük bir çocukken yaptığım bir şey yapıyordum kendim için. Montreal'de böyle akşam üzerleri çoğunlukla oturma odasında yere bir kâğıt sererek evdeki bütün ayakkabıları boyamak için izin isterdim. Bunların içinde Diana teyzemin uzun dilli ve üzerleri delik deşik ayakkabıları da vardı. Onun ayakkabılarından birini koluma geçirdiğim zaman dirseğime kadar dayanıyordu ve yumuşacık derinin altından fırçanın okşayışlarını kolumda hissediyordum. St. Dominique sokağının kahverengi sisi bastırmıştı; ama oturma odasında sobanın alevleri divanın ve yerin muşambasının üzerine vuruyor, sıcaklığı alnını yalayıp geçiyordu. Kimse beni övdüğü için parlatmıyordum bu ayakkabıları. Bir iş yapma duygusu ve o oturma odasının kepenklerle ve evin dış duvarlarını saran açık yeşil demir borularla, ıslak, sisli sokaktan ayırdedilmiş olmasının verdiği duygularla yapıyordum bunu. Hiçbir nedenle evden dışarı adımımı atmak için kışkırtılamazdım.

St. Dominique sokağına benzeyen bir sokak daha görmedim ömrümde. Bir hastahane ile pazar yerinin arasında yoksul, daracık bir sokaktı. Sokağın içinde olanlar bütün gün insanı oyalayabilirdi ve pencerelerden, merdivenlerden kendi sakinleri tarafından izlenirdi. O zamanlardan bu yancı, diyelim, düşen atını ayağa kaldırmaya çalışan bir arabacı, karlı sokaktan geçen bir cenaze, ya da kardeşini alaya alan bir sakatın yürüyüşü üzerimde böylesine etkili olamamıştır. Ve dükkânların, kilerlerin keskin, bayat kokusu, köpekleri, çocukları, Fransız ve diğer göçmen kadınları ve Villon'un Paris'ini okuyacak yaşa kadar bir daha eşine rastlamadığım yaralı bereli, sakat dilencileri, o sokağın daracık geçitinden esen kendine özgü rüzgarı ve tüm özellikleriyle öylesine belirgin bir biçimde kafamda kalmıştır ki, zaman zaman yeryüzünde gerçekle karşılaştığım, tek yer olduğunu düşünmüşümdür. Babam böylesine yoksulluğa düşüp bizleri böylesine yoksul bir kenar mahallede yaşatmak zorunda kalışı yüzünden kendini çok suçluyordu, ve pek çok şeyi görüp anlamamdan kaygılanıyordu. O pazar yerinin yanında perdesiz pencereden pek çok şey görmüştüm gerçekten de. Bir adamın yatakta bir kadının üzerine çıkışını, bir zencinin kucağına sarışın bir dilberi oturtuşunu. Fakat unutulması daha zor olanlar ateşin üzerine atılan bir kafes dolusu fare ve bir yaz yağmurunun ilk damlalarını andıran kanlar alnından süzülerek kaldırımın üzerinde zigzaglı izler bırakan iki sarhoşun kavga ederek sokaktan geçişi gibi olaylardı.

6 Ocak

Abt, valilikler hakkında yazdığı bir kitabın kopyasını göndermişti. övgü dolu bir yorum beklediği kesin. Hiç kuşkusuz bir şeyler döşeneceğim. Hiç kimsenin böyle bir kitabı yazmayı başaramıyacağını söylememi bekleyecektir. Onun hakkında gerçek düşüncemi yazdığımı kabul edelim bir an için. Soğuk bir cevapla, ‘Neden söz ettiğini anlayamadım.’ diye yazacaktır. Anlamak istemediği şeyleri evirip-çevirmekte ustadır.

Abt, tanıdığım insanlar içinde hiç rastlamadığım kadar önemli ve büyük bir kişi olma gereğini duyan bir zavallıdır. Erken yaşlarında hepimizden daha zeki ve yetenekli olduğunu keşfetmiş ve öğreniminde olsun, yeteneklerinde olsun hepimizi bir kalemde silip atacağına inanmıştı. Seçtiği her konuda büyük bir kişi olabileceğinden emindi. Lise birinci sınıfta aynı odada kalıyorduk. O yıl derslerinin dışında müzik ve politika gibi uğraşları bir arada yürütme çabası içinde fazlasıyla dolu olan, hareketli bir öğrenciydi. Onunla birlikte yaşamak benim için hiç de iyi olmamıştı çünkü onun el attığı her alandan çekilmem gerektiğini hissediyordum. Başka okullardan ona pek çok konuda danışmak üzere arkadaşları gelirdi; onun kadar her konuda bilgi sahibi olan yoktu içimizde. Hiç adını duymadığımız yabancı politika gazeteleri ve dergileri okur, parti toplantılarının raporlarını izler, ispanya ve Fransa’da alınan ulusal kararlar hakkında kül rengi teksir kâğıtlarına basılmış yazıları ele geçirirdi. Hiç kimse rakiplerine karsı onun kadar kurnaz ve zeki olamazdı. Hiçbirimiz onun kadar öğretim üyelerinin dikkatini çekmeyi başaramazdık. Hatta içimizde ondan ürktükleri için topluluklarda kendisiyle tartışmaktan kaçınanlar çoktu. Akşamüzerleri piyano çalardı. Akşam yemeğine giderken çoğunlukla müzik odasına uğrar, yarım saat kadar onu dinlerdim. Olgunlaşmak için hiç zaman kaybetmedi, herkesin düştüğü büyük yanlışlıklara hiçbir zaman düşmedi. Sağlam bir yerdeydi. O kış Lenin, Mozart ve Locke ile yoğruldu. Fakat üçünü bir arada yürütmek için zamanı yetmiyordu. Aynı yılın baharında öyle bir düğüm noktasına geldi ki, kesinlikle bir seçim yapması gerekiyordu. Ne var ki, seçtiği her ne olursa olsun, en önemlisi olmalıydı. Başka türlüsü olamazdı. Toplantılara katılmaktan vazgeçti, piyano çalışmalarını bıraktı ve parti raporlarını çöpe atarak politik felsefe üzerinde karar kıldı. O sıralarda genel bir eğilim vardı bu konuya. Bunun dışında kalan her şey bir anda yok oldu Anti - Duhring ve Gotha Programı Eleştirileri kitaplığının en alt gözünün en

arkasında kaldı ve üst gözler Bentham ve Locke'nin kitaplarıyla doldu. Abt artık kararını vermişti ve müthiş bir istekle en büyük örnekleri izlemeye başladı. Kaçınılmaz bir biçimde örnek aldığı kişiler karşısında eksik yanları ortaya çıkıyordu. Hiçbir zaman ikinci bir Locke olmak isteğinde olduğunu açıklamamıştır ama pekâla görülüyordu ki duyduğu gıpta ile bir büyüğe benzeme çabasıyla kendini yiyip bitiriyor, kendi kendine öfkeleniyor ve hırslarının ölçüsüzlüğü altında ezildiğini, yenilgiye uğradığını açığa vuramıyordu.

Abt inatçıydı. Adını duymadığı, okumadığı bir kitap ya da bilmediği bir söz olabileceğini kabullenmek onun için çok aşağılayıcıydı. Hâlâ da öyledir. Tabii tasarılarının yanlış bir uygulama içinde olduğunu da artık kabullenemeyecek durumda. Fakat o zaman da küçücük yanlışlıklara düşmekle suçlanması bile onu rahatsız etmektedir. Bir ünlü kişinin adını, bir olayın tarihini ya da yabancı dilde bir fiilin mastar halini unutmaktan hiç hoşlanmaz. Yanlış yapabileceğini kabullenememek! işte onun en büyük güçlüğü buydu. Ayağında bir yara olduğunu söyleyecek olsanız 'Hayır, yanılıyorsun.' diye cevaplar. Ama yadsınamıyacak bir noktadaysa, kendisi bir yanlışlığını, bir eksikliğini keşfetmiş olmasına rağmen, 'Görüyor musun?' diye sorar yine de.

Önemsiz hırslara kapılmanın acısını çekiyoruz hiç kuşkusuz. Yaşamak öylesine değerlidir ki bizler için, boşa harcanan her şeyde çok dikkatliyizdir. Belki daha iyi bir deyişle 'Kişisel Alınyazımızın Sezgisi' diyebiliriz. Sanırım bu, 'hırs' sözcüğünden daha uygun. Acaba yaşamım ulaşabileceğim en son noktadan, bu sadece bir olasılık bile olsa, bir santimetrenin binde biri kadar eksik mi? Kişinin kendi kendini değerlendirmesi bambaşka bir olaydır. Aynı şekilde kişının kendi kendini çılgınca ödüllendirmesi. Sonra tasarılarımız ve mükemmele doğru yaklaşımlarımız gelir. Bunlar da tehlikelidir. Parazit böcekler gibi yer bitirir ve cansız, bitkin bırakır bizi. Sanki yok edilmeye böylesine heves edermişiz gibi.

Bunun nedeni, insanoğlunun yapabileceklerinin hiçbir sınırı olmadığı düşüncesinin bizlere aşılanmış olmasıdır. Altı yüz yıl önce insanoğlu dünyaya ne için gelmişse o olurdu. Şeytan ve Kilise, Tanrı'yı simgelerken ona karşı savaştılar da. Tanrı ise kendi seçimiyle kısmen de olsa bu sonucu kararlaştırılmıştı. Fakat ölümden sonra ister cennete ister cehenneme gitsin, yine de insanoğlunun yeryüzünde yeri saptanmıştı. Karşı konulamazdı.

Fakat o zamanlardan bu yana sahne baştan düzenlenmiş; insanoğlu bugün sadece bu sahne üzerinden yürüyüp geçiyor. Bu değişikliğin kökeninde bizim cevap verilmesi gereken bir tarihimiz oluşmuştur. O zamanlar ruhlarımızı yenecek kadar önemliydik. Şimdi ise her birimiz kendi kurtuluşumuz için kendimiz sorumluyuz. Bu kurtuluş ise insanoğlunun kendi büyüklüğündedir. Ve işte bu büyüklük yüreklerimizi aşındıran bir kaya parçasıdır. Büyük beyinler, büyük güzellikler, büyük aşklar ve aşıklar, büyük caniler çevremizi sarar. Werther gibilerin, Don Juan gibilerin büyük kederleri, büyük umutsuzluklarından, Napoleon gibilerin büyük liderlik gücüne kadar ulaştık. Bu noktadan sonra, kurbanlarından daha güçlü ve büyük oldukları için onlar üzerinde hak iddia eden büyük katillere ulaştık; bir diğerini kamçılama üstünlüğünü kendine hak gören insanlara; vahşi aslanlar gibi devrime koşan okul öğrencilerine, küçük memurlara; metrolardaki dilencilere, pezevenklere; gece yarıları kahvehanelerinde hainlikte, vahşette en üstün olduklarına fazla inanan, gürültü edenlerin boğazına sarılan hasta ruhlarının esiri sokak serserilerine; pürüzsüz bir perde üzerinde olağanüstü güzelliklerin gölgesindeki düşlere. Bütün bunlar yüzünden aşırı bir biçimde nefret eder ve kendi kendimizi ve bir diğerimizi aşırı bir biçimde cezalandırırız. Tutuklanma, hapsedilme korkusu peşimizi bırakmaz ve bizi çılgına çevirir. Bir bulut gibi bu korku içimize çöker ve iç dünyamızı karartır. Zaman zaman da içimizden bir fırtına, nefret ve yaralayıcı bir yağmur kopar.

7 Ocak

Adler'i iş nedeniyle iki hafta süreyle San Francisco' ya gönderiyorlar. Yarın yola çıkıyor. Görüşmemiz zorunlu olarak ertelenecek.

8 Ocak

John Pearl New York'ta bir kadınlar klübünde açtığı sergisini yazmış. Sergi pek başarılı olmamış. Yerin darlığından tabloları yemek salonunda sergilemişler, daha doğrusu sıkıştırmışlar. üstelik sık sık verilen Kızıl Haç öğle yemekleri yüzünden sergiyi hiç kimse gezememiş. Hiçbir şey satamamış tabii. Bir 'naturmort' tablosunu çok beğenen bir hanım, kızının odası için mavi bir vazo içinde üç çiçekli bir tablo ısmarlamış. 'Sadece üç tane mi?' diye sormuş Pearl. Kadın önce, 'Dördüncü bir çiçek size sadece yirmi beş dolar daha kazandırır ama belki resmi doldurur. Bu daha uygun.'

diye düşünmüş fakat sonra üç çiçekte karar kılmış. Kocasının şakayık yetiştirdiğini ekleyerek John'a bir vazo gönderteceğini söylemiş. 'üzgünüm, ben gül istediğinizi sanmıştım.' diye karşılık vermiş bizimki. 'Şakayık bu para için fazlaca büyük bir çiçek. Her çiçek için onar dolar daha istemek zorunda kalacağım bu durumda. üç inç çapında çiçekler için piyasa fiatı budur. Bir limon, soyulmamış haliyle on dolar daha farkeder. Yarı soyulmuş olursa on beş dolar.'

'Demek öyle her şeyin fiatı var, öyle mi?' diye sormuş kadın. Kuşkulanmış.

'Bir bakıma, var. Size aktardığımdan biraz daha azdır belki; çünkü Jones Sokağı 1930 yılı kararnamesinde fiatlar düşürülmüştü. Fakat enflasyon nedeniyle…' Kadın daha fazlasını dinlemeden oradan kaçmış.

'Ethel çok çirkin bir şey yaptığımı söyledi, fakat kadıncağız öylesine ciddiydi ki, bir şaka yapmaktan kendimi alamadım. Bu şakanın bana işi kaybettireceğini düşünemedim.'

John Pearl bir reklâm ajansındaki işine devam ediyor. Yaptığı iş, başı ağrıyan sekreter kızlar ve suratsız insan çizmek. Mektubuna birden ciddileşerek şöyle devam ediyor: 'işimin önemsizliği beni doğrusu çok eğlendiriyor. Tam bir saçmalık. Birlikte çalıştığım kişiler de saçma sapan, mantıksız kişiler. Bu nedenle işimde çok özgürüm. Hiçbir şey değil gerçekte. Bir bakıma küçük bir çocuğun karşısında kulaklarını oynatarak ya da bir türlü şaklabanlık ederek karşılığında bir şeyler almak gibi. Evet, çocukça. Elli üç katlı iş hanında bu işin böylesine çocukça olduğunu bilen tek kişi benim. Diğerleri son derece ciddiye alıyorlar. Elli üç katlı bir iş hanı olduğu için yapılan işin de ciddi olması gerektiğine şartlanıyorlar. 'işte yaşam bu!' diyorum. iğrenç, saçma, budalaca ve hiçbir şey! Gerçek yaşam, sanat ve düşüncedir. Yaşamaya değer tek şey hayal gücüdür.'

Çekici bir fikir. Bu fikir ona bir yaşam biçimi, bir yaşam kavramı veriyor ve elli üç katlı o anlamsız hanın sıkıcılığını unutturuyor. Bunu uydurmuyor, onu tanırım. Bana yalan söylemesi için hiçbir neden olamaz. Sadece duygularını anlatıyor: bir tuzaktan kurtulduğu duygusunu. Bu gerçekten kutlanacak bir zafer. Büyülendiğimi söyleyebilirim, hatta *biraz da kıskandığımı. Yaşamayı sürdürebiliyordu. Acaba bir sanatçı olduğu için mi? Sanırım öyle. Hayal gücü kurtarıyor onu. Peki ya ben? Böyle bir yeteneğim yok. Eğer bir yeteneğim varsa, sadece bir vatandaş olduğum, ya da,*

bağışlanmamı dileyerek söylüyorum, bugünün anlayışına göre iyi bir insan olduğumdur.. Hayal gücünün yerini tutacak kişisel bir çabam olabilir mi?

Bu soruyu cevaplandıramıyacağım. John Pearl benden daha iyi bir durumda. New York'ta yaşıyor, tablolar yapıyor. Felâketlere, yalanlara ve ahlâk düşkünlüğüne, iğrençliklere, her insanoğlunun yüreğinde yanlışlıkların ve üzüntülerin bıraktığı iz ve ezikliklere rağmen bir ölçüde *tertemiz ve özgür kalabiliyor. Ayrıca*, bu hayal gücü kesinlikle kişisel değil, bu hayal gücünün aracılığıyla insanoğlunun en üstün, en mükemmel yönüne ulaşabiliyor. Bunu hissedebiliyor; onun asla terkedilmişliği, bir kenarda kaldığı düşünülemez. Çevresi var. Benimse altı köşeli kutum var. iyilik, boşluktan değil, diğer insanların sevgiyle bir arada yürüyen dostluğundan, yakınlığından gelir. Ve yine ben bu odada, apayrı, yabancılaşmış, güvensiz, açık bir dünyası olmayan, her tarafı kapalı, umutsuz, hapsolmuş biriyim. Görüş açım bu odanın duvarlarında bitiyor. Gelecekle ilgili hiçbir şey görünmüyor benim için. Sadece yoksulluğu ve saflığı içinde bir geçmişim var. Bazı kişiler kendileri için fırsatların nerede olduğunu bilir görünürler; hapishane duvarlarını yıkıp bu fırsatları kovalama amacıyla uçsuz bucaksız Sibirya'ları geçerler. Beni ise bir oda çevreliyor.

İtalyan General Bergonzoli (Sanırım adını doğru hatırlıyorum) Libya'da tutuklandığı zaman onu yenilgiye sürükleyen askerî sorunlara değinmemişti bile. Söylediği sadece şuydu: 'Lütfen, ben bir asker değilim, gerçekte bir şairim!'

Bir sanatçının üstünlüğünün farkında olmayan mı var şu günlerde?

11 Ocak

Geçen akşam Iva aylar önce kaldırdığı bir kitabı ararken, bir yandan da yüksek sesle kitabın kayboluşuna söylenip duruyordu.

Ben de tırnaklarımı kesiyor, elimde küçük tırnak makasını, böyle konularda her zaman olduğum gibi titizlikle kesilen tırnak parçalarını topluyor ve dalgın dalgın onu duyuyordum. Birdenbire Kitty Daumler'e bir kitap ödünç vermiş olduğum aklıma geldi.

'Ne arıyordun sen?'

'Deminden beri duymadın mı? Küçük, mavi kaplı bir kitap arıyorum. 'Dubliners.' Hiç gözüne çarptı. mı?^

‘Buralarda olmalı.’

‘Aramama yardım etsene.’

‘Diğerlerinin arasına sıkışmıştır herhalde. Neden başka bir kitap okumuyorsun? Bir yığın kitap var evde.’

Fakat Iva kolayca ikna edilir gibi değildi. Kitapları raflardan indirerek oturduğum koltuğun yanına, yere üst-üste dizerek aramaya devam etti.

Aradan bir süre geçtikten sonra, ‘Bulamıyacaksın.’ dedim.

‘Nedenmiş o?’

‘Bu tür eşyalar kendi kendine kaybolur ve aylar sonra yine kendi kendine ortaya çıkar. Belki de kitaplığın arkasına düşmüştür.’

‘O zaman çekip bakalım.’

‘Herhalde ben çekecek değilim koskoca kitaplığı. Marie temizliğe geldiğinde yapar.’ Kestiğim tırnak parçalarını topladım ve çöpe attım. ‘Onları gömmem gerek aslında.’

‘Tırnaklarını mı? Neden?’ Iva mavi giysisiyle sırtını duvara yaslanıp dinlenmek için doğruldu. ‘Uzun süre eğilemiyorum, yaşlılık.’

‘Tırnaklar, saçlar, vücuttan kesilen ve atılan her şey yok edilmeli. Büyüden korkarım.’

‘Kapı günlerdir kilitliydi. O almış olamaz. Zaten ‘Dubliners’ gibi bir kitabı ne yapacak o?’

‘Vanaker mi?’

‘Evet.’ Iva hâlâ parfüm şişelerinin ortadan kaybolmasından onu sorumlu tutuyordu.

‘Kitabı yarın arar bulurum.’

‘Fakat burada olması gerekir.’

‘Evet, burada olması gerekir. Ama madem ki yok, ne kadar direnirsen diren ortaya çıkmaz.’

‘Yani odanın içinde değil mi demek istiyorsun?’ ‘Böyle bir şey dediğim yok.’

‘Ne demek istedin peki?’

‘Bir başka kitap seçip okuyacağına geceyi bu kitabı aramakla geçireceksin demek istedim.’

‘Bana o kitabı okumamı sen söyledin.’ dedi öfkeyle. ‘Sen üsteledin.’

‘Ama çok zaman geçti üzerinden, aylar oldu. Birkaç saat içinde okuyup bitirirdin.’

‘Evet, benimle işte o aylar öncesinde ilgileniyordun. Şimdi ise burada olmasam senin için daha iyi olacak.

Söylediğim hiçbir şeye aldırdığın yok. Eve bir hafta uğramasam arayacağın yok.’

Bu suçlamayı sessizlikle karşıladım .

‘Evet?’ diye üsteledi saldırgan bir biçimde.

‘Hepsi saçma.’

‘Bu bir cevap değil.’

‘Iva, içinde bulunduğumuz şu durum ikimizi de etkiliyor. İkimiz de değiştik. Ama uzun sürmeyecek.’

‘Yani nasıl olsa gideceksin ve bu da her şeyin sonu olacak.’

‘Oh, IVA.’ dedim tedirginlikle. ‘Uzatma artık. Sen de biliyorsun ki durum bu zaten.’

‘Bu durumun seni değiştirdiği gerçek.’

‘Tabii gerçek. Kim olsa aynı değişikliğe uğrardı.’

Yerimden kalkarak askıdan paltomu aldım ve kapıya doğru yürüdüm.

‘Nereye gidiyorsun?’

‘Biraz hava alacağım, burası çok boğucu.’

‘Görmüyor musun, dışarda yağmur yağıyor. Ama sanırım bu bile dır dır eden bir kadınla geceyi geçirmekten daha iyi.’

‘Evet daha iyi.’ diye bağırdım. Artık sabrım kalmamıştı. ‘On sent için sorgusuz sualsiz bir yere tıkarlar beni bu gece. Dönüşümü hiç bekleme.’

‘Doğru. Bütün evi reklâm ettir istersen.’

‘Ev için kaygılanmak tam sana göre bir duygu. Eve lânet olsun! Bu davranış evdekilerin her şeyi duymasından çok daha utanç verici. Zerre kadar aldırdığım bile yok evin için!’

‘Joseph!’

Kapıyı gürültüyle vurdum. Öfkeme rağmen bu davranışımın kendimin dışında ve tümüyle kışkırtılmadan, orantılı olarak geliştiğinin pekâlâ

farkındayım. Yağmurun altında şapkamı başıma geçirdim. Odamızın pencereleri, camların üzerindeki parıltılı gölgelerle sağanak ve karanlığın, ıslak şıkırtılarıyla ağaçların ve sokaktaki buz tabakasının altında rahat, sıcacık bir evin simgesi olarak iki turuncu dikdörtgen biçiminde karşımda duruyordu. Geçen haftanın aşın soğuğu kalmamıştı. Sırılsıklam yürüyüşlerle geçen bir haftadan sonra grimsi bir sünger tabakası halinde, bahçelerde, yağmurun arasında yeşil, sarı, kırmızı, sonra tekrar sarı, yeşil ve değişip duran boğuk trafik ışıklarının göz kırptığı sis başarmıştı bunu. Mr. Vanaker'in penceresi açıldı, boynunu dışarı doğru uzatarak bahçeye boş bir şişe daha fırlattı. Şişe diğerlerinin yanına, çamurların üzerine sessizce düştü. Bodur çalıların arasında düzinelerle şişe vardı. Söğüt ağaçlarından cıva tanecikleri saçılıyormuşcasına şişelerin omuzları parıldıyordu. Pencere hızla kapandı.

Bir zamanlar düzgün, sivri burunları yukarı kıvrılmış ayakkabılarım, yürüdükçe sulara batıp çıkıyor ve yarım düzine kadar delikten içine sular doluyordu. lslak giysilerimin ve ıslak kömür, ıslak kâğıt, ıslak toprak kokusunu içime çekerek sis tabakalarının arasından sokağın köşesine doğru yürüdüm. Uzakta, derinden bir düdüğün tek düze ötüşü duyuldu ve yavaş yavaş söndü. Sokak lâmbası, buzların arasına ya da kaldırımın kenarına düşürdüğü yüzüğünü ya da parasını bulmadan evine dönemeyen bir kadın gibi iki büklüm. olmuştu neredeyse. Arkamda ince topuklarıyla bir kadının ayak seslerini duydum. Bir an için Iva'nın arkamdan gelebileceğini düşündüm fakat boynuna sarılı kürk atkısıyla yüzü gölgede kalan yabancı bir kadındı. Yanımdan geçip köşedeki dükkânın tentesinin altına girdi. Tente rüzgârla şişti ve tepeden sular boşandı. Az önceki düdük sesi, gölden geçen küçük gemileri uyarmak üzere tekrar duyuldu. Gerçekte burada bir kentin olmadığını düşünmek, hâttâ bir gölün bile olmadığını, fakat onun yerine umutsuz düdük sesinin duyulduğu bir bataklık olduğunu düşünmek hiç de güç değildi. Evlerin yerine ağaçlar, telefon telleri yerine asma dalları düşlenebilirdi.

Yaklaşan bir tramvayın çanı bu gürültüyü silip aldı. El sallayarak tramvaya atladım ve bilet paramı ödeyip sahanlıkta durdum. Kitty'nin evi uzak değildi. Ayakkabılarım su almasaydı yürürdüm.

Amacım kitabı geri almak değildi. —ama tabii oraya gitmişken kitabı vermesini söyleyecektim. Gerçek amacım Kitty'i görmekti.

Gelip benden kitabı nasıl aldığını ve nasıl olup da kitabı ona istekle verdiğimi unutmuşum. Belki de bu kitabın adını duymamıştı bile; ne tür bir bağlantıyla sözünü ettiğimi düşünemiyordum. işte izini kaybettiğim ve yorumlayamayacağım bir olay daha. Bunu onu küçümsemek ya da küçük düşürmek için söylemiyorum ama Kitty akıllı, hatta kafası çalışan bir kız bile değil. Basit, sıcak kanlı, anlaşılması zor olmayan sıradan bir kız. İki yıl önce onun için Karayipler'de bir tur hazırlamıştım; seyahatinden dönüşünde ne denli iyi eğlendiğini söylemek için beni ziyaret etmişti. Ve uzak ülkelerden aldığı ilginç eşyaları görmemi istemiş, ben de bu nedenle onun evine gitmiştim. Aldığı turistik eşyalar konusundaki değerlendirmemi can kulağıyla dinledi ve beni öylesine içten bir dostlukla karşıladı ki, gerçekte eşyalar hakkında değerlendirmelerimden çok benimle ilgilendiğini düşünmeye başladım. Ama ben onunla pek hoşuma giden bir heyecan duyduğumu söyleyemem. ilk fırsatta Iva'ya bu olaydan söz ettim fakat tepkisi, daha doğrusu tepkisizliği bana evli oluşumdan duyduğu kayıtsızlığı hissettirmişti. Söylediğine göre, böyle bir durumda evliliğin varlığı düşünülemezdi. Var olan sadece insanlardı. Ve böylece evlilik ve aşk konusunda, ayrıntılarını aklımda tutmayı gereksiz bulduğum bir konuşmaya girmiştik. Bu konularda, konuşmaktan öte bir tehlikeyi göze almadığımı açıkça belirttim. Yine de böylesine güzel bir kadının benimle ilgilenmesinden gururlanmıştım. Kitty yolculuk sırasında rehberler ve diğer erkeklerle kendilerini çirkin durumlara düşüren kadınlardan söz etti. Böylesine gevşekliklere tahammülü yoktu. Güzel, kişiliksiz Lâtin suratları onun için geçici erkeklerdi.

Ondan ayrılırken elini omuzuma koyarak, dostluğunu son bir yakınlaşmayla belirledi. Tekrar sohbet etmek üzere kendisini ziyaret edeceğimi umduğunu söyledi. Ve gelecek defa daha çok ben konuşacaktım; o da oldukça iyi bir dinleyiciydi.

Onu bir ay süreyle hiç görmedim. Sonra bir gün büroma geldi ve hiçbir giriş yapmaksızın neden bunca zamandır ziyaretine gitmediğimi sordu. Sadece çok meşgul olduğumuzu söyledim cevap olarak.

'Ama bir akşam çıkabilirsin, öyle değil mi?'

'Tabii çıkabilirim, eğer istersen.'

O halde perşembe gününe ne dersin? Birlikte akşam yemeği yeriz.'

Iva ile bir süredir aramız iyi değildi. Suçun tümüyle onda olduğunu düşünmüyordum. Yıllarca hükmetmiştim ona; şimdi artık karşı koyacak

güçteydi, (Servatius'ların partisinde olduğu gibi). ilk başta onun baş kaldırışının özelliğini anlamamıştım. Benim tarafımdan yönetilmek, benim tarafımdan yoğrulup biçimlendirilmek istemiyor olabilir miydi acaba? Biraz karşı koymasını bekliyordum gerçi. O zaman, hiç kimsenin kendi kendine kolaylıkla, güç sarfetmeksizin en insanca gelenekleri, en güzel kentleri ödüllendirmek üzere yeryüzüne gelmediğini söylerdim ona. Bu noktaya varabilmek için her insana savaşmak öğretilmeliydi. Eğilim, istek yeterli değildi. Denize açılabilmek için önce sığ sulardan kurtulmak gerekir. Fakat şu durumda Iva'nın kurtarılmak istemediği açıktı. Kafamda

Burchardt'ın Rönesans dönemindeki muhteşem, soylu hanımefendileri ve onlardan eksik kalır yanları olmayan Augustus dönemi kadınları tarafından esinlendiğim düşler vardı, Iva'nın esinlendirmeleri değil. Sonunda Iva'nın benim taşkın heyecanlarımla yaşayamıyacağını öğrendim. Giyim - kuşam, görünüş, mobilyalar, hafif eğlenceler, esrarengiz macera romanları, moda dergilerinin çekiciliği, radyo, eğlenceli geceler ve benzeri şeyler de vardır. Bunlara ne diyebilir ki insan? Kadınlar —benim mantığıma göre— bütün bunlara karşı koyacak biçimde eğitilmiyordu. Jacob Boehme'yi okumaları için on yıl zorlasanız bu tür zevklerinden hiçbir şey eksilmiyebilir; Wolden'e hayranlık duymayı belki öğretebilirsiniz onlara, ama hiçbir zaman eski giysiler giymeleri konusunda görüşlerini değiştiremezsiniz. Iva on beş yaşında, onunla tanıştığım zaman nedense karşı çıktığım kendi beğenileriyle biçimlenmişti bile. Ve kendini savunabileceği ya da sadece doğrulayabileceği bir an gelene kadar bir kenara çekilir, susardı. İkimizin güçlüğü de işte buradan geliyordu. Sinirli' kavgalarımız oluyordu. Iva yüreklice, titrek, yepyeni savunmalarıyla bağımsızlığının tadına varmaya başlamıştı. Bense bunun farkına varmamış, bir kayıtsızlık içindeymiş gibi onu kendi haline bıraktım.

Artık Kitty Doumler'i sık sık ziyaret etmeye başlamıştım. Kitty basit bir pansiyonda kalıyordu. Iva ile evliliğimizin ilk iki yılı bir kat ,tutmaya yeterli paramız olmadığı için biz de benzeri pansiyonlardan birinde oturmuştuk. Bir dairede oturmamızı kısmen Iva'daki değişiklikler nedeniyle suçluyordum. Bu nedenle Kitty'nin tek odasında oturmaktan zevk alıyordum. Eşyaları eski püsküydü. Aynanın arkasındaki duvar kâğıdına dudak boyaları sürülmüş, elbiseler oraya buraya fırlatılmıştı. Yatağını hiçbir zaman toplamazdı. Kendine de pek özen gösterdiği söylenemezdi. Saçını bir tek tarak takarak toplamaya çalışır, ikide bir kalın kaşlarının üzerinden

dökülen saçlarını yüzünden geriye iterdi — iri dudaklı, küstah ifadeli fakat şefkatli, gülen, veren bir yüz.

Günlük, rastgele olaylardan konuştuk epeyce. Dostlarım birer birer kentten ayrılıyorlardı. Hoş zaten onlarla pek huzur bulamıyordum. Bu konuşmaları Kitty'den başkasıyla da yapmazdım. Fakat onu, gerçek Kitty'yi cana yakın, frapan renkli, kokular süren, iri yarı bu genç kızı, konuşmalarının ardından tanıyabilmeyi öğrenmiştim. Ondan hoşlandım. Ne var ki, Kitty ile ilişkilerimiz bu konuşmalarımızdan öte değildi. Açıkça erkeklerle beraber olmaktan hoşlandığını söylüyordu — ama tabii kendisinin ilgi duyduğu erkeklerle. Ben ilgilendiriyordum onu. Birbirimize karşı dostça davranıyor, sürekli gülümsüyorduk. Ve bu dostluğun ve gülümsemelerin nedeni iki yönlüydü: niyet ve kontrolü; gülümsemeler bizi kontrol ediyordu ve gülümsemeyi sürdürdüm.

Taa ki güz başında yağışlı ve oldukça soğuk bir gece, onu yatağında rom ve çay içerken bulduğum güne kadar. Yağmura yakalanmış ve üşütmüştü. Yatağının kenarına oturup kenarı dudak boyasıyla lekelenmiş viski bardağı elimde onun başında bekledim. Dudak boyası Kitty'nin özel işareti gibiydi: havlular, yastık kılıfları, kaşıklar, peçeteler, çatallar ve her şeyin üzerinde bu özel işareti vardı. Oda her zamanki dağınık haliyle —bronz yapraklı lâmba, ayakkabı kutuları, çerçevelenmiş Venedik tablosu, radyatör borularından birinin dirseğine kurumak üzere asılmış kilot— nedense artık her zamanki rahat sığınağım gibi görünmüyordu gözüme. Gülümsemiyordum. içeri girdiğimden beri gülümsememiştim. Kitty yükseltilmiş yastıkların çukurluğuna gömülmüş başını hafifçe kaldırdı, içkisini yudumladı. Bardağı ağzından çektiğinde yeryüzünün en güzel resmedilmiş çenesi geceliğinin dantel yakası arasından göründü. Birdenbire yüzüme kan hücum ettiğini hissettim. Kitty konuşurken taşkın bir heyecan içindeydim, ne dediğini duymamıştım. Kekeleyerek, «Ne?» diye sordum.

'Çantamı getirir misin dedim, içerden?'

Pek zarif olmayan bir hareketle yerimden kalktım. 'Yüzümü biraz pudralamak istiyorum da.'

'Oh, tabii.'

Yuvarlak halının üzerinde ayakkabılarım koca koca izler bırakıyordu yürüdükçe.

'Halını berbat ettim, kusura bakma.'

Bardağını dengeleyerek doğruldu ve yere baktı. ‘Ayakkabılarını çıkartmam söyleyebilirdim.’

‘Benim suçum. Temizletmiştin üstelik. öderim.’ dedim. Yüzüm giderek kızarıyordu.

‘Kesinlikle böyle bir şey demek istemedim. Zavallı Joseph, zaten ayakların da sırılsıklam olmuş, hemen ayakkabılarını çıkart, çoraplarını göreyim bakayım!’

Ayakkabılarımı çözmek için eğilir eğilmez yüzümde toplanan kan sanki beynime hücum etti. ‘Sırılsıklamsın.’ dedi Kitty. ‘Ver çoraplarını. Şuraya asayım.’ Çoraplarım onun kilotunun yanında sallanıyordu. Kitty elinde bir havluyla yanıma gelmişti. ‘Hadi kurulan. Zatürre mi olmak istiyorsun?’ Sandalyeye oturdum, Kitty başımın üzerinden uzanıp lâmbanın kordonunu gürültüyle çekti. Karanlıkta fişin lâmbaya çarptığını duydum. Sesin durulmasını bekledim ve ona doğru kalktım. Parmaklarını parmaklarıma geçirdi. ‘Sadece geciktirmiş olacaktık, Joey.’ dedi. Elimi geri çekerek süratle soyunmaya başladım. Karanlıkta el yordamıyla sandalyenin çevresinden dolaşarak karyolaya oturdu. ‘Eninde sonunda senin de benim gibi düşüneceğini biliyordum.’

‘Sevgilim!’

İki aydır ben de onun düşündüğü gibi düşünüyordum. Daha doğrusu Iva’yı terketmem konusundaki dolaylı konuşmalarına kadar: Iva’nın bana gerektiği gibi davranmadığını ve birbirimize uygun bir çift olmadığımızı öne sürmüştü. Böyle düşünmesini gerektirecek hiçbir davranışım olmamıştı, ama Kitty bunu sezdiğini söylüyordu. Hilekârlık bana uygun bir şey değil, bunun heveslisi de değilim. iki sahada gol atmak için sarfettiğim çaba çok fazlaydı. Ve sanki kendim değilmişim gibi hissediyordum. Kişiliğimin dışına çıkmıştım. Hiçbir şeyi kaçırmak istemeyişimin beni bu davranışa sürüklediğini keşfetmem uzun sürmedi. Evet, kökünde bu gizliydi. Bir kadınla ilişki, diğer kadınların vereceği hazzı unutturabilir bir erkeğe; tatlı sarışınlar, esmerler, hayalimizdeki şehvetli kadınlar hepsi bir kenara itilir. Böyle bir durumda diğerlerini tanımadan mı yaşayacağız o halde? Öyle mi yaşamamız gerekli? Yine hırs! Bunu farkeder etmez Kitty ile ilişkimizi değişmez bir noktaya getirmek için çalıştım. Bir erkeğin bazı kısıtlamaları kabullenmesinin gerekli olduğunu açıkça belirlediğim karşılıklı uzun bir konuşmanın sonunda bunu anlattım ona. Kişi her şey ve herkes olmak için, herkese her şeyi vermek için çılgınca isteklerine kendini koyvermemelidir.

Kitty hayal kırıklığına uğramıştı belki ama aynı zamanda konuşma tonum ve heyecanım onu memnun etmişti. Daha doğrusu kafasına, kendi olağanüstü yaradılışına, böylesine yönelişim gururlandırmıştı. Onu arkadaşça ziyaret etmeyi sürdürmem konusunda karara vardık. Bunda hiçbir sakınca yoktu. Ne diye mantıklı olmayalım? Benden, ve beni dinlemekten hoşlanıyordu. Şimdiden birçok şey öğrenmişti. Benim düşüncelerimin kişisel olarak onunla hiçbir ilgisi olmadığını anlıyor muydu acaba diye soruyordum kendime. Pek çok konuda isteksizdim… Dalavereli işleri bir arada yürütecek bir insan olmadığımı söyleyerek Kitty iyi niyetle benim adıma konuşmayı noktaladı.

Büyük bir rahatlama olmuştu benim için bu, ama sorun bitmemişti. önceleri sanki ona verdiğim değerden hiçbir şey kaybetmemiş olduğunu kanıtlamak istercesine ziyaretine gitmeye zorunlu hissediyordum kendimi. Bu konuşmalardan sonra ona olan ilgimin yok olduğunu düşünürse kırılırdı. Fakat bu ziyaretlere kendimi zorunlu hissetmem uzun sürmedi. Boşluktaki günlerimde ona ara sıra uğrayıp karşılıklı birkaç sigara ile rom içmek olumlu bir etki yapıyordu bende. Kitty ile birlikteyken rahattım.

Kaybolan kitap bana haftalardır onu görmediğimi hatırlattı: ve akşamı onunla geçirmeyi, Iva ile kavgalaşmaktan böylece kaçınmayı; sakinleşerek yatıp uyumayı düşündüm.

Kitty’nin kapısının üzerindeki pencereden ışık görünmüyordu ama ev boş değildi. Kapıyı vurmadan önce sesini duymuştum. Ardından kısa bir sessizlik oldu, eldivenlerimi çıkartıp tekrar kapıyı vurdum. Kapının üzerindeki küçük pencere boyalıydı, çünkü üst merdivenlerden rahatlıkla evin içi gözetlenebilirdi. Bu nedenle içerde ışık yanıp yanmadığını anlayabilmek güçtü. Işıkları açık bile olsa iç taraftaki odada, yani mutfakta olabilirdi. Fakat üçüncü kez vuruşumda pencerenin düzensiz fırça izleri ve boya yarıkları arasından birdenbire ortalığa ışık yayıldı. Biri ile konuştuğunu duyuyordum. Sonra kapının tokmağı çevrildi ve Kitty göründü. Sabahlığının kemerini bağlamaya çalışıyordu. Beni gördüğüne pek sevinmediği açıktı. Benim de bir bakıma hevesim, isteğim kaçmıştı. Evin oradan geçerken ona verdiğim kitabı almak için uğradığımı söyledim. Pek uygun düşmeyen buruk bir şakayla ayaklarımın sırılsıklam olduğunu belirtmeme rağmen beni içeri çağırmadı.

‘Oh, ama şimdi kitabı arayamam, evin içi darmadağınık. Yarın tekrar uğrasan nasıl olur?’

‘Yarın için bir şey söyleyemem.’

‘Meşgul musun?’

‘Evet.’

Şimdi aynı alaycı buruklukla olayı hafifletmek için çaba gösterme sırası ondaydı. Durumun tadını çıkartmak istercesine, koluyla kapının pervazına abanmış, gülümseyerek bana baktı. O anda hiç de yakalanmış olmaktan rahatsız görünmüyordu.

‘Çalışıyor musun?’ diye sordu.

‘Hayır.’

‘O halde neden meşgulsun?’

‘Sadece bir işim çıktı, gelemem. Fakat şu sana verdiğim kitabı almam gerekiyor. Şey . . benim değil de…’

‘Iva’nın mı?’

Başımı salladım. Odanın içine doğru gözüm kaydı ve sandalyenin arkalığında asılı duran bir erkek gömleği gözüme çarptı. Birkaç santim daha köşede dursaydım adamın kolunu görebilecektim. Odanın içi her zamanki gibi bunaltıcıydı ve sanki bir duman bulutu içinden Kitty ile bağlantılı olarak düşündüğüm ağır, insanı rahatlatan fakat yine de irkilten o koku burnuma gelmişti. Oda kapısının önünde, holde, içimi bir özlem, ve kıskançlık kaplamıştı. Bir budala gibi duygularıma karşı koyamadım. Artık geri dönülmesi imkânsız bir biçimde onun bana vermek istediği rahatlığı ve duyguları reddetmiştim. O da arkasına dönüp baktı ve bana gülümseyerek, yarı aşağılarcasına sadece, ‘Oradaki gömleğin senin olmaması benim suçum değil.’ dedi.

‘Ne zaman alabilirim?’ diye öfkeyle sordum.

‘Kitabı mı?’

‘Geri almam gerekiyor! Şimdi bulamaz mısın? Burada beklerim.’

Şaşırmıştı. ‘Korkarım bulamıyacağım. Yarın sana postalasam olmaz mı?’

‘Başka çaresi olmadığına göre, öyle olacak.’

‘Pekâlâ Joseph, hadi iyi geceler.’ Kapıyı kapattı.

Kapının üzerindeki pencereye gözüm takılı, orada öylece kaldım. Fırça izleri ve boya yarıklarından sızan ışık karardı. insanın içini karartan bir kahverengiye büründü pencere. Lâhana ve domuz yağı kokusu sinmiş

merdivenlerden, duvar kâğıtları arasında birikmiş toz toprağın arasından aşağı indim. İkinci kat sahanlığına geldiğimde aşağı katın aralık kapısından aynanın karşısında bir elinde traş makinesi, bir kolu havada, kilotlu bir kadın gördüm. Yanında duran radyonun üzerine bıraktığı yanan sigarasından iki şerit halinde dumanlar yükseliyordu. Kadının görüntüsü karşısında bir an için duralamıştım. Ve sanırım ayak seslerimin kesildiğini farkederek gözetlendiği duygusuyla dönüp baktı — geniş yüzü şaşkın ve öfkeliydi. Eskimiş, adsız daire kapılarına asılı çamaşırların, kadife sandalyelerin ve pirinç tokmaklı, yüksek, meşe sokak kapılarının bulunduğu merdivenlerden hızla geçerek bir solukta hole indim. Her kapıdan başka başka sesler yükseliyordu: kızartma sesleri ve kokusu, yüksek sesli tartışmalar, yumuşak, alçak, memnun, inandırıcı konuşmalar, halk şarkıları:

… Chattanooga choocho…

. . çıngırdayan telefonlar, aşağıda kapıcının sonuna kadar açılmış radyosu. Bir altlık üzerinde bronz bir Laocoon heykeli, Truva atına kargı attığı ellerinde, kocaman, kenarları kararmış dantellerle çevrili eski bir abajur kılıfı taşıyordu. Eldivenlerimi elime geçirip bileklerimden ilikleyerek dış sahanlığa çıkarken Kitty ile şampiyonun (düşünüp ona bu adı yakıştırmıştım) yatağa girmiş olduklarını ve araya giren olayla şampiyonun iyice sabırsızlanıp iştahlandığını düşünmekten kendimi alamadım. Oysa tarafsızca düşününce Kitty'nin dilediği gibi yaşamaması için hiçbir neden bulamayışıma karşın fena halde aşağılanmış, hakarete uğramış ve pişmandım.

Yağmur ve sis geçmiş, kuvvetli bir rüzgâr çıkmıştı.

Ölülerin beklediği çamurlu bataklık yerine sanki iki tarafı ağaçlıklı, tertemiz bir patika, çenelerini açmış bir canavar görüntüsü gibi uzanıyordu. Bulutların arasında rüzgârın yardığı bir oyuktan tek tük yıldızlar görünüyordu. Su birikintileri üzerinden atlayarak köşeye kadar koştum. Bir tramvay, rayları üzerinde salına salına, havadaki elektrik tellerinden kıvılcımlar saçarak yaklaşıyordu. Tramvay hareket halindeyken atladım ve soluk soluğa sahanlıkta durdum. Biletçi, yağmurda tramvayın kaçırmanın kötü bir şans olduğundan söz ederek tehlikeli bir iş yaptığımı, dikkatli olmamı söyledi. Tramvayın zangırdayan pencereleri rüzgârın uğultusunda göz kırpar gibiydi. Çan sesiyle yola koyulduk.

'Her zamanki kıyamet!' diyerek biletçi kolu çekti.

Genç bir askerle bir kız bindi duraktan: ikisi de sarhoştu. Arkalarından yaşlıca sivri suratlı bir kadın; elleri cebinde, sanki göbeğini alttan taşıyormuş gibi görünen, çenesi gömleğinin yakasına gömülmüş, kılıksız bir polis; kısa etekli, çorapları dizlerinde büzüşmüş, kürklü, gözleri nemli, düzgün dişli bir kadın.

Kadın kendine yol açıp öne doğru ilerlerken biletçi, ‘Böyle bir gecede, yaşını başını almış böyle bir kadının tramvaylarda değil, evinde, sobasının başında olması beklenir diye düşünüyor insan.’ dedi. ‘Ne var ki,’ diye bana ve polise dönerek ekledi. ‘iş saatleri böyle.’ Ve sarı dişlerini göstererek sırıttı.

‘Do’ch’ester! inen var mı? Do’ch’ester!’

Tramvaydan atladım ve rüzgâra karşı savaşarak orada bir köşeye sığınıp soluk aldım, sonra dura dinlene eve doğru ilerlemeye çalıştım. Bulutlar bir küme yıldızın arkasında kalmıştı gökyüzünün karanlığında — evren, böylesi rüzgârlı bir gecede yine her zamanki sonsuz görevinin başındaydı.

Eve geldiğimde Iva’yı beni bekler buldum. Nerede olduğumu sormadı. Sanırım her kavgadan sonra olduğu gibi göl kıyısında yürüyüşe çıktığımı kabullenmiş olmalıydı. Sabah aramızda kısa bir konuşma geçti, uzlaşmıştık.

13 Ocak

Karanlık, ağır bir gün. Sabah ilk olarak ne yapmam gerektiğini bilmez bir şaşkınlık içinde uyandım — önce terliklerimi mi giyseydim acaba, yoksa hemen üstümü mü değiştirseydim, haberleri dinlemek için radyoyu mu açsaydım, traş olmak için hazırlıklarımı mı yapsaydım? Tekrar kendimi yatağa bıraktım sonunda. Toparlanmaya çalışarak panjurun yarıkları arasından duvara vuran karanlık gölgelere dalmışım. Bir saat kadar sürdü bu. Sonra kalktım. Alçak bulutlar sarmıştı gökyüzünü; pencerelerden yağmur süzülüyordu. Çevremdeki damlar —yeşil ve kararmış pirinç madeninin koyu kırmızı renkleriyle ışık almayan bir mutfaktaki tencereleri andırıyordu.

Saat on birde saçlarımı kestirdim. Öğle yemeği için 63. sokağa kadar gittim; beyaz bir tezgâh üzerinde kızarmış balık kokuları arasında, sokaktaki demir parmaklıklara ve kocaman levhaları andıran kaldırım tuğlalarına bakarak yemeğimi yedim. Lokantanın üst katında, binanın öbür köşesinde kolları ve bacakları olan bir hamburger, yanan bir çubuk üzerinde

hardal kavanozuna uzanıp geri çekilecek biçimde dengelenmişti. Bardağımda kalan tatlı artıklarını bir ekmek parçasıyla sıyırıp iri kar taneleri altında yürüyüşe çıktım. Bana gülünç gelen Valentine günü kartlarım inceleyerek dükânların içini dolaştım, zarf almayı aklımdan geçirdim, fakat onun yerine bir kutu kremalı çikolata aldım ve iştahla kutuyu silip süpürdüm. Sonra bir atış poligonu dikkatimi çekti. Yirmi atış için para ödedim, hiçbir isabet kaydetmeksizin sadece hakkımın yarısını kullandım. Tekrar sokağa çıktığımda duvarları aşk ve dehşet sahnelerini resmeden dergilerle kaplı bir gazete bayiinin yanında biraz ısındım. Sonra bir Hristiyan Bilimsel kütüphanesine girdim, 'Monitor' adlı kitabı aldım, okumadım. Kitap elimde, oturduğum yerde 'Manchester Guardian' dergisinin ön sayfasında reklâmı yapılan gaz sobalarının adını hatırlamaya çalıştım. Biraz sonra tekrar sokağa çıktım, Coulon Jimnastik salonu önünde boksörlerin fotoğraflarını izledim. 'Genç Salemi, şimdi de Güney Pasifik'te!' Ne müthiş omuzları vardı!

Tanımadığım, bilmediğim sokakları seçerek geri döndüm. Bildiğim sokaklardan hiçbir farklı yanı yoktu birinin olsun. İki adam testere ile bir ağacı kesmeye çalışıyorlardı. Bir bahçe parmaklığından habersizce bir köpek fırladı. Böyle köpeklerden nefret ederim. Yağmurluklu, kırmızı çizmeli bir adam, bir ateşin içine boş kutuları atmakla meşguldü. Taş bir binanın üst pencerelerinden birinde küçük, sarışın bir erkek çocuğu, başında kâğıt bir taçla 'kralcılık' oynuyordu. Omuzlarına bir battaniye almış incecik parmakları arasında, âsâ yerine ufak, yeşil bir sopa tutuyordu. Beni görür görmez âsâsını derhal bir tüfek biçiminde koltuğunun altına sıkıştırdı ve bana doğrulttu, 'Bang!' diye bağırarak ateş etti. Şapkamı çıkartarak başımdaki hayalı kurşun sıyrığını ona gösterişime güldü.

Kitap öğle postasıyla elime geçti. Bu gece kitabı bulacağım. Umarım son aldatmacam olur.

14 Ocak

Bugün elli yedinci caddede Iva'nın kuzeni Sam Pearson ile karşılaştım. 'Seni ortalarda göreceğimi sanmıyordum, hâlâ aramızda mısın?' dedi.

Suratsız bir ifadeyle, 'Alaska'da değilim.' diye cevap verdim.

'Ne yapıyorsun peki?'

'Hiçbir şey.'

Yaptığım şakayı kabullenerek gülümsedi. Dur bakayım, kim söylüyordu? Sanat okulu kurslarına gidiyormuşsun.’

Cevap: Sadece bir söylenti.’

Soru: ‘Ne yapıyorsun öyleyse?’

Cevap: ‘işte… Iva ile yaşıyoruz.’

Tekrar gülümsedi ama artık şaka mı yaptığım, ciddi mi konuştuğum konusunda pek emin değildi.

S: ‘Çalıştığını filân duymuştum.’

C: ‘Hayır, bütün gün evde oturuyorum ve hiçbir şey yapmıyorum.’

S: ‘Hiçbir şey mi?’

C: ‘Kesinlikle hiçbir şey.’

S: ‘Oh, sonunda hepimiz orduya gideceğiz, öyle değil mi?’

(Sam’ın üç tane pek büyümüş sayılmayan çocuğu var.)

C: ‘insan gücü daha ciddi bir biçimde eksilirse, evet.’ Sam’a kaba davranmıştım. Her zaman, sorularıyla benim Iva’ya uygun bir eş olup olmadığımı kontrol etmek amacıyla üzerimde toplumsal ve aile ilişkilerimiz yönünden gaddarca bir üstünlük sağlamaya çalışmıştır. Bu konuşmamızı Almstadt’lara yetiştireceğinden hiç kuşkum yok.

15 Ocak

Kendine dikkat et, bu dünyaya en büyük hizmeti yapmış olacaksın.

Dün Mr. Fanzel ile bir konuşma geçti aramızda. Terzi olan Fanzel, Alsas’lı kibar bir beyefendidir. Geçen ilkbaharda bir açık pazarlıkla iki yüz adet Fransız Lille ipliği makarası almış. Bir makara için yirmi beş sent ödemiş, şimdi ise makaraların fiatının yetmiş beş sent olduğunu söylüyor ama hiçbirini satmaya niyetli değil. Bu artış diktiği giysilerde kâr sağlıyordu ona ve 1928’de en çok dikiş diktiği yıla kıyasla bu yıl işleri çok daha yoğunlaşmış. Müşterilerinden biri altı yeni takım elbise ile iki spor ceket ısmarlamış. ‘Yakında dikiş malzemem kalmayacağa benzer. ilerisini düşünmem gerek, bu nedenle fiatları arttıracağım!’ diyor Mr. Fanzel. Bu da onun aklı, tabii piyasa aklı. Herkes bir kuralı uygulasa genel refah güvencesi sağlanır. Bir yıl önce Mr. Fanzel ceketimin kopan düğmesini bedavadan dikmişti, bu yıl ise on beş sent ücret aldı. Belki o değerli Lille

ipliğini kullanmıştır, ya da bu yıl böylesine çok müşterisi olduğuna göre değeri artmıştır. Mr. Fanzel gerçekte korkuyor. Görünüşte fırtınayı atlatmış bir güvenlilik duygusu yaratmak istiyor ama pek çok yönden de dehşetini ortaya koyuyor, farkında değil. Dört yıl önce görevlerinden alınan kiracıları bugün yüksek maaşlı savunma görevlileri olarak çalışıyorlar. Ve içlerinden biri seksen dolara malolacak bir takım elbise ısmarlayarak Mr. Fanzel'i şaşkınlığa uğratmış. Artık Mr. Fanzel'in müşterileri Kenwood semtinin zenginleri olup çıkmış. Aynı kiracısının bir zamanlar kirasını ödeyemediği için evden çıkarılacak duruma düşmüş olduğunu anlatmaktan kendini alıkoyamadı. Şimdi ise aynı kişi haftada yüz on dolar kazanıyormuş. Mr. Fanzel sadece dikişinde usta bir terzi, böylesi büyük değişiklikler yaratan alınyazısını anlayamıyor. Savaş ve değişen kiracıları karşısında duyduğu korku ile Jeff Forman'ın düşen uçağının gölgesinin bile güvenliğine zarar getireceği bir dönemde kırk dolarlık dikişi için bir elbiseye seksen dolar fiat koyarak ya da bedava diktiği bir düğme için on beş sent ücret alarak kendini güvence altına alma rahatlığında bir adam. Mr. Fanzel masum, benim suçladığım duygusal hava, iklim. Bu hava içinde Jeff Forman'ı bir an için olsun düşünmeden yaşamaktan tad alabiliyoruz. Nerede kaldı kendisine teşekkür borçlu olduğumuz için bir söz sarfedelim. Sunu ve istek. Bu asla değişmez. insanlar tatmin olacaklardır, ister taraklarıyla, ister asker düdükleriyle, ister lâstikle, ister viskiyle, ister bozuk etle, konserve bezelyeyle, ister cinsel ilişkiyle, ister tütünle. Her türlü gereksinme karşılanır ve bunu düzenleyen biri bulunur. Köpeğinizi gömecek birini bulabilirsiniz, sırtınızı ovduracak bir tellak bulabilirsiniz, Swahii dilini öğretecek birini bulabilirsiniz, falınızı okuyacak, rakibinizi öldürecek birilerini bulabilirsiniz. Geniş çapta düşünülürse bütün bunlar mümkündür. iskoçya'lı düşünür John Law döneminde Parisli bir sakat varmış; kamburunu, yazı yazacak yeri olmayan kimselere masa olarak kiralarmış.

Zavallı Mr. Fanzel ne yapabilir? Fırsat bulmuşken para yapması gerekir; küçük insanlardan biri o. Çöküş sırasında malını mülkünü ancak koruyabildi. Benim çalışmadığımı bildiği halde yine de düğmemi dikmek için on beş sent ücret istemesi gerekir. Yoksa bütün inceliğine, iyiliğine karşın bir de bakacak ki en gerilerde kalmış. Ve orada Şeytan en baştakilerin arasından onu yakalayabilir. Hem sonra fiatlarını düşük tutar, hayırseverlik yaparsa kim Mr. Fanzel'in etini, lâhanasını, kahvesini, evinin damını, her sabah 'Tribune' gazetesini, sinema parasını, Prince Albert tütününü sağlar?

Fiat kontrolünün kaldırılmasını savunan ve böylelikle cephane imalâtını destekleyen eski Başkan Hoover'in bir makalesini okudu bana.

'Ne düşünüyorsun bu konuda?'

Siz ne düşünüyorsunuz, Mr. Fanzel?'

'Böyle bir tasarı ülkeyi kurtaracaktır.'

'Ama ülkeyi kurtarmaları için onlara bir bedel ödememiz mi gerekir? Bunların imalâtı için başka nedenleri yok mudur?'

'Bir iş yapıyorlar onlar.'

'Bana kalırsa şimdi dünyanın parasını yapıyorlar, öyle değil mi?'

'Daha çoğunu kazanmaları herkes için daha iyi olacaktır. Bu bir iştir. Ah ..' elini bana doğru sallayarak güldü. 'Siz anlamıyorsunuz. Daha çok çalışacaklar ve savaşı daha çabuk kazanacağız.'

'Ama fiatlar yükselecek, bir sürü paranın da hiç değeri olmayacak.'

'Oh, anlayamıyorsunuz.' diye zencefil rengi bıyıklarıyla burnundaki kıllar arasından zorlukla soluyarak güldü.

'Mr. Fanzel, karınıza bir elbise diktiğiniz zaman para alıyor musunuz?'

'Ben sadece erkek elbisesi dikerim, kadın değil.'

Tezgâha üç tane beşlik bıraktım ve ceketimi aldım.

'Yine de üzerinde düşünün.' diye arkamdan seslendi. 'Bir adamı boşuna Başkan yapmazlar.'

Haftalardır düştü düşecek diye korktuğum düğmemi elimle değerini tartarcasına tutarak yürüyordum. On beş sent üç fincan kahve, üç püro, bir buçuk bardak bira, beş günlük gazete, ya da bir paket sigaradan biraz daha azdı, fakat yine de üç telefon ya da bir kahvaltı parasıydı. Iva'nın çeki kütüphanede kaldığı için kahvaltı edememiştim. Bu hafta para durumu sıkışıktı. Ama bir öğün yemeği kaçırmak beni pek rahatsız etmiyor. Hareketli bir kişi kadar kalori harcamıyorum, üstelik yağ bağlayacağım. Mr. Fanzel beni bir tostla bir kahveden yoksun bıraktığını duysaydı kuramsal olarak vicdanının rahat etmesi için her türlü hakkı olmasına karşın, eminim dehşete düşerdi. Kendi kendimden sorumlu olmalıyım, benden sorumlu olacak değil ya. 'Suç ve Ceza'da terzi Luzhin'in sözlerini anımsıyorum: Luzhin İngiliz ekonomistlerini okur, daha doğrusu okuduğunu iddia eder ve 'Eğer paltomu ikiye bölüp bir zavallıyla paylaşmak istersem bunun kimseye

yararı olmayacaktır.’ der. ‘ikimiz de soğuktan donarız.’ Ne diye iki kişi birden üşüsün? Hiç değilse bir kişinin ısınması daha iyi değil mi? Doğrusu kuşku götürmez bir sonuç. Sabah kahvaltımdan hiç söz etmeksizin Mr. Fanzel’e anlatacak olsam hiç kuşkusuz bu düşünüşe katılacaktır. Yaşam güç! Vae victis! Zavallılar acı çekmelidir.

16 Ocak

Oldukça sakin bir gün.

18 Ocak

Bu sabah Marie çarşafları değiştirip toz alır, camları silerken onu izledim. Onu pencerelere tırmanmış görmek beni özellikle büyüledi diyebilirim. Onun işiydi bu ama kendi bile bir zevk alıyordu. Camı parlatırken gözlerini -elindeki bez parçasından ayırmadan ovalıyor, gıcırdayan pencereleri açıp kapıyor, lekeli camların üzerindeki süzülen suları siliyor, siliyordu.

Kirli bir yeri temizlemek — son derece basit, son derece insanca bir olay. Ben ayakkabı boyarken bunun biraz olsun bilincine varmıştım. Marie camları silerken bambaşka bir insandı. Ne denli tertemiz, ne denli insanca. Zaman zaman temizleme eyleminin başlı başına bir zevk kaynağı olabileceğini düşünürüm. Fazlaca bir acelecilik var gerçi temizleme işinde; bazan bedenen ve yürekten .insanı uğraştıran bir iş olabiliyor. ‘Ah, yarın nereyi temizleyeceğim diye heyecanla uyurum.’ Ama bir noktada düşünülecek olursa bir denge ve bir düzen kavramı olarak önemi var gerçekten. Kadınlar çocukluklarında mutfaklarda öğrenmeye başlarlar temizlik kavramını. Ve lavabolardan camlara, masalara, çocukların ellerine yüzlerine kadar gelişir bu kavram. Ve daha sonra bazı kadınlar için Tanrısal bir anlayış olabilir.

19 Ocak

Sussie Farson gözyaşları içinde Iva’ya kocasından dert yanmaya geldi. Onları yalnız bırakmak için çekildim aralarından. Sussie ile kocası sonu gelmez bir savaş içinde. Walter sağlıklı, kırmızı yanaklı, iri çeneli, sarışın, çoğu kentli kızların tutulduğu Dakota’lı bir genç. Iva’nın okul arkadaşı olan Sussie kocasından altı yaş büyük. Walter aralarındaki yaş farkından, evlilik

tuzağına düşmüş olduğundan ve dahası bebekleri küçük Barbara'dan sürekli bir yakınma içinde. Son olarak Iva'nın öfkeyle Walter'in kafasını kırmamı istediğini anımsıyorum! Walter, bebek uykusunda onu rahatsız ettiği için ağzına bir mendil tıkamış. Geçen hafta da aynı nedenle çocuğun çenelerini birbirine geçirircesine sıkmış, neredeyse boğacakmış. Bu hafta ise Sussie'nin yüzünü morartmış. Iva, Sussie'ye ondan ayrılmayı önerdi, Sussie de zaten niyetli olduğunu söylüyor.

20 Ocak

Iva ile saat altıda kentte buluştuk. Evliliğimizin altıncı yıldönümüydü. Iva bir kutlamayı hakettiğimizi söyledi. Yılbaşında da bir eğlence düzenlememiştik. Kötü bir yıl geçirmiştik. iyi bir akşam yemeği ve bir şişe Fransız şarabı için yeterliydi bütün bunlar. Iva bu gecenin diğer gecelerden biri gibi geçmemesi konusunda kararlıydı.

Randolp ve Wabash istasyonunda inerek El'e geldim. Caddenin bir ucunda kıvrılarak kırmızı yol şeritleri uzanıyor, karşı uçta ise kömürle çizilmiş, yumuşak bir cizgi halinde siyah şeritler görülüyordu. Bu şeritler boyunca göl kıyısı küçük lâmbalarla donatılmıştı. Gelip geçen trenlerin ışıkları altında kentin yoğun kalabalığı durulmak üzereydi. Her geçen trenin ardından, son vagonun çift lambaları dönemeci kıvrılır kıvrılmaz bir karanlık çöküyordu ortalığa. Aşağıda kalan caddenin ışıkları ise peş peşe yükselen dalgaların ardında kayboluyordu. isli, demir saçaklarda güvercinler çoktan uykuya dalmışlardı. ilân tahtalarına düşen gölgelerinden her tren geçişinde damlardan tüneklerine bir gözcü saldırmışçasına kanat çırparak sıçradıkları görülüyordu.

Doğu Randolph sokağı boyunca kat kat pastalar ve tropikal meyvalarla süslü vitrinlere bakınarak yürüdüm. Kütüphanenin isli sokağında, güneye giden arabaların çıkış yolunda, bir adamın önüme serilivermesiyle gördüm ve bir anda bir kalabalığın ortasında buldum kendimi. Ve göründüğü kadar uzak olmayan bir mesafeden bir polis, arabasının tepesinden bize doğru bakıyordu.

Önüme düşen adam iyi giyimli, orta yaşı geçkindi. Şapkası saçları dökülmüş başının altında ezilmiş, dili sarkmış, dudakları da şişmiş gibiydi. Eğilip yakasını açtım. Bir düğme fırladı. Bu arada polis kalabalığı yararak gelmişti. Ellerimi bir kâğıt parçasına silerek geri çekildim. Polisle birlikte yerde yatan adama bakıyorduk. Sonra polisin yüzü dikkatimi çekti. Uzun,

dar bir yüzü vardı. Bir çizmeye benzetilebilirdi. Yüz çizgileri keskin, yanakları kırmızı, rüzgâr yanığı, çenesi köşeliydi. Favorileri hafif aklaşmış, mavi şapkasının kenarları favorilerinin yarısını örtüyordu. Düdüğünü öttürdü. Bu işaret gerekli değildi, zaten diğer polisler de olay yerine doğru geliyorlardı. ilk gelen polis biraz yaşlıcaydı. Eğilip yerde yatan adamın cebinden deri bir atkıyla kilitlenen, babamınkine benzeyen eski bir cüzdan çıkarttı. Cüzdanın içinden çıkarttığı kartı okudu. Yerde yatan adamın paltosu arkasında büzülmüş, göğsü ve karnı soluk almak için savaşırken inip kalkıyordu. Sürekli düdüğünü çalarak yaklaşan ambulans için kalabalığın arasından bir yol açıldı. Toplanan seyirciler olay yerinden pek ayrılmaya gönüllü olmamakla birlikte yana çekildiler. Adamın kızaran yüzü birden soluverse, elleri hareketsiz kalıverse, çenesi düşüverseydi? Belki de sadece bir sara kriziydi.

Diğerleriyle birlikte yol almak için geri çekilirken elimi alnıma doğru götürdüm; hafif bir ağrı hissetmeye başlamıştım. Parmak uçlarımla annemin öldüğü gece Diana teyzemin alnımda bıraktığı yara izini aradım. Hemşire bize haber salmış, hepimiz annemin başına koşuşmuştuk. Annem gözleri kapalı olduğu halde hâla yaşıyordu belki de. Çünkü Diana teyzem üzerine kapandığı zaman son bir kaç cümle söylemek ya da onu öpmek istercesine dudaklarını kımıldatmaya çalışmıştı. Diana teyzem bağırıp çağırıyordu. Onu annemin üzerinden çekmeye çalıştım. Hışımla dönüp uzun tırnaklarıyla öfkeli bir tokat attı bana. Ve hemen arkasından her şeyin bulanıklaştığı anda annem ölmüştü. Elim alnımda, Diana teyzemin, ‘Bir şeyler söylemek istedi! Benimle konuşmak istedi!’ çığlıkları arasında ona bakakaldım.

Kalabalığın içindekiler için yerde yatan adam bana da göründüğü gibi beklenmedik bir olay olmuştu. Hiçbir uyarısız yığılıvermişti yere. Bir taş, bir tahta parçası, bir kurşun yüzüne çarpıp, yaralamıştı belki; ya da kurnaz düşmanı yiyeceği hapis yıllarından kurtulup kaçmıştı çoktan; karanlık çöküyordu. Yüzümüzde bir ağırlık, yerde yatan adamın son iniltileri karşısında hepimiz yalan söylüyoruz. Son soluğu kuvvetlice yere bastığınızda ayağınızın altında ezilen çakıl taşlarının gıcırtısı gibi..

Kütüphanenin merdivenlerine çıktım ve oradan mavi ambulansın geri çekilen kalabalığın arasında açılan dar geçitten yerde yatan adama yaklaştığını gördüm.

Iva’ya olaydan hiç söz etmedim;onu bundan uzak tutmak istedim. Ama kendimi bir türlü olaydan kurtaramıyordum. Yemek sırasında bir kaç kez yere yığılıp kalan adamın görüntüsü gözümün önünden gelip geçti. Kutlamamız pek eğlenceli geçmedi. Iva hasta olduğumu sandı.

21 Ocak

Sussie Farson müthiş bir heyecanla gelip kocasıyla Detroit’e gidecekleri haberini verdi. Savaş komisyonu tarafından bir radyo kursuna gönderiliyordu. Sussie ile aynı okula kabul edileceğini umuyormuş. Bebeği Farson’un kız kardeşine bırakacaklarmış. O da ‘yirmi altısında’ kentteki lokantalardan birinde çalışan bir kız. ‘Janey bebeği çok seviyor, ona bakacak. Iva sen de arada sırada uğrar, onlara göz kulak olursun. Sana Janey’in adresini vereyim de.’

‘Tabii.’ diye Iva ilgilenircesine cevap verdi ama soğuk karşılamıştı bu öneriyi. Sussie aceleyle dönüp gittiğinde, ‘Sersem kadın!’ diye söylendi. Ya çocuğa bir şey olursa”

‘Kocasını kaybetmek istemiyor, hepsi bu.’ dedim.

‘Kaybetmek mi? Ben olsaydım şimdiye dek çoktan vurmuştum onu. üstelik Sussie sadece işleri daha güçleştiriyor. Herhangi bir terslik olursa kocası onu suçlayacaktır. Oysa Sussie’ye sorsan bütün bunları aşkı uğruna yaptığına inanıyordur. Aman bu adam da! Hiç sessiz duramaz mı?’

Mr. Vanaker aksıra tıksıra boğazını temizliyordu. Bizim odada herhangi bir hareket onu da hareketlendiriyordu. Iva, pek kendisinden beklenmeyen bir öfkeyle terliğini çıkarıp duvara vurana kadar Mr. Vanaker susmadı.

22 Ocak

Öğle yemeğini atlatmayı düşünerek kuvvetli bir kahvaltı yaptım. Ama saat birde dayanılmaz bir açlıkla Abt’ın kitabını elimden fırlattığım gibi yemeğe çıktım. Eve dönerken birkaç tane portakal ile koca bir paket çikolata aldım. Saat dörde kadar onları da yiyip bitirmiştim. Sonra Fallon lokantasında yine aç kurtlar gibi akşam yemeğimi yedim. Birkaç saat sonra, sinemada bütün bunların üstüne bir paket karamela ile bir torba nane şekerinin büyük bir kısmını atıştırdım. Şimdi saat on bir ve hâlâ açım.

24 Ocak

Dün akşam yemekte Almstadt'lardaydık. Kuzen Sam benimle karşılaştığını onlara yetiştirmemiş. Oysa onunla konuşmamızdan söz ederek Iva'yı konuya alıştırmıştım. Ama hiçbir şekilde olaya değinilmedi. Yaşlı Almstadt yeteri kadar mal getirilememesi nedeniyle pek kâr sağlayamadığından söz ederek kimseye konuşma fırsatı bırakmadı. Kayınvalidem de son günlerini epeyce dolu geçirmiş. Geçen hafta Rus Pazarı için bir pasta yapmış, bu hafta da klübün bütün üyeleri Kızıl Haç'a kan bağışında bulunuyorlarmış. Her hafta bir çift tek parmak eldivenlerden örüyormuş. Önce bildiğimiz eldiven örmeyi denemiş, ama başaramamış. Parmakları beceremiyormuş. Kızlar, Alma ve Rose bütün erkeklerin orduya alındığından, ortalıkta erkek olarak sadece orta okul öğrencilerinin kaldığından yakınıyorlarmış. Mrs. Almstadt ben orduya gittikten sonra Iva'nın onlarla kalmasını istediğini tekrarladı. Bu konuyu bir karara bağlamak için önümüzde epeyce zaman olduğunu söyledim. Iva'yı tekrar onların yanına bırakamayacak kadar çok seviyorum.

Haftaya babamlara gideceğiz. Haftalardır üvey annemin davetlerine gidemiyorduk; artık alınmaya başladı.

26 Ocak

Üşütmüşüm, yatağa düştüm. Marie sabah bana çay yaptı. Iva da öğlen yemeğinden sonra beni kontrol etmek üzere eve geldi. Bir sepet Louisiana çileği getirmişti ve çilekleri pudra şekerine batırarak yatağıma getirdi. Yatak örtüsü çilek saplarından yeşil lekeler oldu. Iva'nın iyiliği üzerindeydi ve bana bol zaman ayırdı. Tam bir saat kadar bana kitap okudu, sonra birlikte uyuduk. Akşam üzeri uyandım; Iva uyuyordu. Rahat odaya göz gezdirerek, sessizlikte ikimizin ahenkli soluğuna kulak kabarttım. Bu beni ona, yaptığı hiçbir şeyin yakınlaştıramayacağı kadar etkilemişti. Camlardaki buzlar daha parlak görünüyordu sanki; ağaçlar, rüzgâra karşı zengin bir orkestrayı andırırcasına çeşitli sesler çıkartıyor, karın ve göğün dondurucu rengi sanki ışıl ışıl yanıyordu. Kusursuz, hiçbir zarar getireceği tehlikesi olmayan bir gün. Havanın bana verdiği bu tad en güzeliydi çünkü kendi güzelliği içinde, katıksızdı. Odanın içine süzülen ışık, içerdeki bütün eşyaları çirkinliklerinden sıyırıp atarak onları arındırmıştı sanki. O ana kadar karyolanın önündeki uzun, kırmızı halıya duyduğum nefret yok olmuştu. Aynı şekilde radyatörün önündeki divanın üzerinde duran kilim parçası,

kapının üst pervazındaki lekeli beyaz boya, tuvalet masasının altı tane çirkin cücenin çirkin burunlarına benzettiğim tokmakları gözüme hiç de kötü görünmüyordu. Yerin ortasında, sanki bu sakinliği ve katıksızlığı rastgele belirleyen bir parça kırmızı ip duruyordu.

Kendi kendimizi değerinden aşağı görmek için büyük bir baskıyı yüklenmemiz gerek. öte yandan, uygarlık bize her birimizin değeri tahmin edilemeyen fertler olduğumuzu öğretir. O halde şu iki hazırlık gereklidir: biri yaşam, diğeri ölüm için. Bu nedenle kendimize bir değer biçer, sonra da kendimize değer biçmekten utanç duyarız, yoğrulur, katılaşırız. Sakin ve sessizlik öğretilir bizlere ve arada bir içimizden biri bu ölçüyü kaçıracak olsa, öylesine soğukkanlılıkla yapar ki bunu, sanki iç dünyasını, ruhunu değil de tırnaklarını inceliyormuşçasına, kusurlarını bir pisliğe bakıyormuşçasına küçümser. Ama hiç kuşkusuz her türlü yanlışlığın üzerimizde etkili olmasını kabullenmek de öğretilmiştir bizlere. Güneşin alnında sıraya dizilip beklememiz, çakıllı sahillerde koşturmamız, asker olmamız, izci olmamız, işçi olmamız, infilâk eden bir trenin içinde olmamız, kilitli kapıların ardında kalmamız, önemsiz olmamız ve ölmemiz. Sonuç kendi kendimize karşı duygusuzlaşmamız, meraksız olmamızdır. Karşılığında bir maden ocağı işçisi gibi ezilmek için kim kendi kendine bekçilik etmeye heveslidir? Hatta bir maden ocağı işçisi kadar bile belirgin bir yerimiz olmaksızın bir nehre çekilmiş çite doğru yüzen balık sürüleri içinden sadece bir balık olmak için?

Ama ben kendimin ne olduğunu bilmeliyim.

Yatakta uzanıp yatmak, uyanık olmak ve düş kurmamak güzeldi. Bütün gün evin içinde tembellik etmenin, hareketsiz kalmanın sonucu, geceleri gevşemiş, sanki kuvvetten düşmüş gibi yatağa seriliyordum ve sonuç olarak tabii çok kötü uyuyorum. Karmakarışık düşler görmeden bir gece geçirdiğimi bilmiyorum. Eskiden uzadıkça uzayan, bitmek bilmeyen düşler görürdüm ve beni rahatsız ederdi bu. Budalaca işler peşinde koşar, daha da budalaca tartışmalara girer, en can sıkıcı, yavan işlerle uğraşırdım. Şimdi ise düşlerim bütün çıplaklığıyla daha uğursuz önsezilerle dolu. Bazıları da ürkütücü. Bir kaç gece önce kendimi alçak tavanlı bir odada kocaman küfeler ya da sepetler içinde bir kıyımdan geriye kalan cesetler arasında gördüm. Bir kıyımın kurbanları olduklarından emindim, çünkü benim görevim belli bir aileden birini saptamaktı. Yanımda bana rehberlik eden biri vardı; yerden bir etiket bularak, ‘Bu etiket …….. üzerinde bulundu.’

dedi. Söylediği adı unutmuştum, ama sonu ‘Tanza’ ile bitiyordu. Constanza olmalıydı. Ya burada ya da Bükreş’te idi. Kılıçtan geçirilmiş adamlar mezbaha gibi bir yerde çengellere asılmıştı. Daha önce aradığım kişinin fotoğraflarını görmüştüm. Cesedin yüzüne bakarak gerçekte kendisiyle tanışmış olmadığımı mırıldandım. Sadece bir yabancı olarak bu görev istenmişti benden. Aileyi bile iyice tanımıyordum. Bunun üzerine bana rehberlik eden görevli gülümsedi. Yüzünün ifadesini anlayabilecek kadar aydınlık değildi bulunduğumuz bodrum ama, ‘Bu tür işlerde kişinin kendisini temize çıkartması en iyisidir.’ demek istediğini hissetmişti. Bu onun bana bir uyarısıydı. Tarafsızlığımı onaylamıştı. özel bir araştırma için görevlendirilmiş bir memur olarak insanca görevimi yaptığım sürece bana bir zarar gelmezdi. Ama bu adamın bana anlayış göstermesi ve sivri yüzünde bir suç ortaklığına katılırcasına yayılan gülümseme beni incitmişti. Böylesine iki yüzlü olabilir miydim? ‘Bulunabilir mi dersin?’ diye sordum ona. ‘Burada olur muydu?’ diye kuşkularımı belirtmek istedim. iki sıra halindeki cesetlerin arasındaki yoldan yürümeye devam ettik; döşemeden çok grimsi bir bulanıklık üzerinde yürüyorduk. Cesetler, daha önce de söylediğim gibi küfeler içindeydi ve yara bere içinde yüzleri şaşılacak kadar suçsuz, küçük çocuklara benziyordu. Daha fazlasını anımsamıyorum. Sadece alçak tavanlı, uzun oda Jackson Park’ındaki Endüstri Müzesinin odalarını gözümün önüne getiriyordu; bir de küçük yavrulara benzeyen cesetlerin kopmuş kolları, bacakları ve kafaları; civa gibi bir adam olan rehberim; yıllar önce babamın bana cehennem görüntülerini anlatırken gözümün önünde canlanan dehşet sahneleri, ve ona artık susması için yalvardığım o korkunç öyküler; ve son heceleri ‘Tanza’ ile biten bir ad.

Diğer düşlerim bundan biraz daha az dehşet vericiydi. Bir defasında orduda, Güney Afrika’da lâğımcı olarak gördüm kendimi. Küçük bir kasabaya geldik, benim görevim evlerin birine yerleştirilmiş olan el bombasını bulup zararsız hale getirmekti. Pencereden atlayıp kilden pervazlar boyunca kapıya doğru düşenmiş eğri büğrü, çirkin görünüşlü patlayıcı madde tellerini buldum. Ama nereden işe başlayacağımı bilemiyordum. önce hangi tele dokunabilirdim? üstelik zamanım da kısıtlıydı; başka görevlerim vardı. Tir tir titremeye ve ter dökmeye başlamıştım. Odanın öbür ucuna giderek namlumu tellere doğrulttum ve ateş ettim. Patlama geçtikten sonra duvardaki işarete isabet ettirmiş olsaydım kendimi öldürmüş olacağımı farkettim. Ama rahat bir soluk alacak zamanım bile yoktu. Elimde kerpeten, ilk teli kesmek için ilerledim.

ilk anlattığım düşümdeki rehberi, sadece geçici olarak kılık değiştirmiş, çok eskiden bildiğim bir kişi olarak anımsıyorum. Sadece onun kendisini açıkladığı zaman kendi kendimi daha çok korkutmak, gördüğüm düşü daha korkunç bir hale getirmek için hazırlanmış bir bilinçaltı düzeniydi bu.

Buluşma yerimiz çamurlu, pis bir daracık geçitti. Gündüzleri vagonların geçiş yoluydu ama bizim buluştuğumuz gece vagon tekerleklerinin sertleşmiş izleri üzerinden sadece bir keçi dolaşıyordu. Birdenbire benimkine eklenen ayak sesleri duydum. Yere daha kuvvetli basan ayak sesleri. Sırtıma bir el dokunduğunu hissederek geri dönmeden önce korkuyla bir tehlike sezinlemiştim. Ve o şiş suratın hızla yüzüme doğru yaklaştığını, sert kıllı, soğuk burnunun temasını hissederek irkildim; dudaklarıyla şakağımdan gürültülü bir kahkahayla öptü beni. Nereye gittiğimi bilmeden kaçmaya başladım. Kum ve çakılların üzerinde gıcırdayan ayak sesleri peşimden geliyordu. Uyanan köpekler tahta bahçe parmaklıkları arkasından çılgınca havlamaya başladılar. Kül, ve toz toprakların arasından sendeleyerek caddeye doğru olanca gücümle koşuyordum.

Geçen hafta yolda düşen adam, acaba gözlerini son kez açma fırsatını bulabilmiş miydi, ölümünü başucunda eğilen polisin yüzünde görebilmiş miydi? Arandığımızı biliyoruz ve bizi bulmalarını umuyor, bekliyoruz. Cani ne kadar çok şekle giriyor? içten, basit, ya da derin, kültürlü, ya da özelliksiz ama birbirinden ayırdedilmesi olanaksız şekillerde çıkıyor karşımıza. Ve o, sadece bir yabancı. Bir gün elinde, ölümünüze neden olacak silâhını göstermek üzere yüzünde en kibar ya da geleneksel gülüşüyle karşımıza çıkacak. Sokakta, merdiven çıkarken sizi ölçüp biçen, karanlıkta gözünüzü kapayıp uyumak istediğinizde onun varlığından haberdar bile olmak istemediğiniz, sizi son olarak yokluğunuza götürecek olan o yabancıyı kim bir an olsun unutabilir? Her açılan kapının ardından onun çıkıvereceğini kim aklından atabilir? Ve kim, çocukluk dönemini atlattıktan sonra ondan kaçmak, karşı koymak ya da sonunda çaresizlikle boyun eğmekten kaçabilir? Evet, onu kollarınızı omuzuna atarak karşılamaktan başka çareniz mi var geldiği zaman? Geleceği an, onun seçtiği bir an olacak. Mutluluğun, doygunluğun en yüksek noktasında gelebilir; ya da kaderin, kötülüğün doruğunda. Tıpkı eve gelen bir radyo tamircisi, bir musluk tamircisi gibi; ya da sessizce vakit öldürmek, iskambil oynamak için gelen biri gibi. Belki de hiçbir giriş yapmaksızın korkunç bir öfkeyle, soluğunuzu tıkamak üzere boğazınıza uzanan bir el gibi; masum

bir maskeye bürünüp gölgesinden çıkan kesik kesik iç çekişlerle bir anda soluğunuzu kesmek üzere.

Nasıl olacak acaba o an? Nasıl? Çırpıntılı bir denizin derinliklerine bir mil kadar gömülmek gibi mi? Ya da düşümde gördüğüm gibi bir teli keserek mi? Yoksa nehrin kıyısında, sazlıklar arasında bir bombardıman sırasında gömleğinizin altından kolunuzdan, omuzunuzdan kanlar süzülerek mi?

Böylesi pırıl pırıl bir akşamüstünde güvence içinde düşünebilirim bütün bunları. Gece bütün bunlar insanın aklına gelince yüreği, tıpkı bir zehirli mantarın zehirini akıttığı gibi nasıl korkuyla ter döker? Ama sabaha doğru kendimi yargılamak için bir yöntemim daha var. Bu çok daha dayanılmaz oluyor. Yarı bilinçli, bir ömrün tüm yanlışlıkları, yalanları, alçaklıkları ve korkularıyla kendi kendime tanıklık ediyorum. Kendi kendimi yargılamam için ve kendime gerçekte sormamam gereken bir takım sorular yöneltmek için baskı yapıyorum: örneğin, ‘Ne için bütün bunlar?’ diye soruyorum. ‘Ben niçin yeryüzüne geldim? Niçin varım?’ ‘Şunun için mi yaratılmışım? Yoksa bunun için mi yaratılmışım?’ inançlarım yetersiz, beni koruyamıyor. Sürekli olarak, değişmez bir alışkanlıkla köşedeki dükkânın tentelerini düşünüyorum. Bütün bu düştüğüm karışıklıklara karşı inançlarım işte o tentelerin rüzgâra ve yağmura karşı dükkânı koruduğu kadar koruyabilir ancak. ‘Tanrı huzur içinde uyuyamıyanları sevmez.’ diye bir eski deyiş vardır. Sabahları kalkıp giyinir ve ‘işime’ giderim. Bir günü diğerlerinden farklı geçirdiğim yoktur. Gece olur ve ben tekrar uzun saatler uyumak zorunda kalırım. ‘O korkunç serüvenlerin başladığı ve sürüp gittiği uzun saatler.’ der Baudelaire ve kâbuslar arasından kafam, soğuk rüzgârda ipe asılı çamaşırlar gibi çırpınırken uyanmak..

Güneşin batışı nefisti; büyük azizlerin günahkâr vücutlarında parıldayan kırmızı ve morun canlılığı, maviliğin en ağırı, en zengini. Iva’yı uyandırdım ve birlikte, el ele güneşin batışını seyrettik. Eli serin ve heyecan vericiydi. Hafif ateşim vardı.

28 Ocak

Babamlarda fena vakit geçirmedik. üvey annem kibar davrandı; babam meraklı sorular sormadı. Saat onda oradan ayrıldık. Iva bugüne kadar, o gece, üvey annemin kendisine bir zarf içinde evliliğimizin yıldönümünü kutlayan bir kartla bir çek verdiğinden hiç söz etmedi.

‘Bak Joseph, lütfen kızma. Paraya ihtiyacımız var, ikimizin de ihtiyaçları öyle çok ki.’

‘Kızmıyorum.’

‘Bize bir hediye vermek istediler, hepsi bu. Onların adına ince bir davranış gerçekten de. Senin yeni bir gömleğe ihtiyacın var, biraz da iç çamaşıra. Sürekli olarak onları yamayamam.’ Güldü. ‘Zaten bir yama daha koyacak yer kalmadı hiçbirinde.’

‘Nasıl istersen.’ dedim bir tutam saçını kulağının arkasına doğru iterek.

Babamla her zaman beni bir yana çekerek, ‘Sana Gartner’ların kimyada okuyan en küçük oğullarından söz ettim mi hiç? Okuldan almışlar onu, orduda mükemmel bir işi var şimdi. Onu hatırladın mı?’ şeklinde sorularıyla başlayan ve artık bir kural haline gelen özel konuşmalara girişmediğimiz için memnunum.

Hatırlıyordum Gartner’ların küçük oğlunu gerçekten de.

Babamın demek istediği benim de bir kimyager, bir fizikçi, ya da mühendis olmam gerektiğiydi. Meslek kazandırmayan okullar orta sınıfın ancak karşılayabildiği bir eğitimdi. Başarısızlıkla sonuçlanacak bir yatırımdır bu. Ve katı bir anlayış içinde, gerekli de değildir. Çünkü akıllı bir adam pekâla kendisine gerekli olan bilgiyi elde edebilir. örneğin babam üniversite okumamıştır ama konuşmalarında ‘Dur da, kendi değerlerini ellerinde eşit olarak tart.’ gibi Shakespeare’den parçalar okumayı becerir.

‘Ödünç para hem paradan, hem dosttan eder insanı.’ Bu da Kral John’dan ‘Evet, genç delikanlı.’ diye başlayan bir bölüm.

Benim yaptıklarımın kendisininkilerden daha geniş çapta olduğunu kabul ediyor; fırsatlarım daha çokmuş ona göre. Ama her şeyden önce karın doyurmak gelir. Ayrıca, meslek sahibi kişiler aynı zamanda bazan kültürlüdürler de. Örneğin George Sachs’ı alalım. George Sachs Montreal’de aile doktorumuzdu. Aydın bir kişiydi ve boş zamanlarında bir kitap bile yazdı: (Quebec Müzik Komitesi için ‘Beethoven’ın Sağırlığı üzerine Tıbbî Gerçekler’)

Babamın görüşünce ben hiçbir şekilde yürütemeyeceğim bir yaşam hazırlamıştım kendime. Ve önceleri tasarılarımı uygulamak bende bir saplantıyken, şimdi çok azla yetinmem gerektiğini biliyorum. Yani bir düzen kurmam söz konusu olamadığı için çok azla yetinmeyi kabullenmem

gerekiyor. Bugünlerde hiç kimse için kişisel seçimine göre yaşamak pek mümkün olamıyor.

29 Ocak

Vanaker'n sevgili bahçesinden geçerken boş şişelerin arasında, bir çalının üzerinde bana hiç de yabancı gelmeyen bir çift çorap gözüme çarptı. Çorabın tekini elime alıp inceledim; benimdi. Hiç kuşkum yoktu; bir yıl önce aynı desenden birkaç çift birden almıştım. Yine de iyice emin olmak için çorabın tekini yanıma alıp evdekilerle kıyaslamak istedim. Tıpatıp aynıydı diğerleriyle. Belki gerçekten Iva'nın parfümlerini o çalmıştı. Daha önce pek inanmak istememiştim buna. Mrs. Briggs, Vanaker'in bir garajda iyi bir işi olduğunu söylemişti. Pazar sabahları onun kiliseye giderken son derece şık giyindiğini görüyoruz. Bu eskimiş çoraplarımı neden çalmaya gerek görmüş olabilirdi? Iva'ya bu olayla ilgili hiçbir şey söylemedim, ve kanıtları bir bir kâğıda sarıp attım.

30 Ocak

Abt'a, kitabına hiç değinmeden bir mektup yazdım. Buna köpürecek.

31 Ocak

Hastalığım biraz hafifledi. Bu kez de temizlik hastalığı ve öfkesi: Çamaşırhaneye verdiğim gömleklerimden biri geldi, bütün düğmeleri kopmuş. Bir şikâyette bulunmam gerek.

1 Şubat

Altmış üçüncü sokakla Stony lsland arasında Alt Steidler ile karşılaştım. Yıllardır görmüyordum onu. Benim orduya alınacağımı duymuş, ben de onun için aynı haberi duymuştum. 'Beni geri çevirdiler.' dedi. 'Dişler berbat, kalp hasta. Duygusal, ruhsal rahatsızlıklarım da eklenince sakata ayrıldım. Asıl neden sonuncusuydu. Ama Jack Brill yem oldu.'

'Onu aldılar mı?'

'Aralık'ta. Bombardımancı olarak.'

'Huron sokağından bu kadar uzakta ne yapıyorsun?'

‘Ağabeyim hastahanede de, onu görmeye geldim. Geçen Perşembe bir otomobil kazası geçirmiş.’

‘Ağır mı?’

‘Yok yok, sadece biraz yakışıklılığından kaybetti o kadar.’ üzüldüğümü söyledim.

‘Frenler böyle sağlam işte.’ dedi Steidler. ‘Ama artık evlendi, o yönden pek işlerini aksatmayacak bu durum.’

‘Evlendiğini bilmiyordum.’

‘Nereden bileceksin? Sosyete sütununun başında yazmadı ki.’

‘Yani şaşırdım demek istedim. Kiminle…?’

‘Wilma. Ufaklıkla evlendi işte.’

‘Hani şu Paxton’da yanında gördüğüm kız mı?’

‘Tamam o.’

Steıdler’le ne zaman karşılaşsam Diderot’nun cun personacie) compose de hauter et de bassesse, de bon sens et de deraison.’ şeklinde tanımladığı Rameau’nun yeğenini düşünürüm. Yalnız Steidler daha kuvvetli, daha duygusal (kendince tabii) ve onun kadar kurnaz değil.

Pürosunun son kalan ucuna bir kibrit takmış, emiyordu. Siyah saçları yeni kestirilmiş, her zamanki gibi sanki yağlı boyayla boyanmış gibi tam tepesinden arkaya doğru taranmıştı. Bu saç biçimi uzun çeneli, çıkık kemikli yüzüne, etli burnu ve dudaklarını daha belirleyen, ilginç bir çıplaklık veriyordu. Solgun görünmüştü bana. Tozlu bir güneş ışığı altında El direkleri altında kireç gibi bir yüz. Traş olmuş, yüzünü pudralamıştı ve yeni bir çizgili kravat takmıştı. Ama bir zamanlar yeni olan paltosu adamakıllı yıpranmış, kahverengi kemeri ise yeşilimsi bir renge dönüşmüştü.

Bizim okul arkadaşı Morris nasıl?’ diye sordu.

Abt mı? iyidir. Şimdi Washington’da.’

‘Ya sen?’

‘Ordudan çağrılmak için bekliyorum işte. Sen ne yapıyorsun Alf?’

Oh, hep aynı. Hâlâ sakin bir yaşam sürdürmek için çabalıyorum. WPA battı, biliyorsun. Birkaç yıl kadar iyi gitti. Şeref listesinde bir sanatçıydım. önce tiyatrodaydım, hatırlarsın. Sonra luna parklarda su balesi için

programlar hazırladım, sonra bir klüpte koro yönettim. Ama her şeye sıfırdan başladım. İlk işim sokak kazmaktı. Yoldan gelip geçerken ne yaptığımı soranlara jeolog olduğumu söylüyordum. Hah, ha! Sonra da baca gözleyiciliği yaptım.'

'Anlayamadım?'

Kentin batısında fabrikaların olduğu bölgede bir dama çıkıyordum, elimde altı ayrı renk tonunda duman gösterebilen bir gereçle, günde sekiz saat fabrika bacalarını gözlüyordum. Sonra tiyatro tasarısına kalkıştım. Sonuç olarak bütün iş yattı ve Coast bölgesine gittim. Yahu, şurada Thompson'un kahvesi var, birer kahve içmeye ne dersin? iyi. Yıllardır seni görmüyorum. O neşeli, eski Coast. Kafamda bir takım düşünceler vardı. Lubitsch'i görmeye çalıştım, ama beni onla tanıştıracak kimse yoktu. Oh Tanrım, görmelisin, çılgın bir yer orası. Zırdelilik! Hiç gittin mi oraya?'

'Hiç.'

'Aman uzak dur. Bir cinayet. Ama bu yaşamın üzerinden neler atabileceğini görmek istersen, bir dene. Biraz dolaştım sayılır. Beni elli kâğıda, bir bebekmişim gibi kullandılar. Tabii senden çok farklı çevreler içinde bulundum. Sonra işte parasız kaldım, ve anneme tel çektim. Yirmi kâğıt parayla güzellik salonu ve kadın berberi olarak çalıştırdığı dükkânda işlerin pek kesat gittiğini anlatan bir mektup gönderdi bana. Kötü bir haftaydı. Biraz para toplamak için bir işe girmem gerekiyordu.' Ciddi bir ifadeyle bana baktı. Yayvan burunlu, uzun üst dudağı bıyıklarıyla örtülmüş yüzüyle devrik bir İspanyol prensine benzettim onu. Mavi gözleri sanki koyulmuştu. 'Kolay olmadı.' dedi.

'Ama Coast'un bir güzel yanı da neydi, biliyor musun?' diye ekledi. Yüzü aydınlanmıştı. 'Askerlerin çok olmadığı yerde zamparalık nefis oluyor. Bir ıslık tamam. Şu budalaca mahkemeyi duydun mu gazetelerden filân? Gerçekten gülünç olan bir şey vardı. Biraz daha uygarlaşmış olsaydık, sahneye koyabilirdik. Kanadalı subay kızı otele kapatmış, Ama kızın dediğine göre 'kardeşçe'ymiş. Subay ona 'küçük fahişem' diyormuş. Savcı bir dil sürçmesiymiş gibi düzeltmek istediğinde, (aslında o anda davanın kaybolduğunu anlamış olmalı) kız ısrarla 'Hayır' İngilizlerin sevdiği bir bisküvidir.' demiş. Şekerlik ve kaşık elinde, Alf bir kahkaha attı. 'Kimseyi böyle bir kanıtla yargılayamazlar.' Şekeri bana doğru uzatmak için öne eğildiğinde iç cebinde katlanmış bir 'Variety' dergisi gözüme çarptı. Kendi yaptığı şakanın beğenisi sürüyordu onda. Gülümseyerek

kahvesini karıştırdı ve bir yudum aldı, sonra alt dudağına sürterek yeni bir püro ıslattı.

Daha yirmi sekizinde modası geçmiş bir hali vardı. Orta okul dönemlerimizde yaşlanan komedyenlerin Oriental kokuşmuşluğunu hayranlıkla izlemek üzere okulu asardı. O zaman için artık eceli gelmiş bir tiyatro türünü benimsemişti. Küçüklüğü annesinin berber dükkânının arkasında bir odada geçti. On altı yaşında, onu iyi tanıdığım dönemlerde saat ikide kalkıp çay ve sardunya ile kahvaltı yapan bir sahne centilmeniydi. Akşamlarını 'Arrow' klübünde 'Magda' ve 'Meşe Ağaçları Altında Arzular' adlı oyunlar hakkında amatör sohbetlerle geçirirdi. Bütün okul oyunlarında oynardı. 'Juno ve Paycock' da Joxur rolünde, ve okulda hiç unutamadığı ve bir hafta başarıyla sürdürdüğü Cyrano rolünde sahneye çıkmıştı.

'Aslında Coast bölgesinden hiç dönmezdim.' dedi. 'Ama orduya çağrıldım. Gerçekte sakata ayrılmam ülke adına iyi bir puandı. Orduya alınsaydım yenilgiyi hakedeceklerdi. Psikolog bana ne iş yaptığımı sorduğunda ona şu cevabı verdim: 'içtenlikle bir cevap vermem gerekirse tüm yaşantım boyunca hiçbir şey olamadım.' Bunun üzerine, 'Orduda nasıl yapacaksın?' diye sordu. Ben de, 'Siz ne düşünüyorsunuz, doktor?' dedim.

'Bunu sordun mu gerçekten?'

'Tabii, dürüst davranıyordum. Onlara yararlı olamayacaktım. Kof çıkacaktım. Savaşa katılmak sizler gibi normal ve sağlıklı kişilere düşer. Evet, ona 'Siz ne düşünüyorsunuz?' diye sorunca kâğıtlarımı tekrar gözden geçirerek, 'Burada kalp rahatsızlığından seni ayırmışlar zaten. Bu işin sonunu böylece bağlayacağız anlaşılan.' dedi ve 'Şizofrenik tip' diye yazdı rapora. Bu da çorba kâsesine atıldığım anlamına gelir, öyle değil mi? Şöyle bir baktım. Ne dersin, sadece yüzüne bakarak anlaşılır mı bu? Ya da ömrümce hiçbir şey olamadığımı söylediğim için beni sakata çıkartmış olabilir miydi? Yeterli değil bu kadarı, öyle değil mi?'

'Değil tabii.' dedim. 'Bundan daha fazla kanıta gerek vardır, kesinlikle yeterli sayılmaz söylediklerin. Hiç üzülme.'

'Oh, üzüldüğüm filân yok benim, kendimizi kandırmayalım.' İkinci kez yaktığı kibritin alevi gözlüklerinin camında yanıp söndü. 'Beni ne yapacaklarını bilemeyeceklerdi orduda, çünkü normal bir tip değilim. Biliyorum bunu. Ben döğüşemem, bana göre değil bu. Ben sadece suya sabuna dokunmadan geçerim.'

‘Nasıl yapıyorsun bunu, Alf?’

‘Ben de bilmiyorum. Ama her ocak ayında, bir de bakıyorum, nasıl olmuşsa bir yılı daha atlatmış buluyorum kendimi. Ama gerçekten nasıl olduğunu bilmiyorum. Biraz çalışırım, biraz sömürürüm, biraz kumar oynarım. Sanırım gerçekten bir hiçim. Ya da olmak istediğim şeyi olana kadar böyle bir hiç olarak kalacağım. Ama sömürdüğüm insanları aslında eğlendiriyorum, onlara hoş vakit geçirtiyorum. Bu da bir şeydir.’

‘Kahveni ödememi mi istiyorsun?’

‘.Joseph, senden mi isteyeceğim bunu? Sadece Alman usulünü uygulayacağız. Ne biçim şaka bu.’ Gücenmiş görünüyordu.

‘Sadece insanları eğlendirme konusunu kastetmiştim.’ ‘Oh, bugünlerde bir açılış yapmayı bekliyorum…’

‘Bir şey demek istememiştim, Alf.’

‘Boşver, bu kötü şakalarını sana karşı koz olarak kullanan mı var? Beni Devlet tiyatrosu oyunlarında gördün mü hiç? Fena değildim. Eski günlere kıyasla büyük bir ilerleme kaydetmiş olduğum söylenebilir. Roxanne! Hatırlıyor musun bunu? Ha, ha! Aileden geliyor! Annemin şarkı söylediğini bilir miydin? Hiç dinledin mi onu? Bunlar olup biterken neredeydin? Doğrusu büyük bir şey kaçırdın! Erkek kardeşim de şarkı besteler. Birleşmiş Milletler için bir şarkı besteledi sadece. ‘Okyanusun üzerinden el ele tutuşalım.’ Sürekli olarak yazdığı şarkı için bir şeyler yapmamı istiyor ve beni rahatsız ediyor. ilk on şarkının arasına gireceğinden emin. Şimdi sigorta paramla New York’a gitmemi istiyor, bu işi için. Wilma buna karşı aslında.’

‘Sen gitmeye niyetli misin?’

‘Bir yıl önce olsaydı hiçbir şey düşünmez, giderdim. Ama Wilma karşı çıkınca… Ona çok şey borçluyum. Bir kaç yıl önce kızcağızın başını derde sokmuştum. Phil ile birlikte otururlarken onun cebinden yirmi dolar çaldığını zannederek kızdan kuşkulanmıştı. Oysa parayı alan o değil, bendim.’

‘Bunu itiraf ettin mi?’

‘İtiraf etmek mi? Phil’in gözünden öyle bir düşerdim ki, ömrümün sonuna kadar bir daha aramız düzelmezdi. Ama ikisinin zamanla bunu

aralarında halledeceklerinden emindim. Phil kızcağızı adamakıllı azarladı, o da hüngür hüngür ağladı.’

‘Bütün bunlar olup biterken sen de orada mıydın?’ ‘Evet, hem de odada, yanlarındaydım. Ama araya giremedim.’

‘Parayı ne yaptın?’

‘Boş bir umuda bağladım. Bütün bunları ne korkunç görüyorsun kim bilir? Belki güç gelecek, inanmayacaksın ama o çatışmaları sırasında öylesine insanca duygular ‘çarpışıyordu ki. Phil pişmanlıktan acı çekiyor, Wilma onu erkeği olduğu için bağışlıyordu. Çok büyük yararı oldu bu olayın onlara. Biliyorum, ben her zaman onlara aracı olmuşumdur ama şimdi Wilma eğer New York’a birinin gitmesi gerekiyorsa şarkıyı kendisinin götürmesi gerektiğini söylüyor. Sanırım kendini Tin - Pan Sokağında görüyor, gözlerinden yaşlar süzülerek…’

‘Olamaz.’

‘Olamaz mı diyorsun? Sen onu tanımıyorsun, bak sana anlatayım. Geceden plâkçının ya da yapımcının odasına gizlenir, sabah Mr. Snaith - Hawkins’in karşısına çıkarak onu şaşırtır. Adam, ‘Ne yapıyorsun orada?’ der. Oh lütfen hatırım için dinleyin beni. Bakın bunu kocam besteledi.’ diye yalvarır. Adam sert bir dille onu tersler ve reddeder. Bu defa Wilma onun ayaklarına kapanır, adam çaresiz, ‘Oh, kendinize gelin yavrum.’ der. iyi bir adam doğrusu. ‘Sadece benim hatırım değil ama bu düzen, bu demokrasi adına…’ diye Wilma devam ederken adam yumuşar. ‘Ama ayağa kalkın yavrum. Bakın şu sandalyeye geçin şöyle bakayım. Mr. Trubshevski’nin bir göz atmasını söyleyeceğim.’ (Tamam işte, becerdi bile.) ‘Biraz bekleyin.’ {Ben araya girecek olurdum) ‘Trubshevski parçayı çalar, Snaith - Hawkins kaşlarını çatarak sakalını okşar. Trubshevsky kendinden geçmiş, parçayı çalmaya devam etmektedir. Hep birlikte şarkıyı söylemeye başlarlar. ‘El ele tutuşalım.. vs ..’ ‘Mükemmel!’ diye Snaith - Hawkins atılır, gözlerinin içi ışıl ışıldır. ‘Eşiniz bir dahi, Madam. Evet, kesinlikle bir dahi. Ama ağlamayın canım.’ Ve Wilma gözleri yaşlı, ‘Ah, o mücadele yıllarını bilemezsiniz, neler çektiğimizi bilemezsiniz siz. Taksi şöförlüğü yapıp geceleri bu beste üzerinde çalıştığı günler…’ diye anlatmaya koyulur. işte kazandılar, görüyor musun? Böyle düşünür onlar. Sanırım Wilma gidecektir. Parayı sokağa atmak belki bu, ama Phil başka türlü tatmin olmayacaktır.’

‘Ne kadar utanç verici.’

‘Hiç de utanç verici değil. Pekâlâ olabilir. Bir düşünsene, bütün bu düşleri gerçekleşirse yaşamak ne güzel olacak onlar için.’

‘Ya da senin düşlerin ..’ demek geldi içimden ona. Bütün bir günü bu masallarla geçirdim. Bize kadar birlikte yürüdük ve saat beşe kadar evde oturduk. Sürekli olarak konuştu ve art arda sigara içti. Öyle ki, o gittikten sonra odayı havalandırmam gerekti. Sanki bütün günü Steidler ile bu tür olaylar içinde geçirmiş gibi yorgundum. Iva’ya onun gelişinden söz etmedim, Alf’i pek sevmez.

2 Şubat

Hâlâ ağaçlar ne meyva verdi, ne de çiçek açtı. Dışarı bile çıkamayacak kadar tembelliğim üzerimde. Ama gerçekte tembel olmadığımı biliyorum. Burada hesaba vuramayacağım bir yanılgı var. Tembel değiliz, ama öyle göründüğümüz zaman aynı çark içinde dönüp duran isteklerimiz karmakarışıktır ve onurumuz bizi bu aldırmazlığa iter.

Mısırlılar tanrılarından birini kedi olarak simgelemekte haklıydılar. Çünkü tapınanlar, çok iyi biliyorlardı ki, iç dünyalarının karanlığını ve karamsarlığını ancak kedi gibi keskin gözleri olan bir yaratık görebilir.

Gazeteler geçen yazdan beri Illinois eyaletinden hiçbir evli erkeğin orduya alınmamış olduğunu yazıyor. Fakat şu sıralar orduya asker gerektiği için eşleri kendilerine bağımlı olmayan evli erkeklerin orduya alınmasına başlanacakmış. Steidler bu özgürlüğümü nasıl değerlendirdiğimi sormuştu. Ben de orduya istekli ve gönüllü bir asker olarak gideceğim konusunda kendimi ruhen alıştırmaya çalıştığımı söylemiştim. Evet, ordunun bir üyesi olmak için kendimi hazırlıyordum ama ordunun bir parçası olmak hevesinde değildim. Bunun çok akıllıca bir cevap olduğunu söylemişti. Benim doğuştan bir komedyen olduğuma inanarak her söylediğime gülüyordu. Öyle ki, ben ciddileştikçe daha da çok gülüyordu.

Sonunda, geçen yıl doktorların yatakhanesinde üç ay kadar kaldığını anlattı. Resmi olarak kimse onun orada kaldığını bilmiyormuş. O sıralarda hastahanede kalan Shailer diye bir arkadaşı onu odasına almış, diğer doktorlar da olayı gizli tutmuşlardı. Hastahanenin lokantasında yemek yiyor, giyecekleri hastahanenin çamaşırhanesinde yıkanıyordu. Cep harçlığını da kumardan çıkartıyordu. Kaçamaklar ve espriler oluyordu. Hastalara doktor olarak tanıtılıyor, o da öğütler veriyordu. Diğer doktorlar

ona dostça davranıyor, hayranlık duyuyorlardı. Steidler son derece neşeli ve eğlendirici bir insandı. Shailer'in odası geceleri dolup taşıyordu. California'ya gitmek üzere oradan ayrılırken hastahaneye girip çıkma hakkını kazanmıştı. Bütün bu anlattıkları doğruydu, gerçi her şeyi çok abartarak anlatırdı ama yalan söylemezdi.

3 Şubat

Şıklar üzerinde bir saat kadar süren ikili bir konuşma:

'Biraz konuşalım mı, Joseph, ne dersin?' 'Memnuniyetle.'

'Birbirimizi rahatlatacağız, göreceksin.'

'Burada pek rahat edemezsiniz ama.'

'Hiç de değil. Ufak tefek güçlükleri altedebilirim.' 'Gerekli olan her şeyi bulabilirsiniz.'

'Benim için endişe etme, gerçekte rahat olmayan sensin.'

'Gerçekte böyle bir fırsat elde ettiğim için çok memnun olmama rağmen sizi tam anlamıyla tanımlayamıyorum.'

İsmen mi?'

'Bu pek farketmez.'

'Tabii etmez. Birkaç tane adım vardır benim.' 'Örneğin?'

'Oh — 'Ama öte yandan', ya da 'Tu as Raison Aussi' gibi. Her zaman kim olduğumu bilirim, önemli olan da budur.'

'Doğrusu gıpta edilecek bir şey.'

'Ben de sık sık böyle düşünürüm.'

'Bir portakal alın.'

'Yok, teşekkür ederim.'

'Alın hadi.'

'Şu aralar öylesine pahalı ki portakal.'

'Lütfen, beni sevindirmek için alın.'

'Oh, pekâlâ öyleyse…'

'Sizden hoşlandım. Davranışlarınızı beğeniyorum.' 'İkimiz birer yarım yiyelim.'

‘Oldu.’

‘Demek benden hoşlanıyorsun, Joseph?’

‘Oh, evet.’

‘Doğrusu gururlandırıyor bu beni.’

‘Yok gerçekten hoşlanıyorum ve size değer veriyorum.’

İnsanları çabucak sever, çabucak nefret eder misin onlardan?’

‘Makul olmaya çalışırım.’

‘Biliyorum bunu.’

‘Yanlış mı bu?’

‘Anlamak mı?’

‘Benden güvenmemi mi istiyorsunuz?’

‘Ben bir şey istemem, sadece öneririm…’

‘Duygu?’

‘Yeterince duygulusun, Joseph.’

‘İçgüdü?’

‘İçgüdülerin de var.’

Tartışmanın ne olduğunu biliyorum. Neyin peşinde olduğunuzu çok iyi biliyorum.’

‘Nedir?’

‘İnsanoğlunun gücü, çözümlenemez şeylere karşı koyamayacak kadar azdır. Yaradılışımız, kafamız zayıftır ve ancak yüreğimize güvenebiliriz.’

‘Ne kadar acele ediyorsun, Joseph? Böyle bir şey söylemedim.’

‘Ama böyle bir şey demek istemiş olmalısınız. Mantık kendi kendini fethetmelidir. Yoksa ne diye mantık verilmiştir bize? Mantıksızlığın lânetini görebilmek için mi? Çok zayıf bir tartışma oluyor bu.’

‘Bana karşı bir tez ortaya atmaya çalışıyorsun. Vardığın sonuçlar için seni kutlamak gerekir ama konunun dışında bütün bunlar. Oldukça güç dönemler geçirdin.’ ‘Hâlâ da bu güç dönem içindeyim.’

‘Öyle sayılır.’

‘Bu güç dönem daha da sürecek.’

‘Tabii. Buna hazırlıklı olmalısın.’

‘Hazırlıklıyım, hazırlıklıyım.’

Çok az şey beklemen akla uygun.’

‘Ama kabul etmelisiniz ki, aynı zamanda da acı.’

‘Sadece ne kadar isteyeceğini bilebilmek sorunudur bu.’

‘Ne kadar?’

‘Mutluluktan söz ediyorum.’

‘Ben insanca yaşamak, insan olabilmek için isteme sınırından söz ediyorum. Diğerlerinden daha kötü durumda değiliz.’

‘Diğerleri dediğin kimler?’

‘İnsanca yaşayıp, insan olmayı kanıtlamanın mümkün olduğunu ortaya koyanlar.’

‘Ah, geçmişte demek istiyorsun.’

‘Dinleyin beni, Tu as Raison Aussi. içinde bulunduğumuz zamanı fazlasıyla kötüye kullanıyoruz, öyle değil mi?.’

‘Bundan pek hoşlanmıyorsun.’

‘Hoşlanmak mı? Ne berbat bir sözcük!’ ‘Yabancılaşmak diyelim o zaman.’

‘Bu da kötü bir sözcük.’

‘Ama çok kullanılan bir sözcük.’

‘Yabancılaşma üzerinde çok konuşmalar yapılıyor. Budalaların yakarışıdır bu.’

‘Öyle mi dersin?’

‘Karınızı boşayıp, hiçbir güçle atamazsın bunu içinden demek istiyorsun, öyle mi Joseph?’

‘Nasıl atabilirsiniz? Okullarda bu öğretildi bizlere. Filmlerini gördük, radyolarda dinledik, dergilerde okuduk. Yabancılaşmamış olduğunuzu dünyaya ilân etseniz ne olacak? Hollywood düşlerini reddettiğinizi, duygusal dizi filmlerden nefret ettiğinizi söyleyeceksiniz, bu yadsıma kendinizi ortaya koyacaktır.’

‘Bütün bunları unutmak istediğinde karar kılabilirsin öyleyse?’

‘Dünya peşinizi bırakmaz. Size bir silâh ya da alet sunar, şu veya bundan ayırır, felâketlerin ya da zaferlerin çanlarını çalar, ileri geri sallar sizi,

haklarınızı elinizden alır, geleceğinizi yok eder, beceriksizce ya da ustaca, üzerinize baskı yaparak. Acımasızdır, öldürücüdür, karanlıktır, orospucadır, kalleştir; ya çok katıksız, ya da oldukça gülünçtür. Ne yaparsanız yapın, bütün bunları yok farzedemezsiniz.'

O halde ne olacak?'

Başarısızlık içimizde olabilir, içimde daha doğrusu. Bir görüş zayıflığı belki.'

'Kendinden çok fazla şey beklemiyor musun?'

'Son derece ciddiyim.'

'Kabukları nereye atayım?'

'Oh özür dilerim: Elinizde mi tutuyordunuz? Şu tablaya atın. Evet dediğim gibi vazgeçmek ya da yadsımak çok kolay. Belki dar görüşlülük, belki çok korkakça.'

'Eğer görebilseydin, neyi göreceğini sanıyorsun?'

'Bundan pek emin değilim. Belki de bizlerin kıt zekâlı çocuklar ya da melekler olduğumuzu görürdüm.'

'Şimdi sadece kendini eğlendiriyorsun, Joseph.'

'Pekâlâ, bir zamanlar büyüklüğümüzü borçlu olduğumuz güçlerimizin nereye gittiğini görürdüm.'

'Çok acı olurdu bu.'

'Olmazdı demiyorum zaten. Tütününüz var mı?'

Hayır.'

'Ya da kâğıdınız? Sigara kâğıdım olsaydı şu izmaritlerden bir sigara sarabilirdim.'

'Eli boş geldiğim için üzgünüm. Eğer yabancılaşmamışsan ne diye bunca insanla didişiyorsun? insanlardan nefret etmediğini biliyorum. Acaba seni kendi dünyalarına ait olduğunu anlamanda zorladıkları için mi?'

'Yanılmışım, ya da anlatamamışım. Hiçbir yabancılaşma duygum olmadığını söylemedim, ama duygularımızdan doktrinler çıkartmamalıyız.'

'Bu toplumsal bir inanç mı, yoksa bireysel mi?'

'Sizi anlayamıyorum?'

'Peki ya politika?'

‘Benimle politika üzerinde tartışmak mı istiyorsunuz? Benimle? Şimdi?’

‘Yabancılaşmaya katılmadığına göre, belki varlığını değiştirme düşüncesi ilginç gelebilir sana.’

‘Ha, ha! Sizin fikriniz var mı?’

‘Gerçekte benim yerim değil bu, biliyorsun…’ ‘Biliyorum ama başlatan sizdiniz.’

‘Benim durumumu anlamıyorsun.’

‘Oh, anlıyorum.’

‘O halde varlığını değiştirme konusunda…’

‘Bir devrimci olmaktan hiçbir zaman hoşlanmadım.’ ‘Hoşlanmadın mı? Kimseden nefret ettiğin olmadı mı?’ ‘Oldu ama hoşlanmadım. Aslında…’

‘Evet..’

‘Çok dikkatlisiniz — Ben politikayı ikinci plânda bir eylem olarak düşünmüşümdür. Platon der ki, eğer her şey olması gerektiği gibi olsaydı en mükemmel insan işinden kaçardı, yarışmazdı.’

‘Bir zamanlar yarıştılar ama.’

‘Evet. Toplum yaşantısı uzlaşması güç bir yaşantıdır, insana baskı yapılır.’

‘Bu tür yakınmaları sık sık duyuyorum. Ama bütün bunlar bir ölçüye vurulacak olsa ne tam olarak burada, ne de orada olduğu söylenebilir.’

‘Ama kiminle, hangi koşullar altında, nasıl, hangi uca doğru?’

‘Ah evet, sorun bu değil mi? Kiminle?’

‘Sınıfların tarihsel rolüne inanmıyorsunuz, değil mi?’ ‘Hep unutuyorsun, benim konum…’

‘Şıklar değil mi? özür dilerim. Kiminle diye devam edecek olursak, korkunç, cevabı olmayan bir soru bu. Ayrı ayrı köşelere dağıtılmış insanlar mı? Toplum dışı edilenler mi? Geriye kalan, bazı özgürlüklerin sadece bundan sonra ne olacağını düşünüp merak etme özgürlüğüdür.’ ‘Yine de görebilme gücün olsaydı Burada insanoğlunu yabancılaşmaya sürükleyen hayal gücünün zayıflığıdır diyorsun, ama aynı ölçüde bir zayıflığın politik yönden seni etkilediği söylenemez. Tümüyle görebilseydin… . Nereye gidiyorsun?’

‘Paltomun cebinde sigara olup olmadığına bakacağım; belki bir tane bırakmış olabilirim orada.’

‘Eğer görebilseydin böyle…’

‘Evde bir tane sigara bile yok.’

‘.. bütünüyle.’

‘Yani politika konusunda bir dahi olsaydım… Değilim. Şimdi neyle yüz yüzeyiz?’

‘Belli koşullar altında ne yapmak gerektiği konusuyla yüz yüzeyiz.’

‘Yaşamaya çalışmak.’

‘Nasıl?’

‘Bakın, hiç de yardımcı olduğunuz söylenemez. Bir plân, bir program, ya da bir saplantı konusunda.’

‘İdeal bir yapı.’

‘Bir Fransız adı altında, Almanca bir deyişten söz ediyorsunuz.’

‘Bu tür hırsları aşmış olmam gerekir.’

‘Çok güzel bir deyiş ama. İdeal bir yapı. Bir saplantı aracı. Sayısız türleri olmuştur; çalışmak için, akıl için, cesaret, savaş, hainliğin çıkarları, sanat için. Eski kültürlerin yarı insan - yarı tanrı yaratıkları, insancıl yaratık, kibar aşık. şövalye, eklektik, despot, dindar, milyoner, yönetici. Bu ideal türlerden daha yüzlercesini sayabilirim, hem de her birinin kendi kanıtları ve sembolleriyle, ahlâkta, tavırda, Tanrı huzurunda, sanatta, parada her konuda, her birinin belli cevabıyla, ‘Kaosa karşı koymanın tek yoludur’ diye yaptıkları açıklamayla. Şu dostum Steidler bile küçük çapta da olsa ideal olan bir şeyin peşinde. Küçük çapta diyorum çünkü sağlam olmadığı gibi, üzerinde fazla düşünülmemiştir. Yine de gerçektir ama. Tiyatro dışında her şeyi silip atabilir yaşamından. Korkarım, sadece fazla derin olmayan bir tiyatro fikri var onda. Basit, kaçınılmaz olaylar onun için yeteri kadar tiyatroya uygun değil. Hayranlık duyulacak bir ‘stil’ anlayışı var kafasında onun. Boş şeyler. Onun istediği davranış soyluluğu. Ve o pohpohladığı tembelliğine karşın gözleri yuvalarından dışarı uğrayana kadar, ayakkabıları ayağından fırlayana kadar idealini kovalamak için istekli.’

‘Bu ideallerden birini ister misin, Joseph?’

‘Bir gereksinme duyduğumuz açık değil mi?’ ‘Bilmiyorum.’

‘Onlar olmaksızın yapamayız.’

‘Öyle görüyorsan, tabii.’

‘Kendimiz için bir belli nokta seçerek hırsla buna adamamız gerektiği açık bence.’

‘Olabilir.’

‘Ama ideal olanla gerçek dünya ve gerçekler arasındaki boşluk için ne demeli?’

‘Evet…’

‘Nasıl bir bağlantı var ikisinin arasında?’

‘İlginç bir sorun.’

‘Öyleyse şu var: Saplantılar insanı yorar, hattâ düşmanı haline gelebilir. Genellikle de düşmanı olur.’ ‘Hımm.’

‘Bütün bunlar hakkında ne düşünüyorsunuz?’

‘Ne mi düşünüyorum?’

‘Evet, ne düşünüyorsunuz? Orada öylece oturup tavana gözlerinizi dikmiş, belirsiz, kaçamak ve kuşkulu cevaplar veriyorsunuz sadece.’

‘Cevap vermiş değilim. Vermemem gerekir.’

‘Öyle mi? Ne zararsız bir meslek seçmişsiniz kendinize?’

‘Mantıklı olmayı unutuyorsun.’

‘Mantıklı mı? Gidin hadi, beni çıldırtıyorsunuz. Sizi karşımda görmek beni hasta ediyor. O yapmacıklı görünüşünüzle midemi bulandırıyorsunuz.’

‘Joseph, buraya bak….’

‘Oh, gidin buradan, gidin diyorum. İKİ yüzlü, güvenilmezsiniz. Allahın belâsı sahtekâr!’ Öfkeyle bir avuç portakal kabuğunu üzerine fırlattım, odadan dar kaçtı.

4 Şubat

Ev sahibesi Mrs. Kiefer dün bir kriz daha geçirdi ve bacaklarına felç indi. Mrs. Briggs’in ona hemşire olarak tuttuğu Mrs. Barlett hastanın bir kaç haftadan fazla yaşamıyacağını söylüyor. Pencereleri ve perdeleri kapalı tutuluyor; merdivenler ve koridorlar dezenfektan ilâç kokusundan geçilmiyor. Öyle ki, eve girerken dinî bir kuruluşun hastahanesine

giriyormuş gibi hissediyor insan kendini. Vanaker'in giriş çıkışları dışında ev büyük bir sessizlik içinde. Vanaker hâlâ gürültülü. Hâlâ koridora çıktığı zaman kapıyı kapatmayı öğrenemedi. Onu durdurmak için gözdağı vermek amacıyla dışarı çıkıp koridordan banyoya doğru sert adımlarla yürüyorum, bunun üzerine gürültüyle kapısını kapıyor. Birkaç kez yüksek sesle genel olarak insanların dürüstlüğü ve ince düşünüşü hakkında yorumlar yapmayı denedim. Ama ya her defasında çok içkili oluyor, ya da bu huylarından vazgeçemiyecek kadar kafasız olduğunu sanıyorum. Bütün bu çabalarım beni hasta ediyor. Onu durdurmak için odadan fırladığım zaman başkalarında nefret ettiğim sinirli ve sanki üzerime baskı yapılıyormuşcasına kaba ve sert bir tavır takınıyorum - bir müşterinin garsona, ya da bir anne - babanın çocuğuna takındığı çirkin, yanlış tavır gibi. Iva da aynı durumda. Kapıyı açıp koridora fırladığım her sefer o da, 'Sersem herif!' diye öfkeyle söyleniyor. Sanırım Vanaker'i kastediyor, ama beni kastediyor olamaz mı acaba?'

5 Şubat

Bugünlerdeki sinirli ve öfkeli halim ilk belirtileriyle geçen kış kendini gösterdi. Katımızdan taşınmadan önce evin sahibi Mr. Gesell ile çirkin bir yumruk döğüşüne girişmiştim.

Aslında böyle bir döğüş için uzun zamandır bekliyordum.

Yaz boyunca aramız iyiydi. Mr. Gesell ve aşağıdaki atölyesinde her gün elektrikli delgisiyle gürültülü çalışmalarını sürdüren Mr. Gesell'e karşı kibar davranmak için elimizden geleni, hatta daha da fazlasını yapıyorduk. Mrs. Gesell kendi kendine heykeltraşlık çalışmalarını sürdüren bir kadındı. Sık sık ev yerinden oynuyormuşçasına sarsılırdı. Sonraları okumak üzere kitaplarımızı ödünç almaya başladı. Kitaplar yonttuğu taşların tozuyla geri geliyordu. Bir kez olsun yakınmadık.

Fakat soğuklar başladığında ev hiç ısınmıyordu. Geceleri banyo yapamıyorduk; Aralık ayında saat dokuzda radyatörler sönüyor, ve ısınmak için yatağa giriyorduk. Derken Ocak ayında kalorifer kazanı bozuldu ve bir hafta onarılmadı. Mr. Gesell kendisi elektrikçiydi; onarım için masraf çıkmasın diye kazanı onarma işini yüklendi. Ama gündüzleri işine gitmesi gerekiyordu, bu nedenle kazanın onarımıyla ancak geceleri ve Pazar günleri uğraşabiliyordu. Kazan tıkanmıştı. Kullanmaya kalkıştığımızda dumandan boğuluyorduk. Aşağıda ise Mrs. Gesell gaz lâmbalarını yakıp yeni alt geçit

için hazırladığı bir hayvan heykeli üzerinde çalışıyordu. Daha doğrusu yarışmaya girecekti. Ona durumdan yakınmak üzere aşağı indiğimizde kapıyı açmadı. Akşam yemeğimizi kat kat kazaklar giyerek yiyorduk.

Tek ısınma kaynağımız mutfaktaki gaz ocağı başımızı ağrıtmaya başlamıştı. Bir hafta Myron ile birlikte, üçümüz aynı yatakta kaldık. Sonunda bir gün Mr. Gesell'i köpeğini gezdirirken yakaladım. Soğuk hakkında biraz şakalaştı ve sarılmış sarmalanmış halimle soğuğa dayanabileceğimi söyledi. Şakayla kollarımı sıkarak yüreğimi ağzıma getiren köpeğini kışkırttı. 'Atlatacaksın.' diyordu bana. 'Böylesine kolay bir yaşam için oldukça güçlüsün ama benim yerimde olsan bir gün dayanamazdın.' Yapılı ve güçlü bir adamdı. Kırk yaşlarında vardı. Eski püskü pantolonlar ve pamuklu gömlekler giyerdi. Karısı da aynı aldırmazlıkla giyinirdi- blujean ve üzerinde bir blûzla fulardan başka bir şey giydiğini görmemiştim. Mr. Gesell karısıyla Lake Park sokağında donmak üzere oldukları günleri anımsıyarak bu kıyaslamaya girdi. Kömür satışları durdurulmuştu ve bu arada portakal kabuklarını yakarak nasıl ısınmaya çalıştıklarını anlatıyordu. Perdeleri kapalı tutup pencerelerdeki yarıkları tıkadıklarından söz ediyordu. 'O günler geçti, kömür sıkıntısı da yok artık.' dedim. Öylesine güldürdü ki bu onu, düşünmek için koluma tutunmak zorunda kaldı. 'Haklısın, haklısın.' Köpek kırmızı gözleriyle rüzgardan savrulan kar taneciklerini izliyordu. 'Bakalım, senin için bir şeyler yapmaya çalışırız.'

Radyatörler biraz ısınmaya başladı ama ev yine de sıcak değildi. Iva kirayı ödememek fikrini ortaya attı. Beşinci ay Gesell bize savaş açtı. Iva ağır sözler sarfederek bir sanatçının iyi bir ev sahibi olamayacağını söyledi. 'Fakat siz, Mr. Gesell!', 'Bir sanatçı ha?' Aşağıda o heykeli, koca burnu ve kalın bacaklarıyla gözümün önüne getirerek burun büktüm. Sanırım Mr. Gesell benimle konuşmamaya başladı. Aramızda bir soğukluk başlamıştı.

Ama Şubat ayında olaylar biraz daha iyiye yöneldi. Eve girip çıkarken karşılaştığımızda birbirimize yine selâm vermeye başlamıştık. Kirayı ödüyorduk, ev ısınıyordu, sıcak sular gürül gürül akıyordu. Bir gün elimde çek, içeri girdiğimde Geseller'i bir tahta kulübede görebileceğiniz bir kahvaltı sofrasının başında buldum. Köpek yanıma yanaşarak utangaç utangaç sürtündü zavallı hayvan; kendine özgü bir yaşantısı yoktu onun da. Gesell teşekkür ederek çeki aldı ve parayı aldığına dair imza attı. Beth, pencerenin kenarında çenesini koluna yaslamış karı seyrediyordu. Kızıl

saçları erkek gibi kısa, dört köşe denilecek bir biçimde kesilmişti. Şişmanca bir kadındı. Onun hâlâ bana kızgın olduğunu ve konuşmak istemediğini düşünmüştüm. Pencereden dışarı bakınırken birdenbire, 'Montana'da küçüklüğümüzde kar yağınca cennette kazların tüylerini yoluyorlar derdik.' dedi. 'Acaba hâlâ böyle diyorlar mı?'

'Hiç duymamıştım.' diye söze karıştım. -Amacım sadece aramızdaki soğukluğu yumuşatmaktı.

Belki de artık unutulmuştur, çok yıllar önceydi.' 'Yok canım, o kadar eski olamaz.' dedim bol keseden atarak ve karşılığında acılı bir gülümseme kazandım.

Yok yok, çok eskidendi gerçekten de.'

Gesell yazmaya devam ederek gülümsedi. Belki o da karısının genç kızlığını ya da benzeri bir eski deyişi anımsamıştı. Köpek esneyerek çenelerini birbirine geçirircesine kapattı.

'O zamanlar yağmurlar vardı.' dedi Beth.

'Biliyorum.' dedi Gesell. 'Ve melekler?'

'Oh, Peter.' Beth güldü ve sanki saçının kızıllığı yanaklarına vurmuştu.' Altın kazıları .. '

'Doğrusu bunu da duymamıştım.' dedim.

'işte tamam.' diyerek Gesell makbuzu uzattı. üçümüz de neşeli neşeli gülüşüyorduk.

Bu olayın üzerinden kısa bir süre sonra, bir Pazar günü ev soğumaya başladı ve saat ikide elektrikler kesildi. Hava oldukça yumuşaktı; aslında üşünecek gibi değildi. Ama Iva ile Brahms'ın bir konçertosunu dinliyorduk. Hemen aşağı inip Gesell'lerin kapısına dayandım. Köpek hırsla pençelerini cama vurarak kapıya saldırdı. Dönüp bodrum girişinden, kapıyı vurmaya gerek bile görmeden içeri daldım. Gesell ağzında piposu, çalışıyordu. O anda elinde bir tüfek olsaydı beni durduramazdı. Etrafa saçılmış çubukları, tahta parçalarını ve ayağıma dolanan telleri iterek ona yaklaştım.

'Ne diye cereyanı kestin?'

'Şunu onarmam gerekiyor da ondan.'

'Ne diye Pazar gününü bulursun anlamıyorum? Hem neden önceden haber vermiyorsun?'

‘İşimi yapmak için kimseden izin alacak değilim.’ ‘Ne kadar sürecek bu?’

Soruma aldırmaksızın işinin başına döndü.

‘Ne kadar sürecek diyorum?’ diye tekrarladım. Ve yine cevap vermeyeceğini anladığım anda omuzlarından tuttuğum gibi onu kendime döndürdüm ve piposunu ağzından alarak bir yumruk indirdim. Yere yığıldı ve piposu altında parçalandı. Ama anında doğrulup yumruklarını sıkarak karşı saldırıya geçmişti. ‘Eğer istediğin buysa, hadi bakalım!’ diye bağırdı. Ama yumruğu boşa gitti. Onu duvara doğru iteleyerek sürekli olarak karnına, göğsüne yumruklar indiriyor, ağzını öbür elimle tıkıyordum. Birkaç yumruktan sonra öfkem geçmişti. Yorgun ve kendimden nefret ederek onu tuğlaların arasına ittim. Onun soluk soluğa, boğuk bağırışları arasında yatıştırmaya çalışırcasına, ‘Heyecanlanmayın, Mr. Gesell, özür dilerim.

Heyecanlanmayın.’ diye mırıldandım.

‘Seni sersem herif!’ diye bağırdı. ‘Karşılıksız mı kalacağını sanıyorsun bu yaptığının.’ Allahın belâsı, sersem herif!’ Sesi öfke ve dehşet içinde titriyordu. ‘Beth, Beeth! Sen görürsün!’ Onu iterek kendimden uzaklaştırdım. ‘Polis çağıracağım, göreceksin! Beeth!’

‘Bunu yapmazsan iyi edersin.’ dedim ama bu gözdağının anlamsızlığını hissederek kendimden daha da utandım. Yukarı çıktım, elimi sararak polisi beklemeye koyuldum. Iva korktuğum için halime gülüyor ve ‘Daha çok beklersin.’ diyordu. Haklı çıktı gerçekten de. Bir hafta kendimi mahkeme karşısına çıkmaya ve bu davranışım için yüklüce bir ceza ödemeye hazırlamama rağmen hiçbir olay çıkmadı. Iva, Beth’in bu işe polisi karıştırmaktan kaçınacağını söylüyordu. Bir ay sonra oradan taşındık. Bütün ev sahibi - kiracı ilişkilerini ve işlemlerini Iva ile Beth tamamladı. Bu kaçışımıza karşılık bir kaç haftanın kirasını verdik.

Bu olay benden beklenen bir şey değildi; sadece bugünkü durumun ilk belirtileriydi. Eski Joseph kendi kendini kontrol edebilen, sakin bir adamdı. Hoş aşağlanmanın, azarlamanın çılgın korkusunu kalıtımla sürdürmüş olduğumuzu bilmiyor değildim. Aşırı, insanı rahatsız eden bir gurur! Yüz yıl öncesinde bir düellocunun çılgınlığı denemezdi buna. Ama bizler taşkınlıkları olan kişileriz yine de. Bir sinemada, ya da herhangi bir kalabalığın içinde geçerli bir sözcük! Ve her an birbirimizin üzerine atlamaya hazırız. Ancak, benim görüşümce, öfkelerimiz aldatıcıdır;

düşmanımıza sadece sevgi ya da yalnızlık gibi karmaşık duyguların etkisiyle saldırdığımızın bilincine varamayacak kadar cahil ve ruhen zayıf yaratıklarız. Belki aynı zamanda kendi kendini aşağılama, küçük görme. Ama daha çok yalnızlık.

Iva olay sırasında duygularını gizlemesine rağmen müthiş şaşırmıştı; bunu bana sonradan söyledi. Kendi ilkelerime bir baş kaldırıştı bu. Beni de dehşete düşürmüştü; Servatius'ların partisinde gördüğüm ihanetin, şu anda olayı anlamaya zorlandığımda, bir bakıma kendi suçum olduğunu hissediyorum.

8 Şubat

Termometre halâ sıfır ve çevresinde oynuyor. Soğuk, genel olarak esen kötü havanın bir parçası. Savaş haberleri geldikçe soğuğun bu havaya uygunluğunu düşünüyorum hep. Böyle bir kışa sonu gelmez soğuğu nedeniyle saygı duymak gerekir. 'Sizleri, siz yaratıkları kötülükle cezalandırmıyorum!' diye bağırır Kral Lear. 'Korkunç zevklerini' davet eder. Aslında çok da haklıdır.

9 Şubat

Sanki düğmesine basılmak üzere bir bomba gibiyim. Her an patlayıvereceğimi çok iyi biliyorum ve sürekli olarak bu anı bekliyorum umutsuzlukla. 'Boom!' diye korkunç bir sesle, ama zamanından önce.

Goethe'nin haklı olduğu anlamda; sürekli yaşam umut demektir. Ölüm, seçme şansının yok olmasıdır. Seçme hakkının kısıtlandığı oranda ölüme yaklaşırız. En korkuncu da yaşam tümüyle bizden alınmaksızın umutların kesilmesidir. Hapiste geçen bir yaşam bunun aynısıdır. Aynı şekilde bazı ülkelerde vatandaşlık da buna benzer. En iyisi günlük, olağan umutlarımız yok olmamışçasına yaşayabilmek. Her gün körü körüne değil. Fakat bu, kişinin kendine hakim olması konusunda olağanüstü bir güç gerektirir.

10 Şubat

Steidler, geçtiğimiz hafta içinde iki kez geldi. Beni dost buluyor olmalı. Daha doğrusu, aynı sandalda çabaladığımızı düşündüğünü söyleyebilirim. Bir kaç saatin sonunda birlikte yanlış, çirkin, ahlâksız bir ortak suçu paylaştığımız duygusuna kapılıyorum, yoksa onun geliş gidişlerine aldırmayacağım. Sigara üstüne sigara içip konuşuyoruz onunla. Bana Coast'ta geçirdiği günlere, hastahanedeki anılarına ve başından geçen son olaylara ait bir şeyler anlatıp duruyor. Annesinden haftada on dolar,

ağabeyinden de beş dolar harçlık aldığını öğrendim. Sıkı bir bütçeyle haftada on iki dolarla geçinmeye çalıştığını ve geri kalan üç dolarla at yarışlarına gittiğini anlatıyor. Genellikle kazanıyormuş ama son on yılda aşağı yukarı dört ya da beş bin dolar kaybettiğini söylüyor.

Bu tür şeyleri konuşmaktan pek rahatsız olmuyor. Sadece lâf olsun diye söz ediyor ama kötü taraflarını hiç görmediği de söylenmez. Sadece, kötü taraflarını olağan kabul etmiş görünüyor. Nasıl olsa onur ve ahlâk anlayışının kalmamış olduğunu söylüyor, sadece saçma bir sahtekârlık dönüyor yeryüzünde ve bu sahtekârlığı gizlemeye çabalamanın hiçbir yararı yok onca. Nasıl olsa tekrar gömdüğün yerden çıkıp, karşına geçerek gülecektir sana. Bu fikri saatlerce, uzun uzun anlatıyor. Ama bu arada kendisi hakkında bazı ayrıntıları soracak olsanız, şaşkınlıkla yüzünüze bakıyor. Gücenmiş gibi değil, ama bu tür bir merakınız olması onu oldukça şaşırtmış gibi. Daha çok girdiği bir iddiayı anlatmak hoşuna gidiyor, kazanmış ya da kaybetmiş olması farketmiyor onun için. Ya da bir üç kâğıt, akıllıca bir cevabı, ilginç bir öç alma, borcunu isteyen birine yazdığı hakaret dolu bir mektup ya da bir aşk hikâyesi.

Geçen defa Laird Towers otelinde, yani onun kaldığı otelde bir Norveçli kızı tavlamak için sarfettiği çabalar hakkında uzun bir hikâye anlattı. Onunla ilk kez Şükran Yortusunda otelin salonunda karşılaşmış. Gece nöbetçisi Hartly ona işareti vermiş, Alt da kuşatma harekâtına girişmişti. Kadın onu beğenmemişti. Her zaman böyle başlardı. Noel’e doğru kız ona daha cesaret verircesine bakmaya başlamıştı. Aksi gibi Alf parasızdı. Oteldeki diğer erkeklerin kızı gözden kaçırmadığını farkediyordu ama Hartly onu her şeyden haberdar ediyordu. ‘Hoş Hartly’nin anlatmasına gerek yoktu, en başında kızın dinamit gibi bir şey olduğunu çakmıştım.’

Tatilde Spotted Cow adlı bir at üzerine oynamış ve kazanmıştı; Spotted Cow beklenmedik bir başarı göstermişti. Ve Alt hemen Norveçli kızı Fiorenza lokantasına spagetti yemeğe davet etmişti.

‘Saat on bir sularında tuvalete gitmek için izin isteyene kadar her şeyin mükemmelen geliştiğini düşünmüştüm. O masadan kalkınca içkimi yudumlayarak ‘Bu iş tamam’ diye geçirdim içimden. Akşam yemeğinde Pink Ladies içmişti. Ayağa kalktığında pek düzgün yürümediğini farkettim. Bekledim. Saat on biri çeyrek geçmişti, kız hâlâ ortada yoktu. Belki rahatsızlanmıştır diye düşündüm. Ona bakmak üzere garsona haber verdim ama orkestranın oraya geldiğimde kızı başka birinin kucağına oturmuş

görmez miyim? Hiç kırılmış görünmemeye çalıştım, saatin geç olduğunu, eve dönmemiz gerektiğini söyledim sadece. Ama kız kalkmadı bile. Ben de doğrusu enayi yerine koymak istemedim kendimi.

iki hafta süreyle kıza mektuplar göndermiş, kız cevap vermemiş. Kazandığı paranın sonunu da harcayıp bitirdiği bir sırada kızla karşılaşıvermiş. Kız doğumgünü olduğunu söylemiş, Alf birlikte bir içki içmeyi önermiş. Blackhawk barına gidip dört kadeh içmişler. O sırada bara iyi giyimli, yakışıklı erkekler gelmeye başlamış. içlerinden biri deniz subayıymış. Alf kalkıp içkilerin parasını ödemiş, son bozukluklarını da masaya bırakarak, 'Ne zaman terkedileceğimi çok iyi biliyorum artık.' diyerek beş parasız otele dönmüş.

Hikâye kaçınılmaz sonucuna bağlanarak bitiyordu. Norveçli kız sonunda onun görünüşüyle üstün değeri arasında bir ayırım yapmış, içkiliyken ona teslim olmuş ve sonra pazarlığa giriştiğinden çok daha ulaşılmaz bir kişi olduğunu farketmiş .. vs … Bütün bu hikâyeleriyle beni sıktığını bilmek Alf'ı fena halde şaşırtırdı herhalde. Çünkü o kendini birinci sınıf bir eğlendirici olarak görüyor. Bütün klüpler onun gibi biriyle çalışmayı gerçekten bir şans sayarlardı kendisine sorsanız. Yedi ayrı şiveyi kusursuz konuşabilirdi. Ama ben eğlendirilmek istemiyordum. önceleri onun gelişini hoş karşılıyordum, hâlâ da onu severim. Ama bu kadar sık gelmemesini isterim.

11 Şubat

Myron Adler döndü; sabah bana telefon ederek bir fırsatını bulur bulmaz beni ziyarete geleceğini söyledi. Robbie Stillman altı aylık kurstan dönmüş, mühendis olmuştu. Bundan böyle görevi hava limanları inşa etmek olacak. Askerliğin, kişi kendini disipline alıştırırsa hiç de güç olmadığını söylüyor. Boyun eğmeyi öğrenmek gerekiyordu, hepsi bu kadar.

Kardeşi Ben, Brezilya'nın iç bölgelerinde bir yerdeymiş. Ekim ayından bu yana ondan hiçbir haber almamışlar.

14 Şubat

Ne Myron'dan ne de başka kimseden haber var.

Steidler bile beni terketmiş görünüyor. Bir tek kişi kapımı çalmadan, iki çift lâf bile etmeden ve hiçbir şeyle ilgilenmeden tam iki gün geçti. Takvimden bomboş iki yaprak koparıldı. Sadece bir değişiklik, her ne olursa olsun bir değişiklik için dualar edecek haldeyim. Ne olursa olsun, hiç değilse denenmiş olur diye düşünmeye yetecek bir boşluk. Bu denli inat etmeseydim başarısızlığımı itiraf eder ve bu sonsuz özgürlüğümü nasıl değerlendireceğimi bilemediğimi söylerdim.

15 Şubat

Abt Washington dedikodularıyla ve günün politikası hakkında geniş açıklamalarla dolu bir mektup yazmış. Niçin Kuzey Afrika'da böylesine bir tutum içindeydik; niçin ispanya'ya karşı, De Gaulle ve Martinique konusunda bir tutum içindeydik? Abt'ın önemli kişiler hakkında tanıdık, bildik bir biçimde söz edişi ve bundan duyduğu gizli gururu hissetmek beni eğlendiriyordu. (Resmi çevrelerde önemli kişiler herhalde sözünü ettiği kişiler; çünkü hiç adlarını duymamışım.)

16 Şubat

Yaşlı Mrs Kiefer, Mrs Barlett'in deyişiyle 'batan bir gemiye benziyor' Mrs Barlett onun koluna bir iğne batırarak, 'Belki bir iki hafta daha sürüklenir ama bu kurtulacağı anlamına gelmez.' diyor. Evin içinde sessiz ve dikkatlice dolaşıyoruz. Yüzbaşı Briggs akşamları son sigarasını içmek için artık dışarı çıkmıyor. Havalar çok soğudu.

17 Şubat

Iva ile birbirimize çok yakınlaştık. Bir zamanlar onda nefret ettiğim pek çok şeyden sıyrıldı. Bu pansiyonda yaşayışımıza karşı çıkmıyor artık; giyim kuşamla eskisi kadar ilgilenmiyor; görünüşümü eleştirmiyor; iç çamaşırlarımın şaşırıp ayağımı yanlış delikten sokacak halde oluşu, onu pek rahatsız etmiyor. Ve daha bir çok şey: yemek yediğimiz ucuz lokanta, harçlığımızın yetmemesi. Yine de bir zamanlar onu ulaştırmak istediğim yerden çok uzaklarda. Sanırım bu kadarına yeterli değil. Fakat insanları iki gruba ayırışımdaki küstahlığım şaşırtıyor şimdi beni: zaman harcamaya değer fikirleri olan insanlar ve olmayanlar

18 Şubat

Dün, geçenlerde rastlantı sonucu bir çift çorabımı bulduğum çalıların önünden geçerken bir çift daha bulmaz mıyım? Vanaker birkaç çift çorabımı birden almış olmalı. Bu akşam oradan geçerken Iva'ya çorapları gösterdim. O da tanıdı tabii. Vanaker'e hırsızlıklarının farkında olduğumuzu belirtecek bir yol bulmamız gerektiğini söylüyor.

19 Şubat

John Pearl'den Chicago haberlerini soran bir mektup daha geldi. Sanki verecek haberim varmış gibi. Onun bildiğinden daha fazlasını bildiğim yok. New York'a gitmek istiyordu ama buraları fazlasıyla özlemiş görünüyor ve 'insanın derisini soyan South Brooklyn çevresinden' hoşnutsuzlukla söz ediyor.

'Eşyaları, duvarları, ilânları, köprüleri, her şeyiyle South Brooklyn'de soygun sürüp gidiyor. Buraya para biriktirmeye geldik ama kendimizi kurtarıp kaçabilirsek ne âlâ. Her şeyden çok 'ağaçsızlık' beni kahrediyor. Doğal olmayan, fazla insan yapısı, soğuk ve ölü bir yer burası.'

Onun adına üzülüyorum. Duygularını çok iyi biliyorum, bu insan yapısı yerde insanlığı hissedemeyişinin dehşeti ve korkusu içinde olduğunu anlıyorum. Son iki yüzyıl içinde bizden öncekilerin keşfettiği gibi bizler de 'Doğa'ya tutkunluğumuzu keşfetmiş durumdayız. Bütün kentlerde böyledir bu. Ve kentlerde 'doğaldır.' John, Chicago'da güvenceli olacağını sanıyor. Büyüdüğü yer ne de olsa. Duygusallık! Chicago olarak düşünmüyor gerçekte, Daha az insanlık dışı bir düşünüş değil bu da. Babasının evi ve çevresindeki birkaç blok onun gözünde tüten. Bu çevrenin ve birkaç tanıdık caddenin dışında, şu anda olduğu gibi güvencesiz olacaktır aslında.

Ama böyle bir mektup bile beni neşelendiriyor, bir cankurtaran gibi sarılıyorum. Çünkü bir başkasının da çoğu kimseye olağan gelen zorlu, üzücü bu çevrenin bilincine vardığı duygusunu uyandırıyor bende.

22 Şubat

Bugün 'Tu As Raison Aussi' yanımda olsaydı, her şeyin en idealinin kişinin kendi kendini hapsetmekten kurtarabilmesi olduğunu söylerdim ona.

Sürekli olarak kendi kendimizi özgür kılmak için savaşıyoruz. Ya da başka bir deyişle kendi kendimize dört elle sarılır görünmemize karşın dizginlerimizi bırakıvermeyi yeğ tutardık. Ama bunu nasıl yapabileceğimizi bilmiyoruz. Böylece de zaman zaman koyveriyoruz kendimizi. Gerçekte istediğimiz bu denli çaresizce bağlı olarak yaşamaktan, hiçbir şeyi bilmeden, sadece bir kargaşalık içinde yaşamaktan ve kendimize dönük yaşamaktan kurtulmaktır.

Şimdi düşünmeye başlıyorum: Sorun para, kötü ya da iyi bir ün sahibi olmak, gurur duymak, hırsızlığa, kıyıma, fedakârlığa sürüklenmek ya da her ne olursa olsun hep aynı. Bütün verdiğimiz savaşlar aynı son için, tek bir son için. Bu içgüdüyü tam anlamıyla anlayabildiğimizi sanmıyorum. Ama bana öyle geliyor ki en sonu katıksız bir özgürlük isteğidir. Hepimiz aynı ruhsal değerlendirmeler içindeyiz- ne olduğumuzu bilebilmek, ne için yaratıldığımızı bilebilmek, amaçlarımızı bilebilmek; incelik, güzellik peşinde koşmak. Sorun hep aynı olduktan sonra kişisel yaşamlarımız ve geçmişlerimiz bizler için çok büyük anlam taşımasına karşın önemini kaybediyor.

24 Şubat

Dün gece çok kar yağdı. Günde üç kez ayaklarımı ıslanmaktan kurtarmak için öğle yemeğini atladım.

27 Şubat

Bahara sadece yirmi iki gün kaldı. Yirmi birinci gün hava nasıl olursa olsun, kar fırtınasına rağmen kışlıklarımı üzerimden atıp Jackson Parkını eldivensiz ve şapkasız bir boydan bir boya geçeceğime yemin ediyorum.

1 Mart

Adler, sonunda ortaya çıktı. Akşam üzeri, onu hiç beklemediğim bir sırada geldi. Ona kapıyı Mrs Barret açmış ve gürültü etmemesi için uyarmış olmalıydı, çünkü onu sahanlıkta gördüğümde ayaklarının ucunda yürüyor-

‘Kim hasta, Joseph?’ diye sordu kapıyı sessizce kapatmaya çalışan Mrs Barlett’e bakarak.

‘Ev sahibemiz, çok yaşlı bir kadın.’

‘Hay Allah, iki kez bastım zile.’ dedi kendini suçlu hissederek. Ona içeri girmesi için işaret ettim. Adamakıllı rahatsız olmuştu. ‘Kapıyı çalmasa mıydım?’

‘Herkes zili çalıyor canım. Nasıl içeri girecekler başka türlü? Üzülme.’

Adler vatkalı paltosu ve son moda, manşetsiz tvid takımlarıyla çok şıktı. Dipdiri, sağlıklı görünüyordu. Şapkası da yeniydi; kaskatı, kalıp gibi duruyordu. Alnının ortasında kırmızı bir çizgi halinde iz yapmıştı.

‘Otur, Mike’ dedim ona sandalyelerden birini boşaltarak. Daha önce buraya hiç gelmemiştin, değil mi?’ ‘Hayır.’ diyerek şaşkınlığını gizleyemeden odayı inceledi. ‘Bir apartman dairesinde oturduğunu sanıyordum.’ ‘Eski katımızdan mı söz ediyorsun? Çoktan ayrıldık oradan.’

‘Biliyorum, ama möbleli dairelerden birinde oturduğunu sanıyordum.’

‘Burası kendi halinde ve rahattır.’

Doğrusu oda hiç de iyi görünmüyordu. Marie her zamanki gibi temizlemişti ama yatak takımları buruşuk, havlular haftalardır değişmemiş gibiydi. Iva’nın karyolanın altında duran ayakkabılarının topukları çarpılmıştı. Hava da tatsızdı. Parça parça bulutlar sokakları karartmıştı. Ve sanki havanın bu karanlığı odaya kadar giriyordu. Radyatörün bulunduğu duvarlar bahçede çamurla karışan karın görünüşü kadar pisti. Odada görünen kumaşlar -dolap örtüleri, havlular- da gökyüzündeki kara bulutların birer parçası gibiydi.

‘Geçen sonbahardan beri buradasınız, değil mi?’ diye sordu Adler.

‘Hazirandan beri.’ diye düzelttim. ‘Hemen hemen dokuz ay oluyor.’

O kadar oldu mu?’ diye inanmamış gibi sordu.

‘Onuncu ayın içindeyiz neredeyse.’

‘Ve yeni hiçbir şey yok, öyle mi?’

‘Yeni bir şeyler olmuş da saklıyormuşum gibi bir halim mi var?’ diye onu şaşırtan bir çıkış yaptım. Sonra sakin, ‘Değişen bir şey yok.’ dedim.

‘Sorduğum sorular yüzünden ağzımı yırtmayacaksın umarım.’

‘Sorun o değil. Herkes aynı soruları soruyor, öyle ki, sen de olsan cevap vermekten usanırdın. Aynı şeyi tekrar tekrar yaşıyorum. Öyle bir soru yağmuruna tutulmuş gibi hissediyorum ki kendimi, cevap yetiştirmek için

bir-şeyler bulmam gerekiyor. Neden mi? Çünkü cevap vermezsem kibarlık diplomamı alamam da ondan. Lânet olsun!'

Adler'in yüzünün rengi değişti. Öyle ki, alnında şapkanın bıraktığı iz şimdi beyaz bir çizgi halinde görünüyordu.

'Doğrusu pek hoşgörü sahibi olduğun söylenemez, Joseph.'

Cevap vermedim. Sokağa, bahçelere ve kirli köpükleri andıran kar kümelerine doğru baktım.

'Çok değiştin. Herkes söylüyor bunu.' diye daha sakinleşerek devam etti.

'Kimler diyor?'

'Kim olacak? Seni tanıyanlar.'

'Ben kimseyle görüşmüyorum. Arrow'daki olayı mı kastediyorsun?'

'Yoo, o sadece bir olaydı.'

'Tümüyle haksız değilim.'

'Çabuk sinirlenen, kötü huylu bir insan oluyorsun giderek.'

'Güzel, öyleyim. Ne yapmamı istiyorsun, onu söyle bakalım şimdi? Çabuk sinirlenen, kötü huylu biri olduğumu yüzüme vurmaya mı geldin?'

'Seni görmeye geldim. Joseph.'

'Doğrusu çok ince düşüncelisin.'

Giderek artan bir öfkeyle, ağzını bükerek bana gözlerini dikti. Gülmeye başladım. Bunun üzerine kalkıp kapıya doğru yöneldi. Onu geri çektim.

'Mike, dur gitme. Saçmalama. Otur şuraya. Sana gülmüyordum. Sadece hep bir ziyaretçi gelsin diye bekliyorum' ve gerçekten biri gelince de bu kez ona hakaret etmeye başlıyorum.'

Bunu farkedebildiğine memnun oldum.'

'Evet farkındayım.'

'Ne diye saldırıyorsun insanlara? Tanrım…'

'Elimde değil. Fransızların dediği gibi 'c'est plus fort que moi.' Bu seni gördüğüm için memnun olmadığımı mı ortaya koyuyor yani? Hiç de değil. Aslında bir çelişki değil. Doğal bir şey bu. Hattâ bir karşılama denebilir.'

'Ne karşılama doğrusu!' dedi ama biraz yatışmış görünüyordu.

'Öyle az insan görüyorum ki, nasıl davranacağımı unuttum diyebilirim. Kötü huylu olmak istemiyorum. Fakat öte yandan beni böylesine suçlayan

kişiler benim yaşadığımı yaşamıyorlar ki. Çok şey değişti, Mike. işi gücü olan, meşgul ve ilerisi için umutlu bir insansın. Dilerim şansın hep böyle gitsin, daha da iyisi olsun. Ama bu konuda da dürüst olmamız gerekir.’

‘Bakalım bunun altından ne çıkacak şimdi?’

‘Geçici de olsa farklı sınıfların insanlarıyız ve bu bizi etkiliyor. Evet, etkiliyor. örneğin bu odaya girdiğindeki şaşkınlığın, çevreni inceleyişin…’

‘Nereye varmak istiyorsun, anlayamıyorum?’ diye sordu kafası karışmış bir halde.

‘Pekâlâ anlıyorsun, aptal değilsin. Abt gibi davranma böyle. ‘Seni takip edemiyorum.’ der o da. Farklı sınıflardanız. üzerimizdeki giysiler bile gösteriyor bunu.’

‘Ne büyük bir değişiklik.’ dedi. ‘Ne inanılmaz bir farklılık.’ üzüntülü üzüntülü, sanki eskileri anımsar gibi başını iki yana salladı. ‘Ne kadar makul bir insandın sen, Joseph.’

Toplum içindeydim o zamanlar.’

‘Şimdi ise bir vahşi gibi düşünüyorsun.’

Konuyu uzatmak gereksizdi.

‘Seyahatin nasıldı?’ diye sordum.

Geç saate kadar oturdu ve buraya gelişini eski bir dost ziyaretine benzetmek istedi. Fakat böyle bir başlangıçtan sonra imkânsızdı. Ciddi olmaya çalışıyordu. Benimle daha beter başını belâya sokmaktan kaçınır gibi bir hali vardı. Arada sessiz dakikalara rağmen çeşitli konular üzerinde konuştuk- halkın tutum ve düşüncelerinden, savaştan, dostlarımızdan ve tekrar savaştan söz ettik. Minna Servatius bebek bekliyordu. Bunun hakkında bir şeyler duymuştum. George Hayza da deniz kuvvetlerinden haber bekliyordu. Bunu da duymuştum. Abt’ın Puerto Rico’ya gönderileceği hakkında bir söylenti dolaşıyordu. Adler önümüzdeki hafta içinde kesin olarak gideceği yerin belli olacağını tahmin ediyordu. Doğu’ya gidiyordu o da.

‘işte görüyorsun, Joseph.’ diye saat dörtte konuyu değiştirerek söze girdi. ‘Bir zamanlar olduğu gibi sana uğrayıp çene çalmaktan başka yapacak bir işimiz yok, ama artık bütün bunlar bir son bulacak. Şimdi biz meşgulüz ama yakında sen de hiç olmadığın kadar meşgul bir döneme gireceksin.’

‘Evet, her şey değişiyor. C’est la guerre. C’est la vie. Anlamını yitirmeyen büyük sözler.’

‘Ne kadar Fransızlaştın.’

‘Baksana, Jeff Forman’ı hatırlıyor musun?’

‘Evet, gazeteleri okudum. Zavallı Jeff, ölümden sonra ün sahibi oldu.’

C’est la vie.’

‘Hiç de komik değil.’ dedi

‘Sadece geçen savaştan pasajlar tekrarlıyordum, komik olsun diye söylemedim. Zaten artık Jeff için suratımızı asarak bir şey yapamayız, öyle değil mi?’ ‘Sanırım.’

Ve böylelikle ziyaret biraz daha sıcak bir havaya büründü.

‘Doğu’ya gittiğinde John Pearl’ü ara.’ dedim. ‘Chicago’dan bir insana çok ihtiyacı vardır muhakkak. Bana kalırsa onu kesinlikle bulmam gerek. Bir kahkaha ile ekledim. ‘New York’ta bir başka Chicago’luya rastlayabilirsin: Steidler! Uzun zamandır buralarda değildi. Tahminime göre ağabeyinin parasına kondu.’

‘Alf mı?’

‘Ağabeyi bir şarkı bestelemiş ve Alf’ın besteyi New York’a götürmesini istemiş. Bir yayımcı arıyor.’

‘Steidler ile karşılaşma olanağını düşünseydim, Pearl’ü görmezdim. O askere alınmadı mı?’

‘Savaşı bizler gibi ‘normal’ insanlara bıraktığını söylüyor.’

‘Demek görüşüyordun onunla. Ben olsam görüşmezdim. Hem senin anlayışının dışında bir insan o, uzak durmanı salık veririm bana soracak olursan.’

‘Yok canım sen de. Bana bir zararı dokunmaz. Hem dilencilerin seçme hakkı yoktur. Yeğenimin sözlerini aktarıyorum sana. Bana sarfettiği sözleri.’

‘Gerçekten mi? Arnos’un kızı mı söyledi bunu sana?’ ‘Oh evet.’ dedim. ‘Epeyce büyüdü artık.’

Ve böylece Myron, açıkça beni arayışının sonucundan hiç de memnun kalmaksızın kalkıp gitti. Onu sokağa kadar geçirdim. Hiçbir tadı tuzu

kalmayan karlı sokakta duvar kenarına sığındık. Otobüs durağına geçmek üzere beklerken Myron bana ödünç para vermeyi önerdi.

‘Hayır.’ dedim ve hafifçe elini geri ittim. ‘Yeterince paramız var, rahat rahat geçiniyoruz.’ Parayı cüzdanına koydu. ‘İşte elli beşinci cadde otobüsü geliyor, koş da kaçırmayasın.’ Omuzuma vurarak karşıya geçmek üzere koştu. Bir yandan şöföre durmasını işaret etmek için şapkasını çıkarmış sallıyordu.

3 Mart

Dolly önümüzdeki cumartesi akşam yemeğine davet etmek üzere aradı. Başka bir yere söz vermiş olduğumuzu söyledim.

Farson’lar kurslarını bitirip Detroit’ten döndüler. Sussie, Iva’yı görmek için kütüphaneye uğramış. Bebek grip olmuş ama Sussie ciddi bir durum olmadığını söylemiş. California’da bir uçak fabrikasında çalışmaya gideceklermiş ve bebeği Dakota’da yaşayan annelerine bırakmayı kararlaştırmışlar. Sussie’nin keyfi yerindeymiş ve California’ya gideceği için çok sevinçliymiş. Walter bebeği ondan daha çok özlemiş. California’ya yerleşir yerleşmez bebeği yanlarına alacaklarmış.

5 Mart

Pazar çantasının içi Hristiyan Bilim kitaplarıyla dolu bir kadın gelip geçiyor kapının önünden. Genç erkekleri yoldan çeviriyor ve bir şeyler konuşuyor. Aşağı yukarı aynı sokaklarda dolaştığımız için sık sık onunla karşılaşıyorum fakat beni hep unutuyor, ondan kurtulmak pek mümkün değil. Aslında insanları yoldan çevirmek konusunda hiç anlayışı yok. önümüze çıkıp bütün vücuduyla yolunuzu kesiveriyor. Eğer kaçırırsa takip edemiyor ve ondan sıyrılmayı başarırsanız daha doğrusu ondan sıyrılmayı isterseniz, defalarca her gün aynı şekilde ondan kaçmaya gücünüz, sabrınız yeterse arkasından bakıp öylece, yenik bir halde sokağın ortasında kalakalır. Eğer duracak olursanız çantasından kitapları çıkartıp konuşmaya başlar.

Elli yaşında vardır sanıyorum. Uzun boylu, oldukça yapılı bir kadın. Ama yüzü hastalıklı gibi görünüyor— incecik dudaklar, dörtköşe, sarı dişler, ifadesini anlayabilmek için bakıp bakıp çözümleyemeyeceğiniz kahverengi, solgun gözler. Gözleri birbirine geçmiş ince damarlarla çevrelenmiş. Saçları kırlaşmış, geniş alnında kurşun yarasını andıran bir iz vardı. Hızlı hızlı,

fısıldar gibi bir konuşması var. Onu dinler, kendimi kurtarabilmek için bir fırsat kollardım.

Ezberlenmiş bir konuşma. Kuru bir ifadeyle hızla sıraladığı sözcüklerini dinlerken çatlak dudaklarına bakar kendi söylediklerini kendisinin de anlamadığını düşünürdüm.

Sözcükler konunun heyecanını da söndürüyordu. Savaşla, felâketlerle, yok olmakla burun buruna gelecek pek çok genç erkekle konuşmuş olduğunu anlatır durur. Onlara kendilerini kurtarmak istiyorlarsa bunun kendi ellerinde olduğunu anlatmak bu kadının görevi. inançtan başka hiçbir şey kurtaramazdı bu genç insanları. Vahşi ormanlardan, siperden, öldürücü ateşten salt inançlarıyla kurtularak geri dönen pek çok kişiyle konuşmuş olduğunu anlatır. Bilim doktrinleri batıl inanç değil, kanıtlanmış gerçek bilimdir. İnanmasını bilen askerler tarafından yazılmış takdirleri kapsayan bir bildirgesi vardı kadının.

Bu arada yüzünün ifadesi olsun, gözlerinin sert, kahverengisi olsun hiç değişmezdi. Konuşurken bir kâğıt üzerine bir şeyler karalar, konuşması bitince kâğıdı elinize tıkıştırırdı. Kâğıdın üzerinde çevredeki kilise ve kitaplıkların, kütüphanelerin listesi vardı. Hepsi bu kadardı. Bundan sonrası için artık sizin merhametinize kalmış, beklerdi karşınızda. Dudakları bir beyzbol topunun kötü dikilmiş çizgileri gibi kapanmış, yüzü kıpkırmızı kesilmiş, karşınızda erircesine durur; dudaklarının kenarındaki tüyler sanki büzülmüş gibidir. Uzun bir süreden sonra hiçbir şey satın alma isteğinde bulunmazsınız, eskimiş ayakkabıları kaldırımın içine gömülürcesine, elinde bir kum torbasını andıran ağır çantasıyla sessizce yürür giderdi.

Dün her zamankinden de hastalıklı görünüyordu. Yüzü tuğla tozu rengindeydi sanki; soluğu ekşi kokuyordu. Alnındaki yara izini örten eski başörtüsü ve boynundan iliklediği siyah paltosuyla ateşler içinde yanan, üstü başı perişan, dönüşü hiç hoş karşılanmamış sürgünden gelen bir zavallı, ufak politik lideri andırıyordu.

Her zamanki gibi fısıldıyarak bana yaklaştı.

‘İki hafta önce benimle konuşmuştunuz.’

‘Oh. Şey. . Bilimsel inançlarla ilgili bir ufak kitabım var bakın, ve bildirgeler..’ Birden sendeler gibi oldu. O anda geçen birkaç dakikalık sürede ancak söylediklerimi duyabildiğini farkettim. ‘Bir şeyiniz yok ya?’ dedim, ama onu kırmaktan korkarak tutmaya yeltenmedim. Dudakları her

zamankinden daha kuru ve çatlaktı. üst dudağının öne doğru çıkıntılı ucunda bir yara kabuk tutmuştu.

‘Bildirge Bataan’dan gelen biri tarafından yazılmıştı .. sanırım.’ dedim. ‘Geçen defa bana sözünü ettiğiniz kişi.’ ‘Evet, beş sent.’

‘Bana hangisini satmayı isterdiniz? Bunu mu yoksa ötekini mi?’

Veterinerin bildirgesini uzattı.

‘Siz de askere gideceksiniz, değil mi? Bunu alın.’ Parayı alıp tüyleri yanmış gibi görünen ince bir kürk parçasıyla çevrili cebine attı. Sonra, ‘Okuyacaksınız, değil mi?’ dedi.

Neden evet demediğimi bilmiyorum.

Ona ‘evet’ dememek için beni engelleyen ne olmuştu bilmiyorum.

‘Zaman ayırmaya çalışacağım.’ dedim.

‘O halde okumayacaksınız demektir. Geri alayım.’

‘Bende kalmasını istiyorum.’

‘Paranızı geri alabilirsiniz, işte.’

Parayı almadım. Bir çocuk gibi öne eğdiği başını üzüntüyle salladı.

Okuyacağım.’ diyerek küçük kitabı paltomun cebine attım.

‘Gururlanacağınız bir şey yok.’ dedi. Gülümseyişimi yanlış anlamıştı. O anda ciddi bir şekilde hasta görünüyordu; gözbebeklerinin koyu kahverengisi her zamanki gibiydi ama göz akı nemliliğini kaybetmiş, ve her iki gözünde ince birer damar göze çarpıyordu.

‘Söz veriyorum, okuyacağım.’

Bildirgeyi almak için kolunu sert bir hareketle uzatmıştı ama bu sözlerim üzerine kolunu aşağı sarkıttı. Bir an, ufak çenesi, iri, yaralı alnıyla onu incelerken sanki nerede olduğunun bile farkında değilmiş gibi geldi bana. Fakat hemen çantasını topladı ve uzaklaştı.

10 Mart

Dün başlayan yağmur gece kara dönüştü. Hava yine soğudu.

Kitty’den son günlerde neden hiç uğramadığımı soran bir not aldım. Iva görmeden notu hemen yırtıp yok ettim. Son zamanlarda Kitty’yi hiç aklıma bile getirmemiştim. Onu pek özlemiyorum herhalde.

15 Mart

Pazar günü bahar havasını andıran bir sıcaklık vardı. Almstadt'lara gittik. Humbolt Park'ında, gölün çevresinde dolaşıp köprüyü geçerek bir zamanlar 'insan ve Olağanüstü insan' konularını tartıştığımız, daha da eskiden John Pearl ile balkondan âşıkları elma atarak kaçırdığımız kayıkhanede gezindim. Havada ıslak ağaç dallarının ve çürümüş sebze tohumlarının kokusu vardı ama yumuşaktı. Ve bu kokuların arasından kişiyi heyecanlandıran gerçekliğiyle çayırlar ve ağaç kümeleri mavimsi bir bütün içinde, kayalar sarıya çalan kırmızı bir renkte görünüyor, güneşin ışıklarında yansıyan küçük havuzlar göze çarpıyordu. Karanlık bastırdıktan sonra eve dönerken ılık havaya rağmen aniden bir sağanak başladı. Koştum.

16 Mart

'Tu As Raison Aussi' ile ikinci konuşma:

'Geri gelişinize ne denli sevindiğimi anlatamam.' 'Evet?'

'Özür dilemek istiyorum.'

'Hiç gerekmez.'

'Aynı zamanda da açıklamak istiyorum.'

'Kötüye kullanılmaya alışkınım. Görevimin getirdiği bir sonuç bu.'

'Ama demek istiyorum ki… Kolu bacağı kesilmiş. paramparça bir adamım ben.'

'Yok kolay yorulan.'

'Biliyorsunuz. İtilip kakılan, tedirgin edilen, sinirli, sorguya tutulan .. '

'Neden? Vicdanın tarafından mı?'

'Buna da bir bakıma vicdan denilebilir. Hoş kendi vicdanım kadar saygı duyduğum söylenemez. Bu benim . toplumsal tarafım ve çok derinlemesine işliyor içime. Kısaca içime işleyen bir dünya.'

'Ne istiyor peki?'

'Bu şekilde yaşamama bir son vermemi istiyor. Ne olacağım, başıma neler geleceği konusunda aldırmaz bir hale geleceğim bir noktaya itiyor beni.'

‘Ne zaman direnmekten vazgeçeceğini bekliyor yani?’

Evet.’

‘Neden yapmıyorsun bunu? işte kendini ilersi için hazırlıyorsun, öyle değil mi?’

‘Yani vazgeçeyim diyorsunuz, öyle mi?’

‘Bu dönemdeki en büyük, en geniş sınamaların yaşamakla hiçbir ilgisi yok gerçekte. Kendini buna hazırlamayı düşündün mü hiç?’

‘Ölüme mi yani? Portakal kabuğunu attığım için bana kızgınsınız.’

Gerçek söylüyorum.’

‘Hazırlanacak ne var ki? Yaşamaktan başka niçin hazırlık gereklidir? Ölmek için bir şey bilmeye gerek yoktur. Sadece bir gün öleceğini öğrenirsin, hepsi bu. Yok yok, ikimiz de şaka ediyoruz, gerçekten bunu kastetmediğinizi biliyorum.’

‘Benim her demek istediğimi kendine göre evirip çeviriyor ve bir anlam çıkartıyorsun.’

‘Hayır, ama tam anlamıyla ciddi değilim. Benden ölüme tapınmamı istiyorsunuz. Ben ise yaşamanın dışında değerler olmadığını söylüyorum. Yaşamanın dışında hiçbir şey yoktur.’

‘Bunun üzerinde tartışacak değiliz. Ama senin ulaşılmaz, hattâ imkânsız amaçların var. Herkes sarsıntıda, herkes boşlukta. Yaşamayı sürdürebildiğin anda kendini doğrultmaya başlayabilirsin.’

‘Fakat, Tu As Raison Aussi’, bu çok önemlidir. Ve bu acele niye? Burada önemli sorunlar var. Her şeyden önce benim bir insan olarak sahte değil, gerçek bir görev sorunum var.’

‘Tanrı aşkına, bırak şimdi bunu. Kendi başına bütün bunların içinden çıkabilir misin sanıyorsun?’

‘Kendimden başka kiminle işe başlayabilirim?’

‘Budalalık!’

‘Hayır. Soruların cevaplandırılması gerek.’

‘Bu odadan bıkmadın mı?’

‘Hem nasıl. Usandım.’

‘Biraz daha hareketli olmayı, örneğin dışarda bir yerde olmayı istemez miydin?’

‘Bazan daha iyisi olamaz diye düşünüyorum.’

‘Gerçekten bütün bu soruların içinden çıkabileceğini sanıyor musun?’

Her zaman emin olamıyorum.’

‘O halde zayıf bir durumdasın gerçekten de.’

‘Bak, bir an önce askere çağırılmam için baş vurmayı düşündüğüm zamanlar oluyor.’

‘Evet?’

‘Eğer beni atlamış olmalarını isterdim, ve kendi kuşağımın neler yaşadığını bilmeden bütün diğerlerinden farklı tutulmayı isterdim dersem içimden gelen duyguları yadsımış olurdum. Yaşamaktan korunmuş olmak istemem. Sadece yaşamımın yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalışından bir tat alacak kadar ne çürümüş, ne de katı bir insanım. Ama öte yandan bu odanın içinde her gün yaşamın değerinden bir şeylerin azaldığı kesin. Kısa zamanda bana tatsız bir yaşam olarak görünmeye başlayacaktır.’

‘İşte bak kendin de görebiliyorsun pekâlâ.’

‘Dur bir dakika, tüm duygularımı ve kusurlarımı toparlamaya çalışıyorum. Kendi kendime açıklığın yolunu bulabileceğim düşüncesiyle boş bir gurura kapılmaktan korkuyorum. Benim gibi sayısız insanı boğarcasına, gömercesine, kafalarını kullanmalarına fırsat vermeksizin, güçlerini hiçe sayarcasına sürükleyen bu ölüm selinde kendimi koruma hakkını iddia edip edemediğimi bilmem çok daha önemli. Öyle bir felâket ki, geriye kalan sadece yıkıntı. Kendimi aynı alınyazısından ayrı tutmaya hakkım olup olmadığını sormak yerinde olacak’

‘Ve cevabı ne olacak bunun?’

«Spinoza’nın kişinin kendini koruyabilmesi kadar büyük erdemlilik olamaz deyişini anımsıyorum.»

‘Her şey pahasına kendisini, öyle mi?’

‘Anlamıyorsun. Kendisi diyor, kişinin hayatını kurtarması demiyor. Aradaki farkı görüyor musun?’

‘Hayır.’

‘Herkesin eninde sonunda öleceğini biliyordu pekâlâ. üç yüz yıl daha yaşayabilmek için hormon tedavisi yaptırmayı ya da balık bağırsağı yemeyi salık vermiyor. ölümsüz olabilmemiz söz konusu değildir. Biz sadece kendi karar verebileceğimiz bir çerçeve içinde kararlar verebiliriz. Bundan ötesi gücümüz dışındadır. Kısaca, Spinoza hayvanın korunmasını kastetmemiştir.’

‘Kastettiği ruh mudur?’

‘Kafa. Yani, egemen olduğumuz kendimiz. Şans değil, olaylar egemen olmalıdır insanoğlunun yaşamına. Sorumlu olduğumuz insanlığımızdır, onu rumuz, saygınlığımız, özgürlüğümüzdür. Şimdi gelelim benim durumuma: ben savaşa katılmamak için ayrı tutulmak istemiyorum. Çocukluk hastalıklarından, ve asla Josehp olmayı başaramadığım türlü tehlike ve kazalara kadar yaşamayı sürdürmek için başıma ne geldiyse hepsini göze almam gerekir. Anlıyor musun bu söylediklerimi?’

‘Bütün bu söylediklerin imkânsız.’

‘Kendimize hükmetmekten korkuyoruz. Tabii, çok güç bir iş bu. Hemen özgürlüğümüzden vazgeçebiliyoruz. Gerçek özgürlük de denmez buna, çünkü her şeyden önce bir anlayışa dayanarak geliştirilmiş bir özgürlük kavramı değildir. Sadece özgürlüğe giriş dönemidir. Ama bu kadarından bile nefret ederiz. Ve bundan kurtulur kurtulmaz bize hükmedecek birini bulur, sırtüstü yatar, dizginleri biri ele alsın diye bekleriz.’

‘Ah.’ dedi ‘Tu As Raison Aussi.’

Gerçekten de olan budur. Yaşamanın bu yorgunluğu bir tutku, bir sevgi değildir. özgür olamama beceriksizliğimizdir.’

‘Ve sen de başına aynı şeylerin geleceğinden korkuyorsun, öyle mi?’

‘Korkuyorum.’

‘Kendi görüşlerince savaşı nasıl yorumlamak isterdin peki?‘

‘Bir olay olarak görmek isterdim.’

‘Sadece bir olay olarak mı?’

‘Çok önemli bir olay, belki de bütün olup biten her şeyin içinde en önemlisi olarak görebilirdim, ama yine de sadece bir olay olarak. Dünyanın özünde bir şey mi değiştiriyor savaş? Hayır. Var olmanın temeli üzerinde son kararı mı getirecek bu dünyaya? insanoğlunun ruh dünyasını mı kurtaracak? Yine hayır. En kabaca tanımıyla soluk alıp, yiyip içip yaşayarak

bizi özgür mü kılacak? Umarım ama emin olamıyorum doğrusu. Hiçbir temelde bir dönüm noktası değil savaş denen olay— tabii ‘temel’ anlayışımı kabul ediyorsan. Farzedelim, yaşam hakkında tam bir görüşe sahip olsaydım, esasta savaş beni etkilemeyecekti. Ama savaş beni yok edebilir, savaşta ölebilirim. Bunu kabul ediyorum. Ne var ki, bir mikrop da insanın ölümüne yol açabilir. Bu tür öldürücü mikroplardan da kaygılanmam gerekir. Bu olasılığı hesaba katmam gerekir. Beni yok edebilirler. Fakat yaşadığım sürece, canlı kalabildiğim sürece, bunlara rağmen alınyazıma göre yaşamam gerekir.’

‘O halde sadece bir tek soru kalıyor geriye.’

‘Nedir o?’

Senin farklı bir alınyazın olup olmadığı sorusu. Oh, kurnaz ve kaçamak konuşuyorsun.’ dedi ‘Tu As Raison Aussi.’ ‘Ama bu dönemeci alabilecek misin bakalım? Evet, ne diyorsun, cevap ver bakalım.’

Bana öyle geliyor ki, betim benzim atmıştı.

‘Cevap vermek için hazır değilim. Şu anda bu konuda söyleyecek hiçbir şeyim yok.’

‘Ne dereceye kadar ciddiye alıyorsun bütün bu konuşmaları?’ diye haykırdı. ‘Sadece bir tartışmaydı. Çocuğun dişleri birbirine vuruyor? üşüyor musun?’ Koşup yatağın üzerinden battaniyeyi getirdi.

Hafif bir sesle, ‘iyiyim.’ dedim. Battaniyeyi şefkat ve ilgiyle vücuduma sardı, alnımı sildi, ve hava kararana kadar yanımda bekledi.

17 Mart

Banyo yapıp traş oldum ve Iva ile buluşmak üzere kente indim. Van Buren’den Randolph sokağına kadar Michigan Bulvarının parka bakan kaldırımından yürüdüm, ıslak güneş ışığı altında keyifle sigaralarını tüttüren insanların toplandığı ve aslan heykellerinin bulunduğu Sanat Enstitüsünün önünden geçtim. Otlar yer yer sararmış, ve aralarından sanki bana, ‘Geri dön, nereye gittiğinin farkında bile değilsin.’ diye haykıran ıslak topraktan yeşillikler fışkırmıştı.

18 Mart

Kutuda mektup filân yok. Karyolanın üzerindeki gazete ve ara sıra sokaktan geçen bir asker ya da askeri kamyonun gürültüsü dışında buraya, savaştan arınıp tıkılmış gibiyiz. Dilersek panjurları kapatıp gazeteleri Marie toplasın diye koridora atabiliriz.

19 Mart

Her şeye rağmen pazar günü bahar başlıyor. Martın yirmi birinci günü her defasında duygularımda bir kıpırdanma olur. ‘Tanrı’ya şükür, bu defa da başardım bunu!’

22 Mart

Kendi kendime verdiğim yemini tutarak ince pardesümle parka yürüyüşe çıktım ve acısını çektim. Bulutlu, grimsi bir hava vardı, rüzgârla birlikte ağaçların dalları arasından ince ince karlar savruluyordu. Dönüşümde bir meyhaneye girip bir bardak içkiyle kendime gelmeye çalıştım.

Mrs Kiefer’in hastalığı nedeniyle evde filarmoni plâklarımızı dinleyemiyoruz.. Yatakta portakal yiyip, dergileri,

pazar ilâvelerini okuyup miskinlik ettikten sonra dörtte sinemaya gittik. Giyinmiş, koridorda paltolarımızı iliklerken benekli atkısıyla Vanaker göründü. Elinde, içinde şişelerin tangırtısı duyulan bir torba taşıyordu.

‘Sacre du Vin Temps!’ diye gülümsedim ona.

Akşam yemeğini epeyce geç yiyerek on birde eve döndük. Vanaker bütün gece boğuk boğuk öksürdü ve gün ağarırken kapıları vurarak ve herzamanki su şakırtılarıyla beni uyandırdı.

23 Mart

Mr Ringholm geçen hafta taşındı. Odası Çinli bir kız tarafından kiralanmıştı. Bu sabah yeni kiracının eşyaları geldiğinde üzerindeki etiketi okudum - Miss Olive Ling.

24 Mart

Bu sabah koridordaki masanın üzerinde Steidler’den gelen bir kart buldum. Times Meydanının bir resmi vardı kartta. ‘Burada sonsuza kadar

kalmayı düşünüyorum.’ diye kısa bir cümle yazıyordu. Ağabeyinin parası suyunu çekmiş olmalı.

Yukarı çıkarken Mrs Barlett beni çağırarak aşağıdaki depodan açılır kapanır karyolasını taşımasına yardım etmemi istedi. Bundan böyle aşağıda Mrs Keifer ile birlikte yatacağını söyledi. Onunla bodruma indim. Tozlu tahta dolabın içinden karyolayı çıkartmış, ve odanın yansına kadar çekmişti. Kazan dairesinin ışığı altında onu izledim. Gelişmiş bir kasabalı genç kız yüzü, iri ve biraz da ona masum bir ifade veren öne doğru çıkık dişleriyle oldukça etkili bir kişiliği vardı. Benden yardım istemesine sevinmiştim. ‘Alt tarafından tutun, tamam. Şimdi kaldırın. Ben önden çıkacağım.’ Bunları söylerken soluk soluğa kalmıştı. ‘Aman Tanrım, şunları tahtadan yapamazlar mıydı?’ Karyolayı güçlükle yukarı çıkarıp yaşlı kadının yattığı odaya taşıdık. Mrs Keifer’in beyaz saçları, kaşlarına kadar uzanan kâhkülüyle yeni bir biçimde taranmıştı. Kitty’nin de kâhkülü vardı. Mrs Kiefer’in yanakları sarkmış, yüzü terliydi. Bu görünüşüyle yumurta akı sürülmüş hamurun fırına verilmeden önceki haline benzettim onu. Hemen odadan fırlayıp koridora attım kendimi.

‘Teşekkür ederim.’ diye Mrs Barlett aşağıdaki koridorun aralığından fısıldayarak bana seslendi. ‘Binlerce teşekkürler.’ Ve bütün iyi niyetiyle iri dişleri parıldadı.

25 Mart

Sabah sıkıntılı ve uyuşuk bir hava vardı, sonra inanılmaz bir biçimde ortalık pırıl pırıl oluverdi. Çevrede gezinmeye çıktım. Saat bir sıralarında epeyce sıcaktı ve ahırlardan, kanalizasyonlardan doğru esen ılık bir yaz rüzgarıyla kokular yayılıyordu. Bu kokular kentin öylesine eski bir özelliğiydi ki, artık itici gelmiyordu bizlere.

Gökyüzünde küçük bulutlar vardı; sokaklar ise tam tersine pırıl pırıl, sanki kavruluyordu. Bacalar gökyüzüne doğru ağızlarını açmış, yorgun görünüyordu. Kaldırımın kestiği yeşillik uzun kışın artıklarıyla tahta parçaları, kibrit kutuları, sigara izmaritleri, ve taş toprakla doluydu. Demir parmaklıklar arkasında uzanan yeşillikler henüz sararmış haliyle duruyordu ama güneş pek çok yerde otları canlı yeşilliklerine kavuşturmuştu. Evler, kapıları ve pencereleri ardına kadar açılmış, temiz havayla tedavi gören alkolikleri andırırcasına taze bahar havasını içlerine doldurur gibiydi. Evlerin görünüşü; tuğlaları, taşları, tahta-farıyla, yüzeylerini çevreleyen

borularıyla, içlerinde ise perdeleri. yatak örtüleri, mobilyaları, yırtılmış duvar kâğıtları, sivri tavanları, yıpranmış, yıkık dökük girişleri, isli, lekeli pencereleriyle kısaca tümüyle bana sorarsanız imkansız bir umudu, imkânsız bir yenilenmenin umudunu yansıtıyordu.

Yine de ağaçlarda büyük kuşlardan birkaçı sığırcık ve ardıç . kuşları göze çarpıyor, ağaçlar ise filizler veriyordu. Dalların uçları kırılmış, içlerinden yapış yapış bir yeşil fışkırmıştı. Ağaçlardan biri ise tepedeki dallarından kırmızı çiçekler vermişti. Tuğla duvarlı dar bir geçit arasında zamansız bir kelebek bile gördüm. Mevsimsiz ve kentin göbeğinde oldukça yadırganacak bir olaydı. üstelik tüm olarak çağa yabancı düşen bir hali vardı.

Ve sokaklarda kızakla kayan, bisiklete binen, ya da yol kenarında izcilik yapan, top oynayan, tebeşirle çizilmiş kaldırımlarda sek sek oynayan çocuklar vardı. Kısıtlı olarak verilen gıda meddelerine rağmen dondurma külâhları gösterisinden geri kalmıyordu çocuklar. Çocuklar hâlâ yün çoraplarını atmamış, gelip geçen insanlar paltolarını sıkı sıkı kapamış, şapka giyiyorlardı. Sokaklar daha gürültülü, daha kalabalıktı. Kan rengini andıran bir kırmızı, berrak, ince bir tabaka halinde bir sarı ve sıcak bir mavi renk hakimdi ortalığa. Fakat hepsinden gerçek olan, sokakları varıp geçen ve her şeyin, herkesin peşine gölgesini takan güneşin sarı ışığıydı.

Odaya döndüğümde içersi aynı sarı renklerle dolmuştu- tıpkı yumurta sarısı gibi. Havanın böylesine düzelmesi şerefine akşam yemeği için özel olarak hazırlanmak geldi içimden. Aynanın alışılmamış parlaklığında, gömleğimi değiştirirken ağzımın çevresinde, göz altlarımda, burnumun her iki yanında kırışıklıklar gözüme çarptı. Bir yıl önce olmayan kırışıklıklar. Bu tür değişiklikleri farketmek pek hoş olmuyor doğrusu. Fakat kravatımı bağlarken artık bu değişikliklerin kaygısını üzerimden atmıştım bile. Deneylerim sonucu, yaşamanın bedeli olarak, her türlü koşul altında bu kırışıkların yüzümü saracağını ve bu nedenle kirlenmeden kabullenmenin daha yararlı olacağını düşünerek kaçınılmazlığını kabullendim.

26 Mart

Birkaç gündür parasızız. Iva çeklerini perşembe günü aldı ama bozdurmadan eve getirdi ve benim çekmeceme bırakarak kente inip bankada bozdurmamı söyledi.

Bu hafta akşamları geç saate kadar danışmada çalıştığından üzerinde yüklü bir miktar para taşımak istemediğini öne sürdü. Bu yüzden çekleri bozdurmamıştı.

Yankeseciler ve soyguncular hakkında söylentiler duyuyormuş.

Ama ben de çekleri alıp en yakın bankaya gitmeyi reddettim.

Iva'nın çekleriyle ilgili olarak başımdan birkaç olay geçmişti. Geçen sonbaharda iki kez parayı alamadan geri çevrildim; sadece yeterli bulunmayan kimlik kartım yüzünden. Ve banka müdür yardımcısı bir yüzüme, bir elindeki kimlik kartıma bakarak, 'Bu kimliğin size ait olduğunu nasıl bilebilirim?' demişti.

'Bana inanabilirsiniz.' diye cevap vermiştim ona.

Gülmemişti; onun gülümsemesine değmezdim. Ama, daha farklı koşullarda diyelim traş olmuş olsaydın, gömleğin eskimiş olmasaydı ve ceketimin kolundan liflenmiş manşetlerim görünmeseydi bu sözlerim onu pekâlâ güldürürdü. Müdür yardımcısı ciddiyetle koltuğuna yaslanarak elindeki çeki incelemeye koyuldu. Otuz yaşlarında, topluca bir adamdı. Masasında tahta bir tabelâ üzerinde pirinç harflerle MR FRINK yazıyordu; tertemiz kum rengi saçları çilli alnından geriye doğru bir yay çizerek dökülmeye başlamıştı. Birkaç yıla kadar çıplak kafasındaki çillerle saçsız kalacaktı.

'Sadece belediyeden verilmiş bir çek bu, Mr… Frink, öyle değil mi?' Basını sallayarak adını doğruladı. 'Bu çeki bozmakta çok büyük bir tehlike yok sizin için.'

'Kim tarafından ödendiği bilinirse evet.' dedi Mr. Frink kalemini bırakarak elinde bana ait kartları karıştırmaya koyuldu. 'Nerede çalışıyorsun, Joseph?'

Böyle durumlarda genellikle lnter American Seyahat Acentasında çalıştığımı söylerdim. Etkili oluyordu, üstelik tümüyle yalan da sayılmazdı; Mr. Mallender'in beni destekleyeceğinden emindim. Fakat bana sanki bir göçmenmişim, ya da küçük bir çocukmuşum veyahut da bir zenciymişim gibi ilk adımla hitap edişi üzerine bir an olsun duraksamadan durumu idare etmekten vazgeçerek, 'Hiçbir yerde çalışmıyorum.' dedim. 'Orduya çağrılmak üzere sıramı bekliyorum.'

Tabii bu her şeyin sonu oldu. Hemen kalemini tekrar eline alarak bankanın çeki bozamıyacağını, üzgün olduğunu söyledi.

Kartlarımı toparladım.

‘Dikkat edersen, şurada soyadımın olduğunu farkedeceksin, Frink.’ dedim, elimdeki kartlardan birini göstererek. ‘halka hem yardımcı olmak, hem de kibarlığı elden bırakmamak güç bir iş anlaşılan. Kimse kendisine kuşkulu bir kişi olarak bakılmasını istemez ve aynı anda karşısındakinin üstünlük taslayıp kendisine hükmetmeye kalkışmasını da istemez.’ Bunları söylerken kendimi kontrol etmek için çaba sarfetmedim değil, ama bu arada birkaç kişinin bana baktığı gözümden kaçmadı. Frink sözlerimden çok ses tonumdan korkmuştu. Beni anlayıp anlamadığından emin değilim ama bana cesur bir adamın karsısında olduğum izlenimini yaratmak istercesine baktı. Budalaca bir olaydı. Bir yıl önce, yaptığı açıklamayı kibarca dinleyip kabul eder ve döner giderdim.

Artık olan olmuştu. Çeki cebime tıkıştırarak Frink’e bir daha bakmadan oradan çıktım.

Tabii bankaya gitmemek için ortaya bir neden koymam gerektiğinde Iva’ya bu olayı anlatamazdım. Sadece, iki kez geri çevrildiğimi, üçüncü kez aynı olayın tekrarlanmasını istemediğimi söyledim ona.

‘Joseph, ne diye bir aksilik çıksın? Yüzlerce çek bozdurdum ben.’

‘Ama beni geri çevirdiler işte. Bundan fena halde utanç duyuyorum.’

‘Sana kimlik kartımı vereyim. Bütün yapacağın onu göstermek.’

‘Hayır, yapmıyacağım.’

‘O halde başka bir bankaya git. Lake Park meydanının oradaki bankadan bozdurursun.’

Herhangi bir işlem yapmadan önce eline bir kâğıt verip doldurmanı istiyorlar. Hakkında her şeyi öğrenmek istiyorlar… Nerede çalıştığını filân. Çalışmadığımı söyleyince gülerler bana. ‘Ne, çalışmıyor musun? Bugün herkes kendine göre bir iş bulabilir.’ Hayır, gitmeyeceğim. ‘Ne diye sen bozdurmuyorsun kente indiğinde?’

Geç saatte bu kadar parayı üzerimde taşımak istemiyorum. Kesinlikle yapmam bunu. Parayı bir çaldırırsam’ ya senin babandan ya da benimkinden borç almak zorunda kalırız. Ya da Amos’dan.’

‘Bugüne kadar hiç soyulduğun oldu mu?’

‘Olmadığını biliyorsun.’

‘O halde nereden çıktı bu korku birdenbire?’

‘Günde iki tane gazeteyi baştan sona okuyorsun. Son günlerdeki olayları senin de bilmen gerekir.’

‘Hah! iki kişi! üstelik buralarda da değil, taa kilometrelerce uzakta, altmışıncı sokakta.’

‘Joseph, çeki almaya gidecek misin, yoksa gitmeyecek misin?’

Hayır.’ dedim.

Belki de Mr. Frink ile aramızda geçen olaydan ona söz etmem gerekirdi. O zaman, ne düşünürse düşünsün, çekleri bozdurmayı reddetmemin nedeni açıklığa kavuşacaktı. Hoş aynı derecede kızacaktı kızmasına. Ve bunu koz olarak kullanacaktı. Bankaya gitmemi kabul edecekti gerçi, ama başka konularda güçlükler çıkartacaktı. Bu yüzden ona hiçbir şey anlatmadım.

Pekâlâ.’ dedi. ‘Çekler gözde dursun o halde. Aç otururuz.’

Ben dayanabilirim buna. Tabii eğer sen dayanabilirsen.’

‘Dayanacağından eminim. Orduya girmeden Gandhi, gibi bir deri bir kemik kalırsın. Katır inadı!’

‘Bana bunu söylemeye pek hakkın olduğunu sanmıyorum. Sanki sen benden de beter inatçının biri değilsin. Bu yüzden kavga etmeye hiç niyetli değilim. Iva. Gerçek, bu işte, gidemem çünkü kendime göre nedenlerim var.’

Her zaman bir takım nedenlerin vardır zaten. Ve ilkelerin. Büyük harfli “İ” ile.’ diyerek havada bir ‘İ’ harfi çizdi.

‘Saçmalama. Sence bankada bir tezgâha yaklaşıp geri çevrilmek hoş bir şey mi?’

‘Daha önce gidişinde oralarda bir kavga çıkartmadığından emin misin?’ diye hırçınlaştı. ‘Doğrusu kuşkuluyum . .’

‘Kuşkulanmakta yanılıyorsun. Hemen akla gelebilecek en kötü ve en son ihtimali düşünürsün. Eğer böyle bir şey yapacak olsaydım… neyse..’

‘Neymiş?’

‘Söyleyecek çok sözüm olurdu.’

‘Örneğin.’

‘Daha önceleri benden yapmamı istiyemiyeceğin şeyler yapmamı istiyorsun. Şimdi bu soyulmak korkusu da nereden çıktı? Uydurduğunu sanıyorum böyle bir numarayı. Yıllardır üzerinde para taşımışsındr, üstelik

yüklü miktarlarda. Şimdi birdenbire bu seni korkutur oldu. Çünkü beni işlerine koşturmak istiyorsun.'

'işlerime koşturmak mı?'

'Evet.'

'Tamamını söyle bakalım. Şimdi ilkelerden biri çıkacak bunun altından.'

'Benimle alay etme, Iva. Çok şey değişti. Eve ekmek getiren sensin artık. Ve farkında mısın bilmem ama her sabah ben evde kalırken senin işe gitmen güç geliyor sana. Bana yaptıracak bir takım işler bulup buluşturuyorsun. Payıma düşeni kazanmamı, bedelini ödememi istiyorsun.'

'En söylenmeyecek şeyi söyledin.' Iva bembeyaz kesilmişti. 'Ne yapacaksın böyle, hiç bilmiyorum. Sessiz sessiz otururken öyle bir şey çıkartıyorsun ki.. Ne desem bilmem ki.. Söylenemiyecek kadar korkunç!'

'Ne var ki, doğru.'

'Hayır, değil.'

'Aslında sen de farkında değilsin bunun, Iva. Seni suçlamıyorum. Ama parayı kazanan sensin ve bunun üzerinde bir etki yapması olağandır..'

'Beni en çok etkileyen sensin. Hasta ediyorsun beni.' 'Bak Iva, dinle beni.' diye üsteledim. 'Bu söylediklerimi uydurmuyorum. Sürekli olarak görüyor ve hissediyorum. Bütün bunların doğru olmasını istemiyorsun, biliyorum, ama ne yazık ki doğru. Yapacak hiçbir işim olmadığı için her sabah bir düzine iş bırakıp evden çıkıyorsun. Az önce de gazete okumamdan yakınıyordun.'

'Nasıl her şeyi kendine göre çeviriyorsun.' dedi acıyla.

'Sandığın kadar değil.'

Mendiline uzandı.

'İşine gelmeyen bir konu açacak olursam hemen ağlamaya başlıyorsun. Bu konuda konuşmamı istemiyorsan söyle.'

'Yanlış anlaşıldığını düşündüğün zamanlar susmayacağından eminim. Herkesin seni kullanmaya çalıştığını sanıyorum. Benim bile…' Daha fazla devam edemedi.

'işte ne zaman böyle bir konu açılsa sonuç hep aynı. Sadece senin bile farkında olmadığın bir noktayı anlatmaya çalışıyordum. Sana bu tür

rahatsızlıklarımı anlatmamı istersin diye düşünürdüm. Eskiden hiç bana karşı çıkmazdın.'

'Eskiden sen de hiç böyle kötü ve çirkin tepkileri olan bir insan değildin. Sen…' Ve sonunda kendini tutamayıp ağlamaya başladı.

'Tanrım! Hiç mi konuşamayacağız seninle? Evet, senin için ağlamak kolay. Peki ama ben ne yapayım? Dışarı çıkıyorum. Evet, böylesi daha iyi olacak. Yaşanacak hayat değil bu. Kes şu ağlamayı!' Gerçekten de susmaya çalıştı: yutkunma çabaları boğazından çıkan garip bir sesle sonuçlandı ve yatağın içinde dönerek yüzünü benden saklamayı denedi.

Kavgamızın bu noktasına kadar Vanaker birkaç kez öksürerek isyan etti. Ve sonunda koridordan geçerek banyoya gidişini duydum. Ve tahmin ettiğim. gibi banyo kapısını aralık bırakarak musluğu sonuna kadar açtı. Lavaboda biriken suyun şakırtısı giderek artmaya başladı. Terliklerimi ayağıma geçirerek odadan çıktım ve ona doğru ilerledim. Yaklaştığımı duyarak geri döndüğünde adımımı eşikten içeri atmıştım. lşığı yakmamıştı ama, koridorun ışığında onu pekâlâ görebiliyordum. Yarı karanlıkta nemli, kan çanağı gözlerinde korkulu bir ifade belirdi, beni itelemeye çalıştı ama kapıya sıkı sıkıya tutunmuştum.

'Sonunda yakaladım seni, değil mi!' diye bağırdım. 'Allahın cezası moruk içkici seni! Aşağıda ölüm döşeğinde bir kadın var ve sen burada sarhoş kafanla keyfince gürültü edip duruyorsun!'

'Joseph!' diye Iva koridora çıkmış, bana seslenmeye çatışıyordu. 'Joseph!'

'Artık sabrım taştı! Sanırım ona bir çift lâf etmenin zamanı çoktan geçti bile. Hep böyle mi devam edeceğini sanıyordun!' diye bağırdım ona. 'Gece yarısı gürültü etmek, tuvalette ne halt ettiğini zorla insanlara duyurmak! Hiç mi kapını örtmeyi öğrenmedin bu yaşına kadar? Ama evi ateşe verdiğin gece sıkı sıkı kapamasını bildin, değil mi?'

'Mr' diye Mrs. Barlett'in merdivenlerden bana seslendiğim duydum. Bir kapı kapandı; Iva odaya girmişti. Açılıp kapanan kapı seslerinden Mrs. Fessman ya da Miss Ling'in *aynı* şekilde *dışarı çıkıp tekrar odalarına* döndüğünü tahmin ettim. Sonra Yüzbaşı'nın dairesinden bir takım sesler geldi, ve üst kattaki koridorda birinin ayak seslerini duydum.

'Hırsızlıkların da caba!' diye Vanaker'e bağırmaya devam ettim.

Hırsızlık mı?' dedi zayıf bir -sesle.

‘Hırsızlık ya.’ diye tekrarladım. ‘Sonra benim çoraplarımı giyerek ve karımın parfümlerini sürerek St. Thomas kilisesinde rahibin karşısına çıkıyorsun. Gidip orada bütün bunları açıklayacak kadar deli olduğumu bilmiyorsun sen benim. Nasıl, hoşuna gider miydi bu?’ Ecza dolabının aynasında başı, uzunlamasına bir gölge halinde arkadan görülüyordu. Boş boş yüzüme baktı. Sonra umutla bir adım öne doğru ilerledi, çünkü o arada Yüzbaşı banyoya kadar gelmiş, arkamda duruyordu.

‘Ne oluyor burada?’ dedi Yüzbaşı terslenerek. Mrs. Briggs de yanında belirmişti. ‘Toparlasana şu üstünü başını.’ diye Yüzbaşı, Vanaker’i azarladı ve Vanaker kapının arkasına gizlendi.

‘Ya bu evden çıkar… Ya da karımla ben artık dayanamayacağız.’ dedim.

‘Sakin ol bakalım. Yeterince bağırıp çağırdın. Evin her tarafından duyuluyor sesin.’

‘Bir taşkınlık bu!’ dedi Mrs. Briggs. ‘Aşağıda annem bu durumdayken..’

‘Özür dilerim, Mrs Briggs.’ dedim daha alçak bir sesle. ‘Ama artık ona dayanamayacak hale geldim. Kendimi kaybettim, biliyorum.’

‘Evet, öyle oldu.’

‘Bir dakika, Mil.’ diye Yüzbaşı araya girdi ve bana döndü: ‘Evin içinde bu tür bir davranışa göz yumamayız ve…’

‘Ya onun davranışı?’ diye atıldım. ‘Anlaşılan o keyfinin istediğini yapabiliyor da ben buna karşı çıkınca suçlanıyorum. Neden ona ne yaptığını sormuyorsunuz? Neden kapının aralığında gizleniyor öyle, sorsanıza?’

‘Eğer memnun kalmadığınız bir şey varsa bana ya da karıma bildirebilirdiniz, böyle sahneler yaratmaya gerek yoktu. Burası meyhane değil..’

‘Onun ahlâksızlığına artık dayanamaz hale geldim. Hiçbir şeye aldırdığım yok, işte böyle bir düşüncesizlik benimkisi.’ dedim kopuk kopuk.

‘Korkunç ve utanç verici.’ dedi Mrs. Briggs.

‘Buna izin veremeyiz, veremeyiz.’ dedi Yüzbaşı. ‘Kabadayılığın âlâsı bu!’

‘Howard.’ diye Briggs onu yatıştırmaya çalıştı. ‘Şimdi de bağıran sizsiniz, Yüzbaşı.’ dedim.

‘Bana nasıl konuşacağımı öğretmeye kalkışma!’ diye Yüzbaşı parladı.

‘Ben bir asker değilim, benimle böyle konuşamazsınız!’

‘Tanrım, şimdi bir yumruk savuracağım!’

‘Deneyin bakalım.’ Bir adım gerileyerek yumruklarımı sıktım.

‘Howard, lütfen.’ dedi Mrs. Briggs.

Aynı anda Iva kapıda görünerek, ‘Joseph!’ diye seslendi. ‘içeri gel.’ Kendimi koruyarak onların yanından geçtim. ‘Gir içeri.’ diye Iva sert bir buyruk verircesine konuştu

‘Bir tane vuracak olsaydı onu öldürürdüm. Askermiş, değilmiş umurum olmazdı.’ diye homurdandım içeri girerken.

‘Oh, sus şimdi.’ dedi Iva ve, ‘Bir dakika, Mrs. Briggs.’ diye seslenerek onlara doğru koştu.

Ayakkabılarımı giydim, sokak elbiselerimi üzerime geçirerek evden dışarı fırladım. ince ince yağan yağmurun altında hızla yürümeye koyuldum. Geç sayılmazdı, saat onu geçmemişti henüz. Havada bir ağırlık vardı ve karanlıktı. Sokak lâmbalarının direklerini sıkıştırır gibiydi Yürüyüşümü yavaşlatmam mümkün değildi; bacaklarım var mıydı, yok muydu farkında değildim. Beyzbol sahası olarak telle çevrilmiş bir açıklığa varana kadar bir süre o hızla yürüdüm. Sokaklar rüzgârla biriken bir su tabakasıyla sel basmış gibiydi. Çitin arka tarafında suları havaya saçılan bir çeşme vardı. Oradan biraz su içtim ve biraz daha yavaşlayarak bir süre daha gayesizce, ilerde, parıldayan ıslak kaldırıma ışıkları vuran ışıl ışıl caddeye kadar yürüdüm. Sonra geri döndüm.

Iva’nın üzüntüsünü anlayamıyordum; ne de ev halkının tutumunu. Onlara açıklamalar yapmaya çalışıyor olmalıydı. Mrs. Briggs eğer dinliyorsa, eminim, buz gibi bir ifade vardı yüzünde. O arada Vanaker de sessiz fakat kinle odasına sıvışıyordur, ve Tanrı bilir ne olup bittiğini hâlâ anlayamamıştır. Daha önceleri de düşündüğüm gibi bir kez daha kafasının pek çalışmadığına, hattâ geri zekâlı olduğuna inandım.

Bir okul bahçesindeki kömür kırıntıları üzerinden geçtim ve bizim evin pencerelerine doğru uzanan sokağa girdim. Pancuriarda Iva’nın gölgesini aradım, yoktu. Henüz tomurcuklanmış ve yağmurun suyunu içine emen bir ağacın yaslandığı bahçe parmaklıklarının önünde durdum. Yüzümü kurulamak istedim. Sonra Iva’yı camda göremeyişimin nedenini buldum

kendi kendime. Yatmış olmalıydı. Bir anda vücudumu ter bastı ve az önce yağmurdan ıslandığım kadar sırılsıklam hissettim kendimi. Dönüp tekrar okulun parmaklıkları boyunca yürümeye devam ettim. Bayrak direğine ipin ucunda sallanan bir demir halka gürültüyle çarptı. Sonra bir an için yoldan geçen bir arabanın ışıkları üzerime doğru vurdu, kenara çekildim ve yağmurda bulanıklaşan arka kırmızı lâmbalarını izleyerek yürümeye devam ettim. Araba gözden kaybolmuştu bile. Boş teneke ve atılmış gazete kâğıtları arasında bir kıpırtı oldu. Bir fare olabileceğini düşündüm ve içim bulanarak daha hızla yürümeye başladım. Sokağın basında, bir kırık şemsiyenin atılmış olduğu su birikintisini atladım. Ilık havayı derin derin içime çektim.

Artık beklediğim anın geldiğine inanmıştım ve bundan böyle karşı koymak imkânsızdı. Artık kendimden vazgeçmem gerekliydi. Ilık rüzgârı, kararımın verdiği rahatlıkla, doyasıya içime çektim. Artık tamamdı her şey, ama bunu hissetmek hiç de acı vermiyordu bana - hem de hiç. Üç kez kendi kendime gerçekten acı duyup duymadığımı, aşağlanıp aşağlanmadığımı sorarak denedim bunu. Teslim olmak için daha güç bir yol seçebilirdim belki, ama o da ‚acı vermeyecekti’ bana. Çünkü bir an önce kararımı gerçekleştirmenin mutluluğu içinde her şeyimle sadece bunu istiyordum. .

Saat on buçuğu geçmiş olamazdı. Askerlik kayıt şubesi çoğunlukla geç saatlere kadar açıktı. Sevier Oteldeki şubeye yöneldim. Otelin eski döşeli salonunda askerlik şubesinin ne tarafta olduğunu kestirmeye çalışarak ilerlerken otel memuru beni çağırdı. Ne için geldiğimi anlamıştı.

‘Askerlik şubesinden birini arıyorsan, hepsi gittiler.’

‘Bir not bırakabilir miyim acaba? Ama önemli değil, postalayabilirim de.’

Köşede bir masaya yerleşip, otel kâğıtlarından birine:

‘Bu mektubumla, mümkün olan en kısa süre içinde orduya alınmak istediğimi bilginize sunarım.’ diye yazdım ve altına adımı, adresimi, telefon numaramı açık bir şekilde belirterek ayrıca not olarak, ‘Her an hazır bulunduğumu bilginize sunarım.’ diye de ekledim.

Mektubu postaya verdikten sonra bir meyhaneye girdim ve son kırk sentimle bir içki içtim.

‘Savaşa gidiyorum.’ dedim barmene. Elini paranın üzerinde gezdirerek aldı ve kasaya verdi. Meyhane askerler ve denizcilerle tıklım tıklımdı.

27 Mart

Bu sabah Iva'ya akşam yaptığımı anlattım. Ona da danışmam gerektiğini söyledi sadece; başka hiçbir yorum yapmadı. 'Ama böyle oturmakla kendime kötülük etmiş oluyorum.' dedim. Buna da bir cevap alamadım. Çeki bozdurmak üzere yanına aldı, onu güvercinlerin arasında kütüphanenin merdivenlerinde gazetemi okuyarak bekledim. Öğlen tatilinde geldi, birlikte yemek yedik. Pek iyi görünmüyordu. üzüntülü olduğu zamanlardaki gibi bir sivilce belirmişti yüzünde. Ben de güneşin altında beklemekten yorulmuştum.

Mrs. Briggs bir gün önceki olay nedeniyle Vanaker ile bizim taşınmamızı söyledi.

'Senin tek başına burada kalmana ses çıkartmayacaktır.' dedim Iva'ya.

'Düşünürüm bakalım. Seni ne zaman çağırırlar dersin?'

'Emin değilim tabii, ama sanırım bir hafta içinde.'

'Son haftanı taşınmakla geçirmemelisin. Bir süre daha kalırız, Mrs Briggs buna izin verecektir, eminim.'

Kendi tasarıları ile ilgili hiçbir açıklama yapmadı.

29 Mart

Gece Mrs. Keifer öldü. Sabah kahvaltıya çıkarken oda kapısını ardına kadar açık buldum. Yatağı boştu, perdeler kenara toplanmış, pencereler açılmıştı. Az sonra siyahlar içinde Mrs. Briggs göründü. Akşamüstü aşağıda konuk salonunda dostları toplandı. Saat beş sularında evden çıkıp sessiz sokağı geçerek ölü kaldırıcısına gittiler. Mutfaktan kahve kokuları geliyordu.

Akşam yemekten dönerken yolda Mrs. Barlett'i gördük. Beyaz önlüğünü çıkartmış, ipekli bir elbiseyle üstüne yarım bir kürk giymişti. Şapkası, tepesi düz ve boynuna doğru sarkan kurdelesiyle epeyce tuhaftı - yıllar önce modası geçmiş bir şapkaydı. Mrs. Keifer'le geçen uzun tutsaklığından sonra kendini bir sinemaya atacağı üzerinde konuştuk. Parlak, uzun, siyah çantasını kolunun altına sıkıştırmış, dolgun kalçalarını kıvırarak hızlı hızlı ışıklandırılmış ana caddeye doğru gidiyordu.

31 Mart

Bugün cenaze kalkıyor. Yüzbaşı arabasında bir çelenkle geldi. Mavi pelerinli, tüylü şapkalı, kısacık görünen bacaklarında eski erkek modasını andıran çoraplarıyla bir kadın arabaya yanaştı. Tek ayağını kaldırmış, bir demir çubuk üzerinde duruyor gibi görünüyordu. Sonra arabaya atladı ve birlikte uzaklaştılar. Sabah art arda telgraflar geldi. Mrs. Keifer'in kaç çocuğu olduğunu bilmiyordum. California'da bir oğlu olduğunu Marie söylemişti. Bütün aile verandada toplanmıştı. Kadınların yüzleri ağlamaktan şişmiş, erkekler boş boş bakınıyorlardı. Öğlende cenazeden dönüp yine konuk salonunda uzun bir masada yemek yediler. Öğlen postasına bakmak üzere aşağı inciğimde gördüm onları. Yüzbaşı içeri baktığımı görerek kaşlarını çattı, hemen oradan kaçtım.

Postacı yandaki kutuya bir mektup koyuyordu. Bana bakarak eliyle boğazını keser gibi bir işaret yaptı. Bildirge gelmişti. Pazartesi günü kan tahlilim yapılacaktı. Zarfın içindekileri çıkarıp, Iva içeri girer girmez görebileceği bir şekilde tuvalet masasının üzerine koydum.

Sonra okumaya daldım. Marie temiz havlular elinde, kapıda göründü. O da siyahlar giyinmişti. Ciddi ve yanına yaklaşılmaz bir suratla dolaşıyordu evin içinde. Sanki o da Mrs. Keifer ve onun yasını tutanlarla birlikte ölümün o bilinmez sırrını paylaşıyordu. Bu durumundan yararlanarak orduya gideceğimi söyledim ona.

'Karınız burada mı kalacak?'

'Bilmiyorum.'

'Hı, hı. iyi şanslar.' Kederli kederli yanaklarını, kenarları siyah biyeli bir mendille sildi.

'Sağol.' dedim.

Kirli havluları aldı, ve kapıyı çekti.

2 Nisan

Evrensel bir rahatlık. Yaşlı Almstadt'ın deyişiyle madem gidecektim, bir an önce gitmemde yarar vardı. Babam da, 'Hiç değilse artık beklemiyeceksin.' dedi. Dün Amos'a bildirdiğimde klüpte öğlen yemeğine çağırdı beni. işlerim olduğunu söyledim. Beni, Orduya katılan kardeşim'

diye arkadaşlarına tanıtacaktı, biliyorum. Ve bundan böyle savaşın ‘içinde’ bir kişi olarak gösterecekti kendini.

4 Nisan

Bu sabah Vanaker evden taşındı. O gittikten sonra Marie’nin odasına girdiğini duydum ve ben de gittim. Marie çöp sepetinde iki boş parfüm şişesi bulmuş. Haklıydım. Havasız, pis gardrobun içinde epeyce ilginç şeyler bırakmıştı. Nedense bahçeye atmayı uygun görmediği şişeler, dergilerden kesilmiş çıplak kadın resimleri, eldivenler, kirli iç çamaşırları, bir piponun kırık parçası, yağ lekeli bir mendil, ‘Pilgrim’s Process’ adlı kitap, ‘Yüz Büyük, Destan’ adlı kitabın okul baskısı, bir kibrit kutusu, kumaş bir şapka, lekeli bir kravat. Bütün kolleksiyonu Marie’nın topladığı sepetle birlikte aşağı indirildi.

Birkaç saat eşyalarımı toplamakla geçirdim.

5 Nisan

Sabah, ortalık henüz aydınlanmadan kan tahliline gittim. Aylardır bu denli erken saatte sokağa çıkmamıştım. Tramvay ve otobüsler fabrika işçileriyle tıklım tıklımdı. Biletçiye hiç adını duymadığım bir park durağında ineceğimi söyledim. ‘Buralardan ayrılma, durağa gelince haber veririm.’ dedi. Geniş caddeden bir iki mil kadar yol aldıktan sonra beni dürterek, ‘işte bu durak.’ dedi. ‘Geliyoruz.’ Suratsız, uykulu, karanlık yüzlü yolcuların tersine neşeyle beni kapıya doğru iteledi.

Bahçeli binanın önünde incecik gövdeli ağaçların altında sıraya girip bekledim. Jimnastik salonunda soyunup diğer adaylarla birlikte çırılçıplak dolaştım. Hepimizin vücudundaki yara izleri ve sivilceleri incelediler. Birkaç genç delikanlı vardı; diğerlerinin çoğu otuzun üzerindeydi. Sakatlar hemen ayrılıyordu. Bir doktor kasıklarımıza baktı, biraz daha yaşlıca olan diğeri, ağzında purosuyla usanmış bir sesle, ‘Yumruğunu sık, şimdi aç. Tamam.’ diyerek iğne yapıyordu. Kolunuza bir pamuk bastırarak, tüpe alınan kanınıza merakla bakarken dosyanız hazırlanıp işiniz bitiyordu.

Saat sabahın sekizi; pırıl pırıl bir gün. Normal zamanda yataktan kalkış saatim. Bir kafeteryaya girip kahvaltı ettim, eve döndüm ve bütün gün okudum.

6 Nisan

Iva benim için gerekli olacağını düşündüğü birkaç şey ayırmış hepsini bir araya koymuştu: traş makinam, birkaç mendil, bir dolma kalem ve bir top kâğıt, traş fırçam. Orduya alınmadan önceki on günlük iznimi kullanmayacağım. Mümkün olursa ilerde kullanmayı isterdim. Iva ise bunu benim yönümden bir soğukluk olarak nitelendiriyor. Oysa ben sadece daha fazla gecikmesini istemiyorum bu işin. Almstadt'ların yanına dönüyor. Ayın onunda babası eşyalarını taşımaya gelecek.

8 Nisan

Dün babamı görmeye gittiğimde üst kata, eski odama çıktım. Ben evlendikten sonra bir süre için hizmetçi kadın kalmıştı orada. Şimdi kullanılmıyordu. Okula gitmek üzere evden ayrılmadan önce sakladığım bir sürü eşyamı buldum. Karyolanın üstünde iran'lı bir kadının, sevgilisinin mezarına çiçek koyan tablosu vardı. Ölü, mezarında beyaz giysileriyle görünüyordu; annemin aldığı bir kitap kabı; hemen hemen unuttum diyebileceğim Bertha'nın sulu boya bir sürahiyle bardak tablosu. Sallanan sandalyeme oturup unutulacak dönemleri olacak kadar uzun bir ömür yaşadığımı düşündüm. Birbirinden pek farklı olmayan boş yıllar. Son zamanlarda belki de hiç yaşlanacak kadar yaşayacağımı düşünemediğim için bu konuda kaygılanır olmuştum. Belki de ölüm tehlikesinin belirdiği anda bize yaşamın tümünü tattıran bir dürtü vardı içimizde. Ve yaşım konusunda bu düşünceli halimin gerçekte tuhaf kaçtığını hissederek bu arada zaman anlayışımın kısa bir süre öncesine kıyasla çok daraldığını da farkettim. 'Geri dönülmez' deyişinin anlamını kavramaya başlıyordum. Bu sıradan ve biraz da bana kötü gelen oda tam on iki yıl mezarında yatan sakallı İranlı, ve sulu boya resimle gençliğimin değişmez görüntüsü olarak kalmıştı. On yıl önce okula gitmek üzere ayrılmıştım evden ve ondan önce de… Birdenbire belli zamanlarda hepimize olduğu gibi tümüyle bir düş içinde buluverdim kendimi. Oda ve kendim dahil odanın içindeki her şey inanılmaz bir biçimde küçülmeye başladı. Gerçekte bir göz yanılgısı değildi bu. Çok kısa süreli anlaşmalarla bu hayatı yaşayıp kendimizi aşıp geçiyorduk. Eski haline dönen duvarlara baktım. Gerçekte pek uğramadığım bu oda benim için çok büyük bir önem taşıyordu. Otuz yıl önce yoktu burası. Bu boşlukta kuşlar uçuşuyordu. Belki de elli yıl önceydi

bu. Böylesi gerçekler tehlikeli ve aldatıcı olur. Güvenmemek gerekir. Ve biraz sendeleyerek sallanan sandalyemden kalktım. Mantıklı düşünmenin ihanetini hisseder gibiydim. Ya da geniş çapta bir anlaşmaya girmedikçe güvenilir değildi. Ve böyle bir anlaşmadan kopuşum beni gerekli olan ve her aklı başında insana destek olan güven duygusundan uğursuzca uzaklaştırmıştı. Yalnız başıma pek başarılı olmamıştım. Herhangi bir kimsenin başarabileceğinden de kuşkuluyum. Kişinin tümüyle kendi kendine itilmesi en basit anlamda kişinin varlığının kuşkuya düşmesi gerçeğini ortaya koyuyor. Aylardır odamda öğrenemediğim şeyi belki savaş bana şiddetiyle öğretebilecekti. Belki başka yollardan yeniden doğacaktım. Belki. Ama her şey elimden kaçıp gitmişti artık, bundan sonraki dürtü dışardan gelecekti. Pişman olmamam elde değildi.

Akşam yemeğe geldiğimde Amos, Dolly, Etta ve Iva sofrada beni bekliyorlardı. Babam bana bir saat armağan etmişti. Amos, izne geldiğim geceler için kullanışlı olacağını söylediği küçük bir valiz verdi. Etta ile Dolly makası ve yedek düğmeleriyle eksiksiz bir deri dikiş çantası almışlardı.

9 Nisan

Sivil olarak geçireceğim son gün. Iva eşyalarımı topladı. Gidişimden biraz daha üzüntülü olduğumu görmek isterdi hiç kuşkusuz. Onun adına, gerçekten ben de öyle görünmeyi isterdim. Ve gerçekten ondan ayrılacağım için üzgünüm ama geri kalan hiçbir şey için ayrılacağıma üzülmüyorum. Artık kendimden sorumlu değilim; buna çok memnunum. Başkalarının ellerindeyim artık, kendi kendimden kurtulmuş, özgürlüğüm elimden alınmış durumdayım.

Yaşasın düzenli günler, saatler!

Ve ruhun zaferi!

Yaşasın düzen, disiplin!